

2005 / 5.

folkMAGazin

XII. évfolyam

Erdélyi Tibor: FOHÁSZ

A TARTALOMBÓL:

6. Népzenezek a rockszínpadon
Kolbe Gábor
7. Vajdasági hírek
8. A magányos mesemondó
Tómó Margaréta
9. Tücsökringató - Öbeli játékok
Sándor Ildikó
10. Pajtafesztivál Kiscsöszön
Kovács Norbert „Cimbi”
11. Beszélgetés Varga Edittel
Szigetvári József
14. A Székely Népi Együttes turnéja
András Mihály
16. Beszélgetés Novák Ferencsel
Szucher Ervin
18. MAGTÁR
Széki Soós János versei
Mészáros Borbála rajzai
20. GALÉRIA - Erdélyi Tibor fafaragó
dr. Bánszky Pál
25. TÁNCHÁZAK, FOLK-KLUBOK
28. Táborról táborra Erdélyben
Záhonyi András
31. A magyarszentbenedeki pontozóról
dr. Nagy Zoltán
34. Elmélkedés Fügedi János cikkéről
Szász József
36. A mi furulyánk
Kozák József
38. Beszélgetés Balogh Kálmánnal
Abkarovits Endre
42. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

SOK SZERETETTEL KÖSZÖNTJÜK

TIMÁR SÁNDOR

MAGYAR ÖRÖKSÉG- ÉS ÁLLAMI-DÍJAS
ÉRDEMES MŰVÉSZT
75. SZÜLETÉSNAPOJA ALKALMÁBÓL!

HELYREÁLLÓ BIZALOM

Hollókői Lajos összegzése a Fonó Budai Zeneház első tíz esztendejéről

Október elsején „10+10 Civil a Fonóban” címmel zajlott a Civil Rádió és a Fonó Budai Zeneház közös tíz éves születésnap bulija Balogh Kálmán Gipsy Cimbalom Band, Fonó zenekar, Makám, Söndörgő, Szalóki Ági Quintet, Teka és a Vujicsics közreműködésével. E pazar névsor is jelzi a Zeneház évtizedes munkájának és tekintélyének elismertségét. Ez az út azonban nem volt zökkenőmentes, nem is oly régen a Fonó válságos időszakot élt át, s mára sem sikerült teljesen egyenesbe kerülnie. Am minden jel arra mutat, hogy Hollókői Lajos, a Fonó Budai Zeneház tavaly kinevezett új ügyvezető igazgatója sikeres restaurálást hajjt végre. Az alábbiakban a tíz éves évforduló kapcsán mondja el lapunknak a gondolatait.

A különféle mozgalmaknak megvannak a pályáiveik. A hatalmas lelkesedéssel járó indulás után minden életképes mozgalom a helyére szokott kerülni, s ezután gyökeret is ereszt, – jó esetben. Ez a művészeti irányzatokra éppen úgy igaz, mint bármilyen más, például a társadalomban jelentkező mozgalmakra is.

A rendkívül dinamikus induló táncművészmozgalom egyes szereplőiben nagyon hamar felmerült az igény, hogy a különböző művelődési házak táncházain túl, legyen külön épülete a Kárpát-medence népművészetének – alapindításként a zenének és a táncnak. A hetvenes évek végén, nyolcvanas évek elején Stoller Antal „Huba” – a Bihar Táncegyüttes korábbi táncosa –, a Vasas Táncegyüttes művészeti vezetője és koreográfusa már kész tervekkel rendelkezett erről, s a Néptáncosok Szakmai Házának általa történt megalapításával ennek „töredéke” meg is valósult. Ez idő tájt az óbudai Selyemgombolyítóban is indult hasonló kezdeményezés nagyon biztató eredményekkel, de nem teljesedett ki. Magam is

próbálkoztam a kilencvenes évek legelején egy épületrész ilyen irányú hasznosításával a Honvéd Együttes berkein belül. Ennek emlékét az épület falán egy Folk centrum feliratú tábla őrzi. Az ötlet ekkor sem valósult meg, bár ennek maradványaként ma is működtetnek az Almássy utcában ugyan ezen a néven népzenei boltot.

Tíz évvel ezelőtt aztán az alapító Lukács József vállalkozónak köszönhetően végre létrejött az annyira óhajtott központ, a Fonó Budai Zeneház. Sajnáltam, hogy nem nekem sikerült, ugyanakkor nagyon örültem, hogy befogadó helyre talált a táncolni, muzsikálni vágyó táncművész réteg. Hihetetlen lelkesedéssel és akarással teltek a nyitást megelőző és azt követő idők, nagyon gyorsan vett nagyon nehéz akadályokat is a ház és a kiadó, a Fonó Records Kft. Ennek eredményeképp természetesen magához vonzotta a hazai népzenei réteg színéjéjét, s az itt működő, legkedveltebb táncművészek mellett a lemezkiadó is piacvezető szerephez jutott. A zeneház a Kárpát-medence népzeneje mellett az erre épülő kortárs

Címlap: Pásztor - Erdélyi Tibor munkája, 2001. (A művész reprodukciója)

A Fonó tevékenysége

• *Több mint 500 különböző művész produkciója a zeneházban az ország határain belülről és túlról. A Kárpát-medence népzenei együtteseinek teljeskörű regisztrálása, fellépési lehetőségek folyamatos biztosítása Magyarország különböző zenei eseményein, fesztiváljain.*

• *Külföldi népzenei, világzenei jazz-zenei formációk bemutatása a magyar közönségnek; magyar együttesek delegálása külföldi fesztiválokra: Ausztrália, Ausztria, Belgium, Bulgária, Csehország, Finnország, Franciaország, Grúzia, Hollandia, India, Izrael, Írország, Japán, Jugoszlávia, Lengyelország, Mexikó, Németország, Nigéria, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Románia, Skócia, Spanyolország, Svájc, Szenegál, Szlovákia, Ukrajna, USA, Tibet, Törökország, Tunézia, Tuva, Wales.*

• *Az Utolsó Óra program teljeskörű megszervezése és lebonyolítása: 45 erdélyi, 26 felvidéki, 43 kárpátaljai, partiumi, vajdasági és magyarországi zenekar hangszeres zenéjének felvétele a Fonó stúdiójában. Összesen 114 együttes több mint 1100 CD-n, kb. 1300 órában archivált hangszeres repertoárját 1997 szeptembere illetve 2001 decembere között rögzítettük.*

• *Több mint 120 CD kiadása, melyek közül eddig 17 az Utolsó Óra válogatott anyagát tartalmazó Új Pátria sorozat. A sorozatot 45 részesre terveztük.*

művészeteket is igyekezett megjeleníteni, s a népzene túl a dzsessznek és a világzene-nek is egyik fellegettevé vált.

Ám hibás és következetlen lépések miatt a Fonó Records anyagi ellehetetlenülés állapotába került, aminek „eredményképp” az itt felnevelkedett, s a kiadás csínját-bínját kitanult szakemberegárdá máshol folytatta a munkáját.

Én 2004. április elsején vettem át a Fonó Budai Zeneház vezetését – a dátum is üzenet –, s idekerülésem óta folyamatosan azon munkálkodom, hogy a háznak tervezhető költségvetése legyen. Ameddig ez nem valósul meg, addig dilettáns, kötéltáncos mutatóvány a Fonót vezetni. A tulajdonosi döntések eredményeként minden jog a Zeneházzal került, a Records pedig felszámolás alatt áll. Alapvető fontosságúnak tartom, hogy a Fonó név a jövőben továbbra is jelentsen azt, aminek mezsgyéjén elindult, így a lemezkiadás továbbra is szerves része marad a tevékenységünknek. Olyan hídon kell előremennünk, aminek tartóelemeit visszafelé is javítani kell, hogy ne szakadjon le az egész, hiszen a Records jelentős tartozásokat halmozott fel, amelyek a Zeneházzal hullottak. Ezen összegek döntő többségét már kifizettük, s tapasztaljuk, hogy a Fonó iránti bizalom egyre jobban helyre áll. Muzsikusk barátaink folyamatosan jelzik ennek eredményét.

Sikerült a CD-piacon is újabb kiadványokkal megjelenünk: folytatódott az Új Pátria sorozat, s a Csík zenekar, David Murray és Balogh Kálmán közös lemeze, a primásverseny győzteseként nevet szerzett Horváth Gyula, továbbá a fiatal cimbalmos tehetség, Unger Balázs albuma is a repertoár bővülését tanúsítja. Idén további négy-öt izgalmas CD várható tőlünk, köztük kettő az Új Pátria sorozat részeként jelenik meg.

Mindenképpen azon kell munkálkoddunk, hogy a Fonó jövője tervezhető legyen. Ez alapvetően fontos, mert ameddig nincs költségvetés, addig csak álmodni lehet a jövőt, tervezni nem. Egyre több biztató lépést sikerült tennünk, amelyek pozitív visszajelzésre találtak, de még korántsem értünk ennek a folyamatnak a végére. Eredetileg egy évre terveztem a fonós ténykedésemet, mégpedig azzal a kitétellel, hogy ha esztendőn belül nem teremtem meg a tervezhető költségvetést, akkor nem maradok tovább. Ám a felügyelő bizottság kérése, Fonós kollégáim marasztalása, és az elindított folyamatok eredményei arra sarkalltak, hogy maradjak.

Őszintén remélem, hogy a mai kulturális túlkínálatban a Fonó Budai Zeneház továbbra is megmarad egy sajátos szigetnek ahová szívesen jön a közönség, mert ez egy olyan hely, ahol jó lenni.

Lejegyezte: K. Tóth László

Eredics Dávid, Eredics Salamon és Eredics Benjamin (Söndörgő együttes)

ifj. Vitányi Iván felvételei

Szalóki Ági

A szervezés mestere

Hollókői Lajos (1955) a miskolci Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskola szakmai tagozatának elvégzése után a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola miskolci tagozatán szerzett diplomát 1978-ban oboa főtárggyal. Főiskolai tanulmányai mellett a miskolci Avas Táncegyüttes zenekarában játszott. A diploma után párhuzamosan a Győri Filharmonikus Zenekar és a győri színház zenekarának teljes állású oboistája lett, félállásban pedig a Kapuvári Állami Zeneiskolában tanított oboát, furulyát és klarinétot.

1983-ban egykori tanára, Rossa László és Novák Ferenc az Avas Táncegyüttesben korábban végzett munkája alapján meghívták a Honvéd Együttesben akkor alakuló Hegedős együttes vezetőjének. Irányításával e banda országos hírnévre tett szert, s önállóan és kísérezeneakarként több kontinensen képviselte Magyarországot emlékezetes sikerekkel. Közben a Magyar Rádió népzenei szerkesztőségének keretein belül két éven át népzenei portrékat is készített. Ebben az időszakban alakult meg a Magyar Dudazenekar, amelynek Hollókői Lajos volt az egyik alapító tagja. Később a több mint 200 fős Honvéd Együttes a Közalkalmazotti Tanács elnökének választotta.

Am 1991 óta Hollókői Lajos egyre szívesebben vállalt szervezői munkát. Ennek első sikeres állomása az 1992-es Sevillai Expo nyitóelőadása volt a Magyar Pávilonban. E produkciót számos népszerű rendezvény követte, köztük – több alkalommal – az Őszi Fesztivál „Népművészet Napja” című programsorozat a Vörösmarty téren, az Almássy Téri Szabadidőközpontban éveken át tartó „Magyar Báli Sorozat”, aminek többek között a Csángó bál is köszönheti elindulását, a „Táncházak napja” című összetett rendezvény, a Duna Karnevál elnevezésű multikulturális eseménysorozat, a Millenniumi Sokadalom vagy a Budapest Folkfesztivál. A szervező Táncház Egyesület 1998-ban kérte fel a Táncháztalálkozó igazgatására, amelyet azóta is ellát a megrendelő, a látogatók és a fellépők meglégedésére.

Kovács Ferenc

A Fonót azért alapítottuk, hogy legyen... egy hely, ahol össze lehet jönni

A magyar falvakban évszázadokon keresztül az a hely volt, ahova a mindennapi élet amúgy unalmas, de nélkülözhetetlen tevékenységeit a közösség összegyűjtötte. Együtt érdekesebb volt kukoricát fosztani, vagy éppen fenni. Mert az este folyamán meséltek, énekeltek, vagy éppen megbeszélték a falu dolgait. Valódi otthona volt ez a népi kultúrának, a szájról szájra terjedő hagyományoknak, élte az.

Ma a népi kultúra, ami többnyire a társadalom legszélesebb csoportját érintő városi kultúra lenne, kétes befolyások alatt virágzik. Az emberek találkozását helyettesíti a tv-ből és a legtöbb rádió csatornából kényesen kapható élmény. Pedig ez az áradat nem a nép sajátja. Fogyasztókat nevel, akiknek az a dolguk, hogy kívánják az aktuális, általában külföldi csodákat, és érzékelik rosszul magukat, ha valamiből kimaradnak.

Én a gyerekeimnek nem ilyen jövőt szeretnék. Azt szeretném, ha nyitottak lennének, tudnák honnan jönnek, és milyen értékek vannak a világon. Azt szeretném, ha mindenkinek lenne lehetősége a „kulturális” áradat mellett megismerni és választani azt, amit a sajátjának tekint, ami kapaszkodót ad.

Politikai eszközeim nincsenek, hogy az ország sorsát befolyásoljam. De nem is állnék soha abba a sorba, ami a világ dolgait az utolsó 50 évben meghatározta.

Vállalkozásom révén anyagi biztonságban élek, és azt hiszem, az én felelősségem abban van, hogy ne hagyjam elveszni a (magyar) polgári kultúrát. Kétes alapítványok helyett inkább arra gondoltam, legyen egy hely, ahol össze lehet jönni, megismerni mások örömeit, bánatát, gondolatait, zenét, táncot, miegyebeket...

Nincs ilyen tapasztalatom, de azt hiszem, egy ilyen helynek alapjában véve önfenntartónak kell lenni, mert ha mások (akár az alapító) rendszeres támogatására utazik, szükségképpen elveszti hitelét és érzékenységet. Mint ahogy a fonót is szigorú szabályok alapján a falu közössége tartotta fenn, a Fonó sem működhet anélkül, hogy azt a gondolatlanul egyetértők ne támogassák. Nem adománnyal, hanem a mindennapi jelenlét, vélemény, közreműködés, a lojalitás révén.

A Fonó akkor tölti be szerepét, ha célkitűzéseit minél többen magukénak érzik, és jelenlétükkel, érdeklődésükkel életben tartják a házat. Remélem így is lesz.

1995 őszén

Lukács József

Népzeneészek a rockszínpadon

A hazai népzene elismert képviselői egyre gyakrabban bukkannak fel a népzenétől eltérő irányzatot képviselő, de annak elemeit integráló zenekarokban. Februárban újra a hazai koncertélet aktív szereplőjévé vált a nyolcvanas-kilencvenes évek Kormorán zenekarának tagjai közül a hegedűs Gál Péter, a gitáros Jenei Szilveszter és a basszusgitáros Margit József. Koncertjükön a Kormorán első (bakelit)lemezeinek számaikat tűzték műsorra. Az akkor még a „világzene” kifejezés híján folk-rocknak elkeresztelt műfaj felfrissítésében két, a népzene műfajában elismert muzsikust választottak zenésztársul. A KMB elnevezésű formáció folk hegedűse a Méta együttes és az Állami Népi Együttes tagja, Salamon Beáta (Beja). Nem áll távol tőle a könnyűzene, hiszen éveken keresztül dolgozott a „könnyebb” műfajban Heavy Méta nevű zenekarával, és az utóbbi években is több produkcióban vett részt, így közreműködött többek között a Nox, a Balkán Fanatik vagy éppen az Ultramarin lemezekben.

Az új formáció egyszemélyes fúvósszekciója a Honvéd Együttes és a Bekecs zenekar tagja, a sokoldalú Csávás Attila. A kecskedudától a tárogatóig, a furulyától a szaxofonig ami fafúvós, az Attila feladata. Neki sem ez az egyetlen kikacsintás a népzeneből, többek között a reneszánsz zenével is jó barátságot ápol.

Mindketten állítják, évtizeddel ezelőtt is szimpatizáltak az akkori Kormorán által képviselt stílusiránnyal, és nagy örömmel fogadták a három régi „kormorános” zenész felkérését a produkcióban való közreműködésre.

A sor nem ér véget kettőjükkel, a KMB zenekarban ugyanis alkalmanként vendégként Barvich Iván, a Sebő Együttes univerzális zenésze is felbukkan.

A zenekar nyári országos turnéja során nagy sikerrel szerepelt többek között a Művészetek Völgyében, és több ezres közönség előtt aratott zajos sikert a budapesti Szeptemberfeszt műsorában.

Júliusban megkezdték a KMB első lemezének felvételét, amelyen a népzenei elemek és hangszerek a korábbiakhoz képest hangsúlyosabb szerepet kapnak.

Októbertől a KMB rendszeres klubot indít, ahol minden hónap második keddjén várják a régi Kormorán és az új KMB rajongókat a Fonó Budai Zeneházban.

Kolbe Gábor

Közép-Európa Táncszínház

Október 14. (péntek) 19.30
Nagyvárosi ikonok
Bethlen Kortárs Táncműhely
Koreográfus: Horváth Csaba

Október 21. (péntek) 18.00
Még Egyszer
Bethlen Galéria, Katkó Tamás fotói a
THEALTER-SZASZSZ előadásairól
Megnyitja: Balog József
Közreműködik: Szőke Szabolcs

Október 21. (péntek) 19.30
Nagyvárosi ikonok
Bethlen Kortárs Táncműhely
Koreográfus: Horváth Csaba

Október 25. (kedd) 19.00
A négy évszak
Nemzeti Táncszínház
Koreográfus: Horváth Csaba

Október 26. (szerda) 10.00
Dó Ré Mi
Szentendre, Pest Megyei Könyvtár
Színházterme
Koreográfus: Horváth Csaba

Október 28. (péntek) 19.30
Szindbád
Bethlen Kortárs Táncműhely
Koreográfus: Horváth Csaba

Tel./Fax: +36 (1) 342-71-63
SMS: +36 (30) 378-50-45
E-mail: cedt@cbello.hu
Web: www.cedt.hu
1071 Budapest, Bethlen Gábor tér 3.

ALMÁSSY TÉRI SZABADIDŐKÖZPONT

Október 14. péntek 20.00
Etnozenei Évadnyitó
Besh o' drom
Tűzkő Quintet
Folkfree
Borago
Belépő: 1500,- Ft

Október 21. Péntek
Bihari-Sokk
Kapunyitás: 19.30
Kisbiharisokk,
István a Király „karaoke”,
Bihari-Sokk koncert
Belépő: 800,- Ft

Október 29. szombat 20.00
Népzenei Évadnyitó
Téka, Ifjú Muzsikás
Matokabinde
Fanfare Complexa
Belépő: 1000,- Ft

NÉPMŰVÉSZETI DÍJAK – 2005

NÉPMŰVÉSZET MESTERE

Bagossy Sándor, debreceni fazekasmester
Balla Ferencné, erdélyi népdal- és balladaénekes
Bércziné Szendrő Csilla, esztergomi tojásíró
Czérna Miklós, vajdasági mesemondó
Fodorné László Mária, decsi kéziszövő
Hegedűs József, tószegi fafaragó
Mátray Magdolna, bábolnai csipkekészítő és tervező
Samuné Babos Rozália, vajdasági népdalénekes
Szabó Ferenc, erdélyi néptáncos
Tamás Menyhért, csátaljai hímező

ÉLETFÁ-DÍJ

dr. Pór Anna, ny. táncművész, kritikus, színháztörténész
Tóth János, nyugalmazott közgazda
Török Józsefné, ny. tanítónő, együttesvezető

NÉPMŰVÉSZET IFJÚ MESTERE

Haránt Eszter és Lukács László, izsáki néptáncospár
Szabó Dániel, pákozdi cimbalmos
Guzsalyas énekegyüttes (Vajdaság)
Molnár Péter, pécsi néptáncos
Hetényi Milán, budapesti népdalénekes
Hercz Beáta és Hercz Vilmos, debreceni néptáncospár
Rozsdamaró népzenei együttes (Gyula)
K. Nagy Zsolt, nádudvari fazekas
Chemez Farkas, biatorbágyi faragó
Lengyel Zsuzsanna, debreceni vászonszövő
Zsigmondné Piukovics Zsuzsa, budapesti vászonszövő
Varga Tibor, budapesti szíjgyártó
Tátrai Zita, kazincbarcikai csipkekészítő
Gálné Kovács Gyöngyi, debreceni népi ékszerkészítő
Romsicsné Balogh Mária, kalocsai hímező

Vajdasági hírek

Vajdasági Magyar Folklórközpont

Az újvidéki *Guzsalyas éneksorozat* mindannyiunk nagy öröme 2005-ben elnyerte a Népművészet Ifjú Mestere címet.

A Határokon Túli Magyarságért Alapítvány és a Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ az idei évben tizennegyedik alkalommal rendezi meg a *Határon Túli Magyarok Fesztiválját* 2005. október 3-16. között. A rendezvény keretében 2005. október 14-15-16-án kerül sor a néptánc-együttesek bemutatóira és az immár hagyományossá vált gálaestre, amelyre Vajdaságból ismételten a Vajdasági Magyar Folklórközpont (VMF) választ ki és küld együttest. Az elnökség határozata alapján az idén vidékünket a kikindai Egység művészeti együttes és a Sirülő néptánc együttes képviseli Kátai Tibor vezetésével, a zenei kíséretéről a Barlangó zenekar gondoskodik.

Bodor Anikó magiszter, zentai népzene kutató Aracs-díjas

A díjazottak 2005. szeptember 16-án, a szabadkai Városháza dísztermében ünnepélyes keretek között vették át az Aracs Társadalmi Szervezetnek e rangos díját, amely nevében a Délvidék legnagyobb, legszebb és legtitokzatosabb középkori alkotásának, az egyetemes magyarság kultúrájába szervesen illeszkedő, párját ritkító építészeti műremeknek, az aracsi Pusztatemplomnak az emlékét idézi. A templom romosságában is – mint a bánsági tájból kiszakadó felkiáltó-

jel – múltunk, anyagi és szellemi kincseink, valamint önismeretünk jelképe, a költő szávaival: maga a „rommá sűrűsödött csönd”. A nyolcadik alkalommal odaítélt Aracs-díj – kisplasztikáját Szervátiusz Tibor készítette – célja szorgalmazni, serkenteni azt a munkát, amely a délvideki magyarság megmaradását, itt maradását, kulturális és gazdasági gyarapodását szolgálja, valamint kárpótolni azt a fáradozást, megaláztatást vagy nem ritkán akár az üldöztetést is, amit e nemes munka sikeréért a díjazottaknak el kellett szenvedniük.

Rongyba szőtt hagyomány – magyar területek szöttek-kultúrája a Szabadka Galériában

A Vajdasági Magyar Folklórközpont által szervezett Szövőkola második generációjának első bemutató kiállítása tekinthető meg a Városháza alatti Szabadka Galériában. A 120 órás képzésen tizenhatan vettek részt Vajdaság hat településéről. A kiállított termékek gypjából, rongyból és vászonból készültek, s a magyar nyelvterület szövés technikáit mutatják be. A különböző típusokat a vásznon előforduló díszítmények képezik, de láthatók bukovinai festékes technikák is, amelyeket az al-dunai szélesség közösségeiben sikerült felkutatni.

A juhászok így élnek, úgy élnek II.

Burány Béla *A juhászok így élnek, úgy élnek II.* című könyvével folytatja – még az 1962-ben megjelent Zentavidéki népballa-

dák című kiadványát megelőző – gyümölcsöző és fáradhatatlan népköltészeti gyűjtő- és elemzőmunkáját. Az újvidéki Forum Könyvkiadó gondozásában került az olvasó elé a szerző legújabb kötete, amely a Zélicity családban végzett gyűjtőmunka eredménye. A család négy generáción át (a szabadságharc bukása óta) juhászattal foglalkozott, olykor a család több ágán is.

Ismét megnyílt a nyilvánosság előtt a *bajszai magyar, szerb és szlovák szoba*, amelynek létrejötté a helyi Etno hagyományörző csoport tagjai szorgos gyűjtőmunkájának köszönhető. A szobák az elkövetkezőekben időnként látogathatók lesznek, a későbbiekben pedig egy tájház kialakításának alapjául szolgálhatnak.

Megjelent Rind Melitta *Haj, szénárú, szénára, Topolyai gyermekjátékok, Zöldy Pál hagyatéka* című könyve, amelynek támogatója Topolya város önkormányzata és a Kodály Zoltán MMK. A könyvbemutatót a művet Dr. Lázár Katalin népzene kutató méltatta a Topolyai Múzeumban.

Néprajzi konferencia Topolyán

A Kiss Lajos Néprajzi Társaság szervezésében idén másodszor került sor fiatal néprajzosok és kulturális antropológia szakos hallgatók tanácskozására Topolyán. Szeptember 16-án és 17-én olyan neves kutatók is a konferencia vendégei voltak mint dr. Bodor Anikó, Matuska Márton, valamint dr. Lázár Katalin, az MTA Zenetudományi Intézetének főmunkatársa.

(forrás: www.vmf.org.yu)

A MAGÁNYOS MESEMONDÓ

Miklós bácsi meséit generációk hallgatták

Oromhegyesen mindenki ismeri Miklós bácsit, a mesemondót, aki mindenkit szívesen fogad takaros kis házában. Egyedül él ott, most már több mint négy éve, amióta felesége, Vituska elhunyt. Miklós bácsi 86 éves, élete nagy részét Oromhegyesen élte le, most is ott találtam meg, a falubeliek kedvesen útbaigazítottak. Tény, hogy mindenki ismeri és szereti, volt, aki nyíltan utánam szolt: „Miklós bácsit keresi? Otthon van, csak kopogjon az ablakon.” Meg is tettem, válaszolt is erős hangon, úgy, ahogyan a IV. Interetno Fesztivál gálaestjén meséjét mesélte, mikrofon sem kellett volna, akkor is bezengte volna hangja Szabadka központját. Cérna Miklós rendkívüli elismerésben részesült. A magyar kormány a Népművészet Mestere-díjat ítélte oda neki augusztus 20-án, Szent István királyunk ünnepén. Miklós bácsi már akkor is mondta, nagyon nagy öröm ez neki, hogy a magyar kormány még gondol a tőle elszakadt délvidéki magyarságra.

A kapu nyitva állt, Miklós bácsi juhászskutyája rám nézett, aztán pihent tovább. A mesemondó kifogyhatatlan a történetekből, rögtön bele is kezd mondókájába, pirosposzgás arca és ősz bajusza alatt néha mosolyog, néha elszomorodik.

– A mesélést édesapámtól tanultam meg, ő odavolt az első világháborúban négy évig, én pedig a második világháborúban szolgáltam három és fél évet. Bejártam fél Európát – mesélte Miklós bácsi. – Itt laktunk Velebitnél, egy papi birtokon, ott volt édesapám huszonegy esztendeig árendás. Tizenketten voltak testvérek, ebből heten

még mindig élünk. Az édesanyám ötvenévesen szülte meg a legfiatalabb testvéremet. Volt földünk, mindegyik testvér csinált valamit, volt, aki libát őrzött, volt, aki marhát, s volt, aki birkát. Az édesapám 1941-ben halt meg, aztán én vezettem a gazdaságot, vagy a szegénységet. Huszonnégy éves elmúltam, gondoltam, elég volt már a csavargásból, és 1943-ban megnősültem, de mindjárt berukkoltam a magyar hadseregbe hatvan napra, ahonnan három és fél év után keveredtem haza. A háborúban egy állatorvosi rendelőbe voltam beosztva, és 1944 karácsonyán találkoztam földijeimmel, akik szintén arra jártak, Csehszlovákiában. Nagyon örültünk egymásnak, én hazulról 1944 nyarán kaptam utoljára levelet. Meg is vendégtük őket, a doktor úrral, akivel együtt dolgoztam, főztünk nekik grízt, meg találtam egy üveg konyakot, azt megittuk együtt, ettünk közben. Találtam az asztalfiókban egy rövid kis gyertyát, egy kis karácsonyfaágat tettünk az asztalra. Mi ott ríttunk, hogy mi van az otthoniakkal, ők meg itt ríttak, hogy mi lehet velünk. Karácsonyi énekeket énekeltünk, közben az ágyúk dörögtek.

Amikor 1947-ben hazajött, felesége várta, aki közben Miklós bácsi szüleinél lakott.

Oromhegyesen vették meg ezt a kis házat, húszezer dinárért, mesélte Miklós bácsi. A második világháború alatt könnyebb sérülést is szerzett, a lába sérült meg, egy bombázáskor.

– Ebben a házban éltünk végig. Amikor visszajöttem, sajnós a feleségem betegeskedett, nem lehetett családunk. Én nagyon sok mindent dolgoztam. Kapáltam is, juhász is voltam, de dolgoztam a szövetkezetben is, traktort is hajtottam. Dolgoztam Ludason egy birtokosnál, aki nagyon megszeretett, és iskolára akart küldeni. Én akkor úgy jártam oda dolgozni, hogy hétfőn elmentem, és szombatig ott voltam. Hét végén jöttem csak haza az én feleségemhez, aztán vasárnap vagy hétfőn hajnalban indultam vissza Ludasra, gyalog. Aztán mondta az a birtokos, hogy a feleségemet is vigyem oda, segítsen takarítani. Ez azonban nem tetszett az én feleségemnek. Azt mondta, hogy ő eleget inaskodott leánykorában, így aztán, mivel annak idején nálunk az asszony volt az úr a háznál, nem erőltettem. Aztán, amikor itt dolgoztam Oromhegyesen, a szövetkezetben, itt is elő akartak léptetni, itt is meg volt velem elégedve az igazgató. De bizony sokat kellett dolgoznom. Volt, hogy karácsony napján ér-

kezett szalma, széna, amit le kellett hányni a kocsikról, az én feleségem meg sírva ment a templomba, mert nagyon vallásos asszony volt, hogy ha már családunk nem lehetett, legalább legyünk együtt – mondta sírva Miklós bácsi.

A falu minden generációja évtizedek óta ismeri és tiszteli Miklós bácsit, akit, mint elmondta, több mint húsz évvel ezelőtt még parlamenti képviselővé is választottak, mert hittek jószágában és abban, hogy segíteni tudja faluját. Ma már kevesen látogatják. Háza is szinte érintetlen, csak szobáját használja, konyhája üresen áll. Virág mégis van az asztalon, hiszen

mint Miklós bácsi meséli, van egy fogadott lánya, aki látogatja, vannak rokonok, barátok, akik járnak hozzá, segítenek takarítani, ebédet hoznak. Büszkén vezet konyhájába, görbe botjával mutogat a falra, ahol sorakoznak az emlékek, elismerések a rendezvényeken való részvételtől.

– Hívtak engem itt a faluban, és máshová is, hogy meséljek, és akkor mindig kaptunk valami kis emléket, megajándékoztuk egymást – mondta büszkén Miklós bácsi.

– Volt nekem egy igazi, magyar esküvői ruhám, amit odaajándékoztam, mert szükségük volt rá a fiataloknak. Most meg, hogy a magyar kormánytól kaptam ezt a díjat, ez nagyon megható. Majd ezt is segítenek nekem bekeretezni, és akkor ezt is kiteszem a falra. Meg a szabadkaiaktól is kaptam könyveket, meg valami ital is van a csomagban.

A mindennapokat a mesemondó magányosan, szobájában tölti. Lábfájásra panasz-kodik, heverészik az ágyon. Sok embernek, fiatalnak segített meséivel, hiszen ő maga a történelem.

– Tudnék én maguknak napokig mesélni, mert hát ez a történet, ez történelem – fejezte be beszélgetésünket Cérna Miklós.

Kép és szöveg: Tótmó Margareta (Magyar Szó, 2005. szeptember 1.)

Tücsökringató – Ölbeli játékok

A Hagyományok Háza új kiadványa

Legelső élményünk, még születésünk előtti időszakból, hogy halljuk anyánk szívének szabályos, ritmikus dobbanását, érezzük minden mozdulásánál, ahogyan ringatózunk. Körülvesz minket, körülölel a biztonságot adó anyaméh. Valaha az újszülött gyermek első játéka volt, hogy anyja az ölébe vette, ringatta, megérintgette, testrészeit megnevezte egy rövid mondóka segítségével:

*Itt a füle,
itt az orra,
itt pedig a harapója!
Itt a keze,
itt a lába,
itt meg a kis hasikája.*

Ezek a játékok mintegy a folytatását jelentik az anyaméhbeli élményeknek. Újra és újra felidézük a gyermekben azt a jó, biztonságos állapotot, közben segítik az átmenetet, gyengéden átvezetnek a kinti világra.

Anyaként fedeztem föl az ölbeli játékokat. Saját gyerekkoromból emlékeztem néhány kedves játékra, a simogató Ciróka, marókára, a tenyeret csiklandozó Kerekesce-gombocskára. Néprajzos képzettségemet

segítségül hívva keresgélni kezdtem társait a gyűjteményekben, mind többet és többet, változatos szövegeket és játékmódokat. Fiaimmal és lányommal játszottam őket évek hosszú során át, általuk fedezhettem föl, mit ad a kicsinyeknek az ölbeli játék. Láttam, mi okoz nekik örömet, megtapasztaltam, mit tanulnak meg, miben fejlődnek a cirógató, ringató mozdulatok, a ritmikus versikék-mondókák hatására. Megértettem, hogy e játékok legalább annyira jók a gyerekkel játszó felnőtt számára is, hiszen megadják az együttjátszás élményét, gazdagítják, elmélyítik, meghittebbé teszik érzelmi kötődésünket.

Gyorsan változó világunk magával hozza a játékkultúra átalakulását is, hiszen a gyermeki játék minden korban a maga sajátos módján megtestesíti azt az elvárást, amelyet a felnőttek világa a gyermekek felé megfogalmaz. A gyermek akként játszik, amilyen felnőttként szeretné látni majd őt környezetében, ha megnő. Az ölbeli játékokat ma mind kevesebb szülő, nagyszülő ismeri és játssza gyermekével, unokájával.

Gyerektáncban, baba-mama klubokban tanítottam fiatal szülőknek és kicsinye-

iknek az ölbeli játékokat, később pedagógusoknak is átadhattam ezt a kincset.

Hosszú évek termése az a játékgyűjtemény, amelyet e kötetben közzé teszek, s hozzá mindaz a tudás és tapasztalat, amit a saját gyermekeimmel való játszás és mások tanítása során az ölbeli játékokról szerztem.

Ajánlom ezt a könyvet mindazok számára, akik gyermeket ringatnak az ölékben.

Sándor Ildikó

MesterPorta

November 3-án megnyílik a

MesterPorta.

Hiteles népművészeti alkotások
Magyarország valamennyi tájegységének
legjelesebb kézműves mestereitől!

Népzenei és világzenei hanglemezek,
valamint népművészeti tárgyú
könyvek, videók, dvd-k
legnagyobb választéka Magyarországon.

Szeretettel várjuk!

H-1011 Budapest, Corvin tér 7.
telefon: 266-5091, e-mail: galeria@nesz.hu
nyitvatartás: hétfő-péntek: 11⁰⁰-19⁰⁰ óráig

HANGOSÍTÁS

**FELVÉTEL
KÉSZÍTÉS**

Ifj. Vitányi Iván
(ex RECE-FICE)

0620/213-25-82
0630/380-52-77
Vitanyi@drolposta.hu

„Kell ilyen máskor is”

Pajtafesztivál Kiscsősön

Vasárnap sietve csomagoltunk, mert együttesünknek este még előadása volt Balatonkenesén. Nem maradt idő, hogy végiggondoljuk mindazt, ami a hétvégén lezajlott, hogy újra fülünkbe csalogassuk a már ismert, de most mégis szebbnek tűnő dallamfoszlányokat, újra átérezzük a falubeliek és a vendégek hálás kézzorításainak felemelő pillanatait, az esti mulatságok régmúltat idéző őszinte hangulatát. Csak napokkal később erősödtek meg a gondolatok, amelyeket nehéz szóban megfogalmazni. Ezért aztán, ha beszéltünk róla, végül mindig csak így nyugtáztuk: pont olyan volt, mint amilyennek szerettük volna.

Július 15-17-én a Nemzeti Kulturális Alap-program és Veszprém Megye Önkormányzata támogatásával rendeztük meg az I. Kiscsösi Pajtafesztivált.

Régi törekvésünk, hogy az elvárosiasodott népművészet újra megjelenjen térségünk falvaiban. Kiscsős a Somló vidékének „gyöngyszeme”. Alig több mint száz lelkes falu, ahol az utolsó cigányzenészek valamikor a hetvenes évek búcsú mulatságaiban jártak, a kultúrházak manapság csak a vacak konyhai kellekeket és kínai ruhát árusító vásárosok számára nyitják ki.

A falu lakói vegyes gondolatokkal és megnyilvánulásokkal készültek az eseményre, nem tudván, vajon mi vár rájuk a kijelölt három napban. Voltak, akik a mindent letaroló tömegtől, mások a zajongó fiataloktól vagy a terményt megdézsmáló tolvajoktól tartottak, a legtöbben azonban alig várták, hogy végre élet költözzön a takaros, de túl csendes Kosuth utcába, amely tulajdonképpen az egyetlen igazi utcája a településnek.

Mi is agódtunk, hiszen minden az utolsó pillanatban derült ki. A Nemzeti Kulturális Alap-program pozitív döntése adott bátorságot a rendezvény meghirdetéséhez, így alig egy hónapunk maradt az előkészítésre, ráadásul számba kellett vennünk, hogy ebben az időszakban sok hasonló esemény zajlik országszerte és a határokon túl.

Aztán csörrent a telefon, érkeztek a válaszlevelek – és körvonalazódott térségünk első olyan fesztiválja, amelynél nem volt szempont a gázi összege, az elnyerhető díj és a zsűri összetétele.

Pénteken a kalocsai Göröm Néptáncgyűttes kezdte a vigadalmat a kocsmáig eljutó téren, majd táncdal-dallal vezették fel az első pajta-koncertet. A pajtánál a falu legidősebb embere, Tóth Sándor bácsi szavalt el legkedvesebb versét, és mondta el megható köszöntő szavait. Ezt követően Pál István „Szalonna”, Herczku Ágnes, Mester László és Doór Róbert alkalmi zenekara muzsikált. Igazi öröme volt ez, amelyet nem zavartak meg az időnként táncra perdülő nézők. A koncert csúcspontját azok a nemes pillanatok jelentették, amikor az Állami Népi Együttes egykori és jelenlegi primása (Orbán László és Pál István) együtt muzsikáltak. Az este a „Remorka” alkalmi táncsoport előadásával (Gemesi Zoltán, Simon Csaba, Simon Gábor, Vastag Richárd, Kovács Norbert) a kultúrházban folytatódott. A programot Kiss Pisti kiváló disznógulyása és a hajnalba nyúló tánc ház koronázta meg.

Szombaton „Kocsmárosék” (Jakab Feri és Gáncs Andi) vállalták a főzést. Amíg a csülkös bab foryogott, az utca megtelt a lelkes falubeliekkel, akik standjaikon búcsú sütemények tömkelegét árusították a kocsmában megvált-

ható fabatkáért, amelyeken pontszámmal lehetett díjazni a sütik ízét, küllemét. „Vajások Piri néne” (Kovács Tiborné) helyben termesztett gyógynövényeiből készített teákat kínált, a gyerekek nemezelhettek Szafner Györgyivel, s valahonnan még egy korondi fazekas is előkerült. A kisbíró (Kovács Krisztián) – ahogy régen is – a falu három pontján dobolta ki a programokat.

A délutáni kocsmakoncerten a vajdasági Bakos Árpád kobzaja játszotta a főszerepet. A pajtánál a Matokabinde zenekar érzelmekkel teli lemezbemutató koncertjét a Fláre Beás fergeteges hangulatú estje követte.

Az Apte Táncgyűlés a kultúrházban adott műsort, amelyre annyian voltak kíváncsiak, hogy a nézők jó része csak az udvarra nyíló ablakokon át láthatta az előadást – utoljára a romániai forradalom utáni első székelkeresztúri vendégszerelésünkön volt ehhez hasonló élményünk. A Timbura zenekar, mint a rendezvény zenei házigazdája muzsikálta végig ezt az estét. A tánc ház természetesen szombaton sem maradt el.

Vasárnap az Apte táncosai ünnepi viseletben vonultak a templom elé, ahol egy szép karikázóval lepték meg a miséről kijövő falubelieket. Ők meghatódva, a kezüket tördelve álltak, csendesen figyelve az ismerősnek tűnő, de már alig felidézhető dalokat. A fiúk verbunkját követően Mesics György „Mesó” hegedűszavára a táncosok és a falusiak egy menetben vonultak a kocsmáig, ahol már készen illatoztak a helybeliek által készített finomságok. Ezen a vasárnapon a kiscsösziek és vendégeik egy asztalnál fogyaszthatták el a rézüstben készült körömpörköltet, a bográcsban foryogó szarvaspörköltet és a vasnyáron foryogva kisütött vaddisznó pecsenyét.

Délután pedig a kultúrházban Békefi Antal Munkaritmus, Munkarigmus, Munkadal címmel megjelenő gyűjtéseinek első kötetét mutatta be a népzene kutató fia, Békefi Antal Attila és a könyv összeállításában nagy munkát vállaló Antal Zsuzsa. A falusiak számára is érdekes előadás – szándékainknak megfelelően – a régi munkafolyamatokat, az azokkal kapcsolatos történeteket felidéző beszélgetéssel fejeződött be.

Hát így történt. Épp olyan volt, amilyennek szerettük volna. Sokan voltunk, épp elegendő.

A fellépésre való indulás előtt sietve rendezgettük a főzéshez használt eszközöket. Többek között nekem jutott a nagy kondér egyik füle. A másikonál az a helybeli gazdálkodó segédkezett, aki azelőtt a rendezvény legnagyobb elenzője volt. Baráti kézfogással búcsúztunk el szavak kíséretében: „Szép volt ez Norbikám, kell ilyen máskor is”.

Köszönet Kiscsős lakóinak és Szabó Ferenc polgármesternek.

Kovács Norbert „Cimbi”

Europeade 2005 immár magyar szenátorral...

BESZÉLGETÉS VARGA EDITTEL

Az ötvenezres breton kisváros, Quimper adott otthont idén a 42. Europeadenak, az európai hagyományörző együttesek, csoportok (táncosok, zenészek, énekesek, viselet együttesek) öt napos találkozójának. Európa szinte minden országából érkeztek résztvevők, összesen 4500-an a végtelen utcáira. A kicsiny város minden terén, utcájában, parkjában csak úgy hemzsegték a résztvevők és az érdeklődők, ünnepelve a hagyományos kultúrát, élvezve egymás társaságát, és a hihetetlen örömet az újbóli találkozás okán. Mert az europeadésok nagy családot alkotnak, immár 42 éve, akik ki nem hagynák ezt az öt napot, amikor csak és kizárólag a népi kultúrát éltetik, ünneplik és mutatják meg a többtízezer érdeklődőnek. Idén több magyar együttes is részt vett ezen a seregszemlén. A műsorokért járó tapson kívül más öröme is lehetett a jelen lévő magyaroknak: Varga Editet, az Áfészek Országos Szövetsége (ÁFEOSZ) tanácsosát, az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület Közép Magyarországi Regionális Kollégiumának elnökét, a Közép Magyarországi Folklopszövetség elnökségi tagját – aki hosszú évek óta aktivistája, a magyar ügyek segítője az Europeade szervezőbizottságában – az Europeade szenátorává avatták. (Ezzel egy időben Sztanó Hédit, az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület Kommunikációs Bizottságának elnökét az Europeade szervezőbizottságának tagjává választották.) Ebből az alkalomból beszélgettem Varga Edittel.

„Gordonka” hangját, hihetetlen munkabírását mindenki ismeri. Soha nem adja fel, mindig és mindig újra kezdi, és mindenhol ott van. A néptánc az élete. Élete a néptánc. Különös alakja a magyar néptáncmozgalomnak. Hány generáció nőtt fel a keze alatt, hány együttest delegált, utaztatott külföldre, s hány éve szolgálja a néptáncosokat hihetetlen szeretettel, és alázattal.

Ezek a gondolatok kavargtak bennem, miközben az ÁFEOSZ impozáns épületében kettesével szedtem a lépcsőket, útban Edithez. Magam húsz éve ismerem, a Forrás Néptáncgyűttes megalakulása óta. Az első „igazi” külföldi utunkat köszönhetem neki, 1989-ben delegált minket Reggio di Calabria. Később Törökországba utaztunk a jóvoltából. Számptalan emlék és sok közös munka köt hozzá. A mai napig nem értettem, hogyan teszi, mi motiválja, hogy miért nem fárad el, hogyan tud ott lenni mindenhol, ahol megszólal a hegedű vagy bokázik két kistáncos. Örömmel hallgattam tehát, amikor elmesélte, mekkora megtiszteltetés érte a nyáron. A rövid és örömteli üdvözlések után azonnal az Europeadéről kezdtünk beszélgetni.

– Mindenek előtt őszinte szívvel gratulálok az elismeréshez. Úgy gondolom, hogy Magyarországon nagyon kevesen tudják, mi az, hogy Europeade. Elmondanád?

– Negyvenkét éve megrendezésre kerülő folklórünnep, amelyet mindig más és más ország fogad be.

Egészen nyolc évvel ezelőttig csak a nyugat-európai országok kaptak meghívást. Változás jóval a rendszerváltások után történt, 1997-ben hívták meg először Magyarországot, illetve a kelet-európai országok közül néhányat. Miként már említettem, az Europeade igazi folklórünnep. Legfontosabb üzenete a folklórbártság ápolása. Ennek megfelelően bárki részt vehet, illetve megmutathat ezen a találkozón, a folklóron belüli műfaji határok nélkül: zenészek, táncosok, énekkarak. Ugyanakkor – bármennyire is furcsa – azok is itt lehetnek, akik sajátos és nagyon meghatározó, sőt

fontos módon ápolják településük, régiójuk hagyományait, annak ellenére, hogy nem színpadi előadás formájában mutatkoznak meg. Ők az úgynevezett viseleti csoportok. Számukra a népviseletek rekonstrukciója, elkészítése, sőt viselése (és ezáltal bemutatása) jelenti a feladatot és az örömet. Nyugat-Európában nem kevés az ilyen csoportok száma.

Egészen fantasztikus, amikor a rendezvény során, öt napon keresztül mindig és mindenhol népviseletben lehet őket látni. Ezt teszik odahaza is, ünnepeiken viselik ezeket a gyönyörű ruhákat, amelyeket a viselt alkalomnak vagy az adott korszaknak megfelelően képesek az utolsó csipkéig elkészíteni. Az Europeade egyik legfontosabb bemutatóhelyszíne a Fórum, a kiemelt színpad. Itt a színpadi produkcióval rendelkező együttesek mutatkozhatnak be, annyiszor, ahányszor ezt megigénylik. A Fórumon a műsorok időtartama harminc perc. A rendezvényt mindig a stadionban (vagy hatalmas sportpályán) nyitják meg és zárják be. A nyitó- és záróceremónia alkalmával 3 percet kapnak a résztvevők, illetve ennél egy picivel hosszabbat a régiók. Ezeket a műsorokat harminc-negyvenezer néző érdeklődése kíséri.

– Hogyan kell érteni azt, hogy régiók?

– Az Europeade egyik legfontosabb sajátossága vagy jellegzetessége, hogy nem országokat jelöl, hanem régiókat. Az érkező együttesekhez nem azt írják, hogy Spanyolország, hanem azt hogy Asturia vagy Catalunya, esetleg Castilia. Ennek Nyugat-Európában érthető oka van. Minden egyes tartomány vagy régió a történelem során legalább egyszer élvezte a területi és politikai önállóságot, királlyal, herceggel rendelkezett, s bizony ezekről a jogokról vagy kiváltságokról, a saját történelmi múltjáról a térkép átrendezése után sem hajlandók lemondani. Akárhogy is nézzük, a régiók szerepe és jelentősége sokszorozottan erőteljesebb, mint ahogy azt gondolnánk vagy Kelet-Európában megszoktuk. Nyilván ennek történelmi okai is vannak, minden esetre megfigyelhető, hogy az önálló

sulási folyamatok, az egyes régiókban fellelhető identitástudat, sőt lokálpatriotizmus az Európai Unió hatására időről időre jelentős módon erősödnek. Éppen ezért volt érdekes, hogy egyetlen helyen sem írták ki, hogy Magyarország, használták viszont a Tolna, a Nógrád, illetve a Pest elnevezéseket, amelyekről ugye mondanom sem kell, hogy a résztvevő magyar együttesek megyéit jelentik.

(A szerző megjegyzése: A jelenség értelemszerű, és magától érteődik, hiszen az EU szabályozási normák még az uborkát is egyformán görbének akarják látni. Néhány olyan terület van, ahol a hangsúly nem az azonosságon, hanem a különbségen van. Ezek a nyelv, a zene, a tánc, vagyis az adott terület folklórja, hagyományai. A Summerfesten például ez a mozgalom vagy ennek erősödése úgy érzékelhető, hogy a nyugat-európai országokból érkező együttesek kezében egyre ritkábban látni anyaországuk zászlóját, sokkal inkább használják régiójuk jelképeit. Ebben az évben mindez odáig fajult, hogy a spanyol, az olasz, a belga, a finn, a szardíniai együttesek egyáltalán nem voltak hajlandók kezükbe venni országuk zászlóját, ragaszkodtak a sajátjuk nevezett, régiós vagy tartományi zászló használatához.)

– Milyen programok vannak még az Europeaden? Hogyan találkoznak egymással a résztvevők? Egyáltalán, miként lehet 4500 emberrel bármiféle meghitt vagy bensőséges programot szervezni?

– Az óriási fesztiválsátorban minden este mintegy 1500-2000 embert befogadó fesztiválbált rendeznek. A bál során azok muzsikálnak, akik ezt, az egyébként rendkívül alapos tájékoztatást kérő jelentkezési lapon vagy kérdőíven elvállalják. Az Europeade alatt egyébként minden ilyen önkéntes alapon működik. A jelentkezéssel egy időben a szervezők küldenek egy kérdőívet. Ezen feltüntetik, hogy mikor, hol, milyen jellegű bemutatkozási lehetőség áll rendelkezésre: zenekari koncertek, utcai fellépések, Fórum, s még jó néhány esemény. Az adott program időrendi táblázata is a jelentkező rendelkezésére áll, így bárki eldöntheti azt is, hogy a nap melyik szakában, hol és legfőként hányszor szeretne szerepelni. Így aztán akad olyan csoport is, amely mindösszesen egyetlen fellépést vállal, persze a többség ennél sokkal aktívabb, s jó pár bemutatóra vállalkozik.

A fesztiválsátor vagy a bál is ilyen alkalom. Aki szeretne itt muzsikálni, megteheti. Az esemény érdekessége, hogy nincsenek tánc-tanárok – vagyis nem a bevett gyakorlat szerinti fesztiválbálról van

szó, amikor az éppen szereplő régió táncosai tartanak „továbbképzést” a többiek számára. Szól a zene, és mindenki azt táncol, amit tud. Így fordult elő, hogy a magyar Kincser zenekar muzsikájára a szécsényi Palóc Néptáncgyűttes táncosai értelemszerűen csárdásoztak, mások polkáltak, megint mások meg éppenséggel flamencót jártak. A viseletes csoportok kivételével természetesen mindenki civilben. Az Europeaden nincs semmi megkötöttség, a közönség, illetve a többi résztvevő tetszése az egyetlen mérce.

– Mi tagadás, ez így elég érdekes lehet. Óvatosan kérdezem, hogy milyen az Europeade szakmai színvonala?

– Őszintén meg kell mondanom, hogy átlagos. Viszont az is igaz, hogy a rendezvény nem csak a nézőknek öröm, hanem talán az egyetlen olyan általam ismert nyugat-európai fesztivál, ahol a résztvevőket nem feltétlenül hajszolják agyon. Ide a résztvevők azért jönnek, hogy egymással, és azokkal az emberekkel találkozzanak, akik számára határoktól függetlenül egyformán meghatározó az élő népművészet. Akik számára az efféle közösségi munka nem azért fontos, mert unatkoznak vagy hogy ezáltal jussanak külföldre, hanem a folklórért saját magáért, a folklór művelése által elérhető közösségi örömeikért, az életmódért. Azt azonban nem lehet kikerülni, hogy a résztvevők vagy a csoportok vezetőinek szakmai tudása nem mindig első osztályú. Nem véletlen a közismert tény, hogy a nemzetközi fesztiválokon a magyar vagy kelet-európai együttesek színvonala még tíz évvel ezelőtt is toronymagasan a nyugat-európai mezőny felett volt.

(Mindenesetre úgy látszik, Magyarország ezen a téren is szeretne EU-konform lenni, s megfelelni az európai átlagnak. Ha a művészeti iskolák körüli hercehurcának nem lesz vége, csakhamar nálunk is elfognak a jól megtanított vagy tanítható művészeti iskolás növendékek, ezáltal könnyen feleslegessé válhatnak a vérrel és keserűvel képzett néptáncpedagógusok. Így aztán, ha bérszínvonalban még nem, de legalább néptánc terén rövid időn belül elérhetjük a nyugat-európai mintát. Ott leszünk az EU-ban. Megjósolható azonban a helycsere is, ugyanis számos nyugat-európai néptáncos szakmai közösség, miután tágra nyílt szemmel megfigyelte a „magyar módszert” Kodály, Bartók és Martin országában, hazament és meghonosította. Nem is kell csodálkozni azon, hogy alig 7-8 év alatt a portugál vagy a spanyol, de most már a francia együttesek színvonala is hihetetlen módon emelke-

Helyesbítés

Előző számunk 14. oldalán tévedésből a Verbunkos c. előadás stábját közöltük.

Az alábbiakban közreadjuk a Pannon freskó tényleges alkotói listáját.

Az érintettektől és olvasóinktól elnézést kérünk.

PANNON FRESKÓ

Közreműködnek:

a Magyar Állami Népi Együttes tánckara,
valamint hangfelvételtől meghívott zenészek és énekesek

Zene: Sebő Ferenc

Fény-látvány: Kovács Gerzson Péter

Grafika: Sebestyén János

Animációk: digitART

Jelmez: Túri Erzsébet

Koreográfia: Énekes István, Horváth Csaba, Juhász Zsolt, Kovács Gerzson Péter,

Kökény Richárd, Mihályi Gábor

Néprajzi tanácsadó: Dr. Pesovár Ernő

A rendező munkatársa: Kovács Gerzson Péter

Rendező-koreográfus: Mihályi Gábor

Tánckarvezető: Kökény Richárd

Asszisztensek: Bakos Gabriella Harangozó-díjas, Borbély Beatrix, Varga Péter

Művészeti vezető: Mihályi Gábor Harangozó-díjas

Csodaszarvas

Östörténet, vallás és néphagyomány

Július elején megjelent egy új folyóirat első száma, amit terjedelménél és tudományos igényességénél fogva talán inkább tanulmánykötet-sorozatnak nevezhetnénk. A Csodaszarvas szerkesztőbizottságának élén olyan szaktekintély áll, mint Jankovics Marcell. Kiadója és szerkesztője Molnár Ádám. A tanulmányok, ahogy az az alcímből is kitűnik, főleg a magyarság és a vele rokon ázsiai népek östörténetével és hitvilágával, valamint a továbbélő néphagyományokkal, azok mai ápolásának formáival foglalkoznak. Az indító kötetben található mintegy ötven oldal terjedelmű, két zenésportrét Abkarovits Endre írta, s dr. Halmos Bélát, az első tánc-házi primást, a zenetudományok kandidátusát, és Papp István Gázsát, a Budapest Táncgyűttes zenekarának vezetőjét mutatja be teljes bibliográfiával és diszkográfiával.

dett, mivel számukra a nemzeti kultúra, a néptáncgyűttek, a folk-lór helyzete jelen pillanatban nagyon fontos. Pénzüket (márka, líra stb.) már feláldozták az EU oltárán, nemzeti kultúrájukat viszont nem hajlandók bedobni a közöbe.)

– Érződik ezen a téren bármiféle szemléletváltás?

– Megfigyelve az Europeaden résztvevőket, szakmai területen nem érzek szembeötlő különbséget vagy változást. A már sokat emlegetett régiók vagy néprajzi területek viszont erősödtek, ezzel együtt erősödött a területi identitástudat is. Ez valószínűleg azt fogja eredményezni, hogy előbb-utóbb szakmai szempontból sem akarnak lemaradni egymástól. Gyanítom, hogy az idejének megtalálják majd a megerősödés útját, hiszen más fesztiválok már folyamatosan és folyamatában érzékelik a Nyugat-Európában végbemenő szakmai fejlődést.

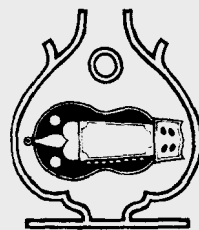
– Beszéljünk a szenátusról. Egyáltalán, mi az a szenátus?

– Egészen egyszerűen és kedvesen úgy is fogalmazhatnánk, hogy a „vének tanácsa”. Az Europeade szervezőbizottságában a részt vevő országok képviseletet kapnak, egy-két személy által. Az elmúlt tíz évben azon munkálkodtam, hogy mindig legyen magyar együttes ezen a fontos eseményen. Elmondhatom, hogy a kelet-európai országokból az elsők között csatlakoztunk az Europeade mozgalmához. Valószínűsítem, hogy ezért a munkáért kaptam a megtisztelő elismerést. Büszke és megatott vagyok azoktól a szavaktól, amelyek a szenátori oklevelem olvashatóak.

(Oklevél kivétele érdemeiért az Europeade mozgalmában, elismerésül a teljesített munkáért a vezetőségben, az európai kultúráért végzett tevékenységéért, mellyel előre vitte az egységes Európa létrejöttét, érdemességéből és tiszteletből Varga Edit részére, akit a mai napon az Europeade szenátorává fogadjuk.)

– Mennyire volt nehéz Magyarországot az Europeade családjába illeszteni?

– Nagyon nehéz volt. Az Europeade során a szervezők a szállást és az ellátást biztosítják, de térítésért. Résztvevő személyenként mintegy 80 eurót kell fizetni. Ez a nyugat-európaiaknak egyáltalán nem megterhelő, számunkra – figyelemmel az utazási költségekre – szinte kifizethetetlen. Nagy-nagy nehézségek árán lehetett elérni, hogy a magyar együttesek közül bárki is arra vállalkozzék, hogy az amúgy borsos autóbusszköltség mellett 600-700 ezer forintnyi részvételi díjat is kifizessen. Éppen ezért jó lenne elérni, ha ezen a nagy horderejű európai fesztiválon, az amúgy egyfolytában létükért küzdő magyar csoportok az ügyre való tekintettel, kivételiséget élvezve, meghatározó nagyságrendű állami támogatással vehessenek részt. Talán erre kötelezne minket európai uniós tagsá-

SZERÉNYI BÉLA

**hangszerkészítő mester, népi iparművész,
a Magyar Hangszerész Szövetség elnöke**

KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ TEKERŐK RÖVID HATÁRIDŐRE!

**1039 Budapest, Barátpatak u. 6/B.
T: 06-20/ 438-9145; T/F: 250-7988**

**E-mail: bela@szerenyi.hu
Honlap: www.szerenyi.hu**

gunk is, mert hogyan ismerjenek meg bennünket, ha el sem megyünk az efféle találkozókra. Évente másfélmillió forintot talán megérne, ha legalább két együttes vagy két régió garantáltan ott lehetne az Europeaden. Ennyi talán beleférhetne az ország költségvetésébe, hiszen mindaz, ami erkölcsi oldalon megtérül, sokkal nagyobb hasznot, ismertséget jelentene hazánknak.

– Hogyan működik az Europeade szervezete?

– Az Europeade szervezőközpontja Antwerpenben van, elnöke Bruno Peters. A Bizottság, melynek tagja lett Sztanó Hédi, évenkénti ülésein készíti elő a következő fesztivál programját, helyszínét. A következő Europeade Zamorában, Spanyolországban lesz.

– Lesz-e Magyarországon Europeade?

– Az elmúlt évben Rigában rendezték meg a fesztivált, annak elenére, vagy éppen azért, mert Lettország is most csatlakozott az Európai Unióhoz. Ők úgy gondolták, mint új belépők, hogy ez is egy kiváló lehetőség arra, hogy Riga, illetve az ország bekerüljön az európai köztudatba. Számukra a kultúra a legfontosabb híd, az összekötő kapocs. Bámulatra méltó módon rendezték meg az Europeadet, amely nem a néptáncos szakma belügye vagy szívügye volt, hanem egy emberként állt mögé a köztársasági elnöktől kezdve az egész kormány, beleértve a gazdasági minisztert is. Talán minden idők egyik legjobb Europeadéját rendezték meg, Lettország méltó belépőjükként az unióba. Sajnálattal kell azt hinnem, hogy Magyarország szemléletben és lehetőségekben is fényévnyi távolságra van a balti országok kulturális szemléletétől, s éppen ezért, az erre a területre fordított figyelmüktől és anyagi áldozataiktól is.

Bár nagyon szeretném, ha egyszer hazánk fogadhatná ezt a rendezvényt, hiszen a szakemberek, a magyar népművészet szereplői, s számos város vagy település biztosan kiválóan megoldanák ezt a feladatot, most úgy tűnik, jó darabig mindez álom. Titkon mégis bizakodom, talán egyszer megélhetjük, hogy valóra válik ez az álom is. Mindaz, amit szakmaiságunkkal letettünk az európai kultúra asztalára, mindazzal, amit képviselünk, s mindazokkal, akikkel eredményeinket elértük, gondolok itt Martin Györgyre, Pesovár Ferencre, Tóth Ferencre, Vásárhelyi Lászlóra és még számtalan kiváló szakemberre, Kossuth-díjasainkra, fiatal és tehetséges, mindenre elszánt oktatóinkra, táncosainkra, zenészeinkre, vagyis az egyetemes magyar népművészetre, megérdemelné, hogy vendégül láthassa Európát. A magyar népművészeti mozgalmak, együttesek, előadók, kézművesek a világ minden pontján elismerést szereztek és szereznek hazánknak. Itt az ideje tehát, hogy a szakma és a műfaj megkülönböztetett figyelmet és elsőbbséget élvezzen idehaza és Európában is. Bartók, Kodály és Martin György országában, de nem csak a Bartók, Kodály és Martin emlékében, azaz 2006-ban, hanem mindig, hiszen ez is a záloga annak, hogy ne csak tagjai, hanem műveltségéről, népművészetéről és hagyományairól ismert tagjai legyünk az annyira áhított Európának.

Szigetvári József

Néptáncosok kellékboltja

Már az interneten is!

**Szeretettel várunk minden néptáncost,
táncvezetőt, táncpedagógust, oktatót!**

**Karaktercipő, bakancs, szegedi papucs, kalap,
fejkendő, szalag, ruhazsák, harisnya, csat,
kozmetikum, szakkönyv, CD, gyöngy, táncpalack,
keszkenő és egyéb kiegészítők nagy választékban.**

Folyamatosan bővülő kínálat. Postai szállítás.

**Cím: Budapest, XIII. kerület,
Radnóti Miklós utca 27.**

**Tel.: 06-1/350-1216, 06-70/592-5955
E-mail: info@neptanckellek.hu
Honlap: www.neptanckellek.hu**

Ibéria, Tenerife

A Székely Népi Együttes turnéja

Nehéz mindent, ami történt, egyetlen kerek történetté gyúrni. Új tapasztalatok, sosem látott helyek és emberek együtt szőtték történetünk fonalát. Amikor az ember egy ilyen hosszú turné után visszatekint az események sodrára, nem pusztán tények halmazával, hanem gondolatok, érzések, emberi viszonyok egész amalgámjával szembesül. Amennyire lehet, mégis tényekre szorítkozva, hadd meséljem el ibériai kalandozásunkat.

Egy budapesti előadás után Portugáliába, majd a spanyolországi Galíciába indultunk. Madridban elváltunk a busztól, és repülővel folytattuk utunkat a Kanári szigetek egyikére, Tenerifére. Ott a földi paradicsom várt bennünket minden földi jóval, ahogy kell, és az Ördöggel együtt. A Medano szállodában laktunk, ami félig az óceánba épült. Napi háromszori svédasztal, a szállodaszobánk erkélyéről az esti előadások színpadát láttam és a Csendes óceán partját. Szép és érdekes hely. A lelkem mélyén, akár a partot simogató óceán, mégis háborgtam.

A közönség értékelte műsorainkat. A helyi szervezők mindig megdicsérték, és velünk örültek a sikerünknek. Sokan felállva tapsolták meg produkciónkat.

Két befolyásos, nagyon jó képességű szakembert ismertünk meg, akik kezükben tartották a teljes fesztiválsorozatot és a mi turnénkat is: Julio Fernández Senrát és Xavier Alvarez Campost. Ők segítették társulatunkat.

Az együttes részéről Miklós Kata volt a turné szervezője és mindennapi programjaink egyeztetője, akinek mindvégig készen

léti állapotban kellett lennie. A fordító és villámhárító szerep is neki jutott.

A színpadon kívül is igyekeztünk megfelelni mindenben, hogy a rossz szó messzire elkerülje házunk táját, hiszen állandóan nagytű alatt tartott a kíséző, menedzser és közönség – a reggelitől egészen a többnyire éjszakába nyúló előadásokig. Nem vették jó néven, ha ott élő magyarok, románok, barátok jöttek meglátogatni bennünket. Keresték velünk a következő közös együttműködést, de nagyon féltek attól, hogy ne-hogy ott maradjunk. Emiatt több helyszínen szinte lágerben éreztük magunkat. Ők persze precedensekre hivatkoztak. Ennyit a bizalomról, de természetesen saját országunk lakóiról is, akik ezeket az előítéleteket és sztereotípiákat oly nagy szorgalommal megalapozták. Eldöntöttük, hogy az ottani vezetőket meghívjuk majd hozzánk, hogy érezzék, lássák: nálunk a fű is zöldőbb, a víz, a levegő, a föld is jobb, s nem vagyunk annyira elesettek, elmaradottak.

Két táncscoporttal barátkoztunk meg a legjobban, a polinéziai Futunából és a mexikói Chiapasból érkezett csoportok tagjaival. Rajongtunk egymás társaságáért. Be-

szédünket, táncunkat tanulták. Bízattuk egymást a kulisszák mögött. Különös, hogy nem európai csoportokkal voltunk egy hullámhosszon. Lehet, hogy Európában mi lettünk a színes bőrűek, gazdagabb országok cselédei? Sokszor irigykedtem barátaimra, mert mi sokkal fegyelmezhetőbbek, másoknak megfelelni akaróbbak voltunk, amit természetesen ki is használtak néhány alkalommal. Alkalmazkodunk mindenki óhajához – ha barát volt, ha ellenség. Persze ez csupán egyik oldala a történeteknek. Volt nagyon jó és nagyon rossz dolgunk is. Többnyire megbecsültek, de éreztük magunkat sértve is.

Voltak nagyon nehéz napok, álmatlan éjszakák. De mérlegelve az egészet – a kitűzött célt, a vállalt feladatot, az elért sikert, a szakmai tekintélyt, az élményeket, az újonnan szerzett kapcsolatokat, barátokat és tapasztalatokat –, hasznosnak és szükségesnek látom ezt a maratoni, embert próbáló, de összetartozásunkat, erőnket, értékeinket mindenképp felmutató turnét.

A kevés szabadidőnket kellemes és intenzív élmények töltötték ki. Ezek is fontos részei voltak az utazásnak. Láttunk vulkánt, erdőtüzet, fürödtünk a kontinenseket összekötő Atlanti-óceánban, s mindezt varázslatos környezetben, számunkra érdekes növényvilág (kaktuszok, pálmafák, déli gyümölcsök stb.) „díszletei” között.

Sok nemzet népművészeivel léptünk már fel, számlálhatatlan közönség előtt. Mindig elhangzott, hogy Romániából, Erdélyből érkezünk, magyarok vagyunk, Csíkszereda városának intézménye. A taps, az összeha-

Polinéziai és székely táncosok

sonlítás mindig azt mutatta, hogy felemelt fejjel járhatunk a nemzetek között. Szakmai szemmel nézve az ibériai turnét, értékelem a lehetőséget, hogy egymástól nagyon eltérő népek táncát láthattuk. Minden együttes hasonló tánc típusokat mutatott be, és könnyen elkülöníthetőek voltak a tánc történeti rétegek is. Élőben csodálhattuk az eszközös, fegyveres harci táncok, lán- és körtáncok, sortáncok, páros táncok stb. közötti közös vonásokat, hasonló fejlődést, mégis hihetetlen színt, árnyalatot, változatosságot, másságot. A legtöbb társulat becsületesen műsorral jelentkezett. Ezentúl még fontosabb szempont lesz, hogy jobban megfeleljük önmagunknak, a színpadról még hűebben tolmácsoljuk a hiteles hagyományt.

Nem szabad, hogy a tájegység, a táncrend, a tempók, a stílusjegyek, a népviselet mind áthághatóak legyenek. Nem szabad hagyni egy hagyományos folklór fesztiválon, hogy a vendég, a munkaadó, a házigazda, a közvetítő koreográfusként döntson. A nagyjéremű igényeire hivatkozva ma a néptáncos lányok szoknyáján rövidíteni kell, holnap a kötényt levenni, majd az alsósoknyát és így tovább. Van, ahol gátálatlan hagyomány-hamisítás folyik, a közönségnek való megfelelni vágyásra hivatkozva. Ezentúl csak olyan meghívásnak kívánok eleget tenni, ahol tisztelik elődeink hagyatékát, és emberhez méltó körülményeket biztosítanak. A kimondott szó sajnos nem elég.

Ma már mindent nagyon jól átgondolt szerződésben kell rögzíteni. Referenciákat kell keresni a szerződő félről, mert könnyen megeshet, hogy hivatásos szélhámosokkal van dolgunk. Olyan nemzetközi folklórfesztiválok is felléptünk mostanában, ahol néphagyomány néven cirkuszt, talajtornát, balettosított mutatványos trük-

Portói tartózkodásunk során a XXV. Nemzetközi Folklórfesztivál keretében a város fontosabb helyszínein tartottunk előadásokat. Egy másik portugáliai városban, a Moncao melletti Piason laktunk, ahonnan kiutaztunk, hogy több spanyolországi és portugáliai városban mutassuk be műsorunkat: Tominóban, Moncaóban, Tuyban, Melgacóban és Barbeidán. Ourensben a XXII. Nemzetközi Xorandas de Folklore keretében felléptünk Monteroón, Monfortén, Celanován, Trivesben, O Barcón, Xinzon, A Rúan, Manzanedán és Orensben. Utolsó szálláshelyünk a Kanári-szigetek legnagyobb szigetén, Tenerifén, El Médanóban volt. A szálloda melletti színpadon, az óceán partján tartottunk előadást a XII. Muestra Folklórfesztivál keretében, valamint egy gyönyörű hegyi településen, La Victorián. (Miklós Kata)

köket, giccset láthattunk minden mennyiségben. Némelyik fellépő csoport azt a láttszatot kelti, mintha nemzetének nem lenne közönség elé való hagyománya, és ki kellene találni valamit. Talán a mi dolgunk, hogy e tekintetben is jó példát mutassunk, helyesen, kellő tisztelettel, alázattal nyúljunk a néphagyományhoz az oktatásokon és bemutatkozásokon egyaránt, elkerülendő a fenti hibákat.

Az Ibériai-félszigeten való tartózkodásunk alatt észrevettem, hogy a legtöbb nép tánc csak úgy duzzad a magabiztos harciaságtól és az örömtől, a miénk meg szerénységében szomorúnak, egyenesen fájdalmasnak tűnt. Ez persze nem táncaink természetéből, hanem abból a mindig roszszat sejtő attitűdből származik, amelyet talán történelmi viszonyaink égettek lelkünkbe. Ez talán az a pont, ahol a többiek példaértékűek számunkra, meg kell tanulnunk büszkébbnek lenni arra, amink van, mert bátran állíthatom, bármilyen viszonylatból nézve is, hogy hagyományunk az egyik leggazdagabb, amely természete szerint harcias és örömteli is. Ha vidáman fel kell vonulnunk a többi nemzet dudái, trombitái között, ne kesergők törjenek fel belőlünk ösztönösen. Úgy gondolom, hogy egyénenként és egész magyarságunkra nézve is át kell írunk tudatalattink programját egy pozitívabbra.

Az utazás költségeit a fesztiválok vezetői, de elsősorban a Budapesti Székely Kör állta, s négy támogató, akik mindvégig velünk utaztak: Soczó András, Kovács Katinka, Putnoki Ilona és Sántha Judit. Ők mindent úgy éltek meg, mint az együttes tagjai. Teljesen hozzánk nőttek, összebarátkoztunk.

Utunk során meglátogattuk: Veronát, Barcelonát, Fatimát, Santiagót, Madridot, Nizzát, Velencét, s természetesen azokat a városokat, ahol előadásokat tartottunk. A turné 38 napig tartott. Összesen 15 ezer kilométert utaztunk. Mind a 24 tervezett folklórelőadást megtartottuk. Minden fellépésünknek nagy sikere volt.

Mindnyájan egészségesen hazatértünk, sok élménnyel, tapasztalattal gazdagodtunk. Számítalan ember, akiknek örömet szerezünk, talán megszeretett bennünket, s megtart az emlékezetében. Tálalhatnám sikertörténetként, diadalútként is az ibériai turnét, de nem volt az. Inkább egy valódi népmese szereplőinek látom magunkat. Igaz mesének, ahol az Óperenciás-tengeren innen és túl, kiálltuk a több mint hét próbát, legyőztük az út nehézségeit és a gonoszt. A ránk szabott nemes feladatot teljesítettük. Hazajöttünk megerősödve, hogy itthon boldogan éljünk...

András Mihály

BORNÉPEK DALAI

A pályázat eredménye

Mivel felhívásunkra kevés igényesen kidolgozott, színvonalas és a kiírás feltételeinek is mindenben megfelelő pályázati anyag érkezett, úgy határoztunk, hogy a versenyt meghívott előadókkal folytatjuk. Ezért újabb pályázatokat már nem fogadunk el.

A zsűri döntése alapján három produkció jutott tovább a döntőbe: a Tulipánt Népzenei Együttes Csornáról, a Tabulatura régizene-együttes Budapestről és a Guzsalyas Énekegyüttes Újvidékről.

A döntő meghívott résztvevői:

Bartina Zenekar (Szekszárd)
Bendó Zenekar (Szlovákia)
Cimbora Együttes (Pécel)
Esztenás (Miskolc)
Csalóka együttes (Topolya-Vajdaság)
Kiskormos együttes (Újvidék-Vajdaság)
Öves (Temesvár-Románia)
Turai Énekmondók (Tura)
Utra Mari Társaság (Budapest)
Somogyjádi Citerások (Somogyjád)
Fiastyúk Énekegyüttes (Budapest)

A zsűri tagjai:

Berán István, a Táncház Egyesület ügyvezetője, Csörsz Rumen István zenész, irodalomtörténész, Eredics Gábor népzeneész, a Budakalászi Népzenei Iskola igazgatója, Halmos Béla népzeneész, a Hagyományok Háza munkatársa, Dr. Juhász Katalin folklorista, Kiss Ferenc népzeneész, az Etnofon Records igazgatója, Szabó Zoltán népzeneész, a Néprajzi Múzeum főmuzeológusa.

A döntő időpontja és helye:

2005. november 11. péntek, 14:00 óra, Szabadtéri Néprajzi Múzeum Szentendre, Konferencia-terem

Az ünnepélyes díjátadásra november 12-én, a 16.00 órakor kezdődő gálaműsoron kerül sor.

A nyertesek november 12-én és 13-án koncertet adnak a Jászárszállási Fogadó udvarán, a Szent Márton Újborfesztyívál és Libator programja keretében.

A szervezők – a Magyar Szülő- és Borkultúra Kht., a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum és az Etnofon Népzenei Kiadó – nevében:

Kiss Ferenc

„Már fiatalon Tata voltam”

Beszélgetés Novák Ferenc Kossuth-díjas koreográfussal és néprajzkutatóval

– Gyerekkorában szüleivel telepedett át az anyaországba, de úgy tudom, ma is jól beszél románul, néprajzkutatóként jól ismeri az erdélyi román folklórt. Azt is mondhatni, hogy az erdélyi – magyar és román – néptánc közelebb is áll a szívéhez?

– Eu n-am uitat românește, și acum pot vorbi. (Én nem felejtettem el románul, most is beszélem a nyelvet.) Már Budapesten laktunk, amikor anyám arra kérte az egyébként tősgyökeres magyar apámat, hogy vasárnaponként velem csak románul beszéljen.

Nyelvismeretemnek köszönhetően a Magyar Tudományos Akadémia engem a kétnyelvű Mezőség hagyományainak feltérképezésével bízott meg. Mert mi bizony a román folklórt is éppen úgy gyűjtöttük, mint a magyart; nem tettünk különbséget a kettő között, mint például bukaresti kollégáink. Néprajzsként a Mezőség áll a legközelebb hozzám. Koreográfusként mindenik néptáncot egyformán szeretem.

– Ön most 74 éves, de amikor gyermekként, közel három évtizede először hallottam önről, már akkor is „Novák Tata” volt. Mitől?

– Még varázslatosan fiatal voltam, amikor már Tatának szólítottak. Eszter lányomat már kiskölyök korában magammal hordoztam az előadásokra, forgató-sokra, ő meg a díszletek között elkóricált, majd ismét felbukkant, és szólított: Tata, Tata! Úgyhogy a művészek is elkezdtek tatázní, de annyira, hogy amikor Hollandiába mentem dolgozni, ott is tudták, hogy én egyszerűen csak Tata vagyok. A gyermekeimnek én voltam a tata, nagyapjukat pedig öregtatának hívták.

– Gazdag pályafutása során számos magyar klasszikus irodalmi művet dolgozott fel. Egy-egy sikeres budapesti előadás után a vidéki – és most újabban az erdélyi – néptáncgyűttesek is megkeresik, hogy újítsa fel darabjait. Ezekben a produkciókban mennyiben ragaszkodik az eredeti változathoz? Elvárja, hogy a társulat alkalmazkodjék az elképzeléseihez?

– Nekem is alkalmazkodnom kell, nekik is, ez a kölcsönösségen múlik. Egy profi társulat azt tesz, amit a rendező megkövetel tőle. Egy profi rendező pedig tudomásul veszi, hogy egyik társulat sem

olyan, mint a másik, mindkinek megvan a maga egyénisége. Legutóbb Sepsiszentgyörgyön állítottam színpadra Petőfi hőskölteményét, a Helység kalapácsát. Itt olyan főszereplőnőre találtam, akinek egyénisége, stílusa után érdemes volt nekem alkalmazkodnom, és némileg átgyúrnom a darabot. Magam soha nem jelentkezem azzal, hogy gyerekek, itt vagyok, fel kellene újítani ezt vagy

azt a világra szóló produkciót.

A Háromszék esetében is úgy történt, hogy a sepsiszentgyörgyiek kerestek meg, én meg szívesen vállaltam. Küldtem egy videofelvételt a korábbi, Pesten rendezett Ludas Matyi előadásról, ők azt szépen betanulták, úgy, hogy amikor megérkeztem, mindössze a csiszolnivaló maradt hátra. Egy igazán profi együttesnél ez nem jelent gondot, márpedig a Háromszék vérbeli hivatásos csapat, amely nemzetközi szinten is állja a sarat. A mesejáték után következett a Forrószegiek című előadás, most pedig újabb gyermekdarabhoz kaptak kedvet.

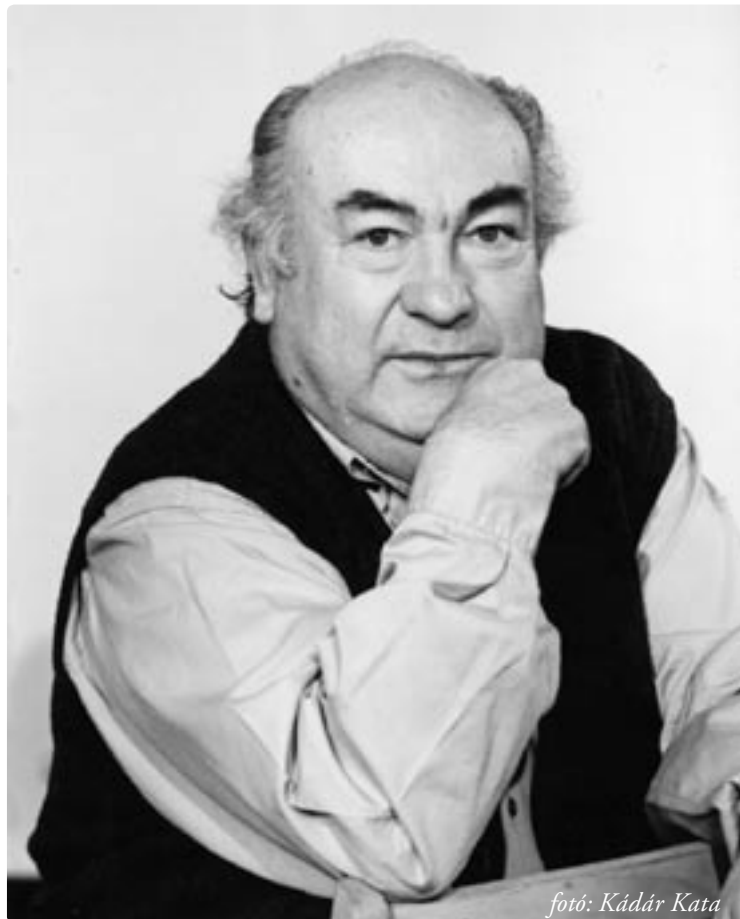
– A szentgyörgyiek esetében profizmusról beszélt. Szépiítés nélkül, hogy érzi, mennyire profi a másik négy erdélyi táncgyűttes?

– A gyermekbetegségeket leszámítva egyikkel sincs gond. Mindenütt jó táncosok, jó koreográfusok vannak. Ami meg az említett gyermekbetegséget illeti, ezek három-négy éven belül kinőhetnek. Elvégre nálunk is húsz évnek kellett eltelnie addig, amíg ez a ma már világhírű örvendő magyar koreográfiai műhely kialakult. Most mindenki tánc-

színházat akar, mert ez a divat, mert ez van a levegőben. Ehhez viszont gyakorlat és tapasztalat szükséges.

– Mennyire volt fontos stáció a magyar koreográfiában az István, a király 1983-as bemutatója?

– Mérföldkönek is mondható, mert bebizonyítottuk, hogy akár rockzenére is lehet néptáncot járni. Persze a magyar koreográfiai műhely már jóval azelőtt kialakult. Emlékezzünk csak vissza: az első műkedvelő együttesek már az 50-es évek második felében megjelentek, a 60-as években pedig már csodálatos versenyszámok születtek. Ma már mindenki belátja, hogy olyasmit „dobtunk piacra”, amire a profik csak tátották a szájukat, és labdába nem rúg-

fotó: Kádár Kata

NOVÁK FERENC

Koreográfus, a Honvéd Táncszínház művészeti vezetője.

1931-ben született Nagyenyeden. Eredeti végzettsége okleveles etnográfus. A magyar néptánciskola és folklór sajátos színházi megjelenítésének egyik megteremtője. 1954-ben ő alapította a ma is híres, Bihari Jánosról elnevezett táncgyűttest. 1983-tól a Honvéd Együttes művészeti igazgatója. Alkotásai a Honvéd Táncszínház számára több nemzetközi sikert hoztak. 1986-88 között a Magyar Táncművészek Szövetségének fűtitkára, 1996-tól a Magyar Művészeti Akadémia tagja. Jelentősebb kitüntetései: Kossuth-díj (1993), Magyar Örökség Díj (1999), Életműdíj (2003), Magyar Köztársaság Érdemrend Középkeresztje a Csillaggal (2005)

tak. Ennek megvolt a hátulütője is, hiszen valósággal sárba tiportak, ahhoz, hogy később, a 80-as évek elejétől bennünket is elfogadjanak, megbecsüljenek. Amint betettük a lábunkat a színházba, a nézőpont is változott. A Kőműves Kelemen, a Csíksomlyói passió és utóbb az István, a király koreográfiai sikerét már senki nem vitatta.

– *A Szőrényi-Bródy páros művénél maradván, a csíksomlyói előadás kapcsán sokan feltették a kérdést: miért az ön fia, és nem Deák Bill Gyula, az „eredeti Torda” alakította a jóst?*

– Soha semmi kifogásom nem lett volna Deák Bill Gyulával szemben, csakhogy most egy fiatal, táncolni tudó Tordát akartam. Ehhez a szerephez pedig Novák Péternél jobbat el sem tudtam képzelni. Sokaktól hallottam, hogy az a hisztérikus sámántánc, amit a somlyói nyeregben művelt, örületbe kergető volt, annyira szuggesztíven csinálta.

– *Most öntől várok egy jóslatot: ezután a néptánc inkább táncjátékban fog élni tovább a színpadon, vagy még szükség lesz a valaha nyers megfogalmazású néptáncra is?*

– Mint említettem, ma már mindenki táncszínházat akar. De az eredeti néptánc soha nem fog kihalni. Nézzük csak a globalizálódott Nyugatot: ők is kezdenek visszatérni a hagyományokhoz. Tudja, hogy Franciaországban olyan táncházak működnek, amelyben akár nyolcszázan is ropják a táncot? A kisgyerekektől a hetvenéves nagyapáig mindenki táncol. És ott van Németország vagy Ausztria, ahol újból virágzik a folklór. Minél agresszívebben öntik ránk a globalizáció szirupját, annál inkább védekezünk, és térünk vissza a tiszta forráshoz.

Hála Istennek Magyarországon is olyan ügyes gyermekegyüttesek működnek, hogy amikor azokat a csöppéseket táncolni látom, visszanyerem az életbe vetett hitemet. Ott van a Bihari Táncegyüttes, melynek alapítását életem főművének tekintem. Most is kétszázötven gyermek táncol, olyan is, akinek még a nagypapja is tanítványom volt. Addig, amíg tehetséges táncosaink és kiváló koreográfusaink vannak, nincs gond. Az ő anyanyelvük a Kárpát-medencei tánc. Amíg léteznek olyan együttesek, amelyek kristálytisztán és szuggesztíven tudják táncolni azt a gazdag nyersanyagot, addig ez mintegy mozgásszótárként is létezik.

– *Mégis, amikor művészetről és főként eredeti, néphagyományokból táplálkozó kultúráról beszélünk, szomorúan tapasztaljuk, hogy egyesek mennyire háttérbe taszítják.*

– Sajnos, ez így van. Míg Erdélyben öt, Magyarországon mindössze négy hivatásos néptáncgyüttesről beszélhetünk. Egyelőre. Mert azok között is van olyan, amelynek fennmaradása kérdéses. A jelenlegi kultúrpolitikának köszönhetően az év végéig olyan művelődési intézményeink is lesznek, melyek képtelenek fizetést adni alkalmazottaiknak. A jelenlegi kormány teljesen fejtellenül, erkölcstelenül és törvénytelenül pénzt vont meg a kultúrától, ezzel padlóra küldve bennünket. Persze a globalizált kultúrára most is van pénz; elég, ha a legutóbbi, Szent István-napi örömkoncertet említem, amelyen csupa amerikai és angol számokat játszottak. Ezzel szemben a magyar identitást ápoló és képviselő művészetnek a mai Magyarországon csak másodlagosan van helye. Tehát mi, folkloristák fél lábon állunk a többi műfaj között. De kiszorultunk a sajtóból is, amely csak a kortárs és alternatív művészekről ír, a világsikereket halmozó Honvéd Együttesről szinte egy sor sem jelenik meg. Nem sírom vissza az 1989 előtti rendszert, de akkor jóval több pénzt szántak a művelődésre. Az akkori hatalom azzal kárpótolta a hülyeségeit, hogy támogatta a kultúrát, a mai viszont... Ha ez így folytatódik, én visszaköltözöm Erdélybe.

Szucher Ervin
Krónika, Marosvásárhely
2005. szeptember 23-25.

NÉPI JÁTÉKOK

VÁLOGATÁS

AZ MTA ZENETUDOMÁNYI INTÉZETE
NÉPTÁNC ARCHÍVUMÁBÓL

ETNOFON Records · EZTI-VHS 03-04
levélcím: H-1055 Budapest, Falk Miksa u. 16.
tel.: (36.1) 266-5091 · fax: (36.1) 429-0324
www.etnofon.hu · info@etnofon.hu

UGRÓS TÁNCOK

VÁLOGATÁS

AZ MTA ZENETUDOMÁNYI INTÉZETE
NÉPTÁNC ARCHÍVUMÁBÓL

SZÉKI SOÓS JÁNOS VERSEI

rendhagyó falukrónika (1)

a faluban
csak Géza bácsinak szólították
szobafestő volt (mészgyöngyök ágaskodtak
cserjésedő szemöldökén)
rumtól sok szirupos monopoltól
görbén csíkozott
„kiegyenesedik ha megszárad!” – mondta
a töprengő anyókáknak – és véletlenül
szemükbe rázta az ecsetet

„utálom mint a tetveket
a befészkelődőket!”
s jót húzott a félliteresből

felesége sötét virág
esténként a kocsmá előtt várta
talán észre sem vette
karton köténye szélét már
rojtosra tépte (nem ismerte fel
murok zöldje közt a burját)
apja Elek-Apó-szakállú
postamester volt

Dózsa György unokája vagyok én! – verte
Géza bácsi a csatakos söntéspultot
olykor a szeparé pókszaros lécei közül
milicista
párttitkár – két vérmes szempár –
lesett rá

télen festés híján
az örmény város piacára járt
eladni vagyonát
néhány fekete jércét kappant
tojást

„magyarnak ingyen
zsidónak pénzért
románnak sehogy!”

Dózsa György unokája addig ordított
mígnem valaki a fagyos portékákért
kezébe egy üveg rumot nyomott

MÉSZÁROS BORBÁLA

A vers ott van mindenütt. Bennünk is.

„Vers vagy te is.” (Áprily)

Néha a holdkaréjon fodrozik, csillagfényen piheg.

Lát. Láttat. Van.

*Szomorkodó őszi esőben, ólomszemfedélből
szakadó havazásban, a végtelennek tűnő
éjszakák legyőzője, legyőzöttjeként.*

*Lapuló csendben, fémkoppanásos hangzavarban
úton-útfélen,*

*csalfa és szemérmes szeretők tüzesedő
vagy kihunyni készülő ölében is*

ott a vers.

Pír az orcán.

Adalék életünkhöz.

Létünk csigaháza.

Immár a folkMAGazin „vendégoldalán” is,

remélve, hogy általa

több lesz a megismernivalónk.

(Sz. S. J.)

transzközép nyár

Kolozsvárra tegnap beszökött
a transzközép nyár
transzközép verseivel
ott volt asztalomon
járdák horpadásaiban
Szentegyház utcai könyvtár
kisasszonyok mosolyában
a sétatéri Kioszkban
Bulgakov kocsmában
több korsó sör kemény habjában
fokhagymás pacalban

csak ne lopná valaki a Palocsay-kertből
a szép piros almákat egyébként
a zöld buszok zölden mennek
kezeletlen vonaljegyek integetnek
beragadt alumínium lyukasztókból

izomból feszíti a várost egy karnevál

a kajla utcanévtáblák felvonulását – amint
ígérték – a kajla utcanévtáblák násza követte

Bórcszerzők utcájáról látom
apám fehéren vár a kórház udvarán
csupagalambszobor
csupagalambszar
a kórházudvar s a sok virág
piszkos eső szitál
apám tekintete üvegesen száll
a barbár kór azt is kikezdte?

a lift nem jár
a liftes lány kezében
reszket egy krémes – húszezer az ára
nem rémes? – a sok süket beszéd

azt teszem, amit nem merek:
máglyatűzre hordom mindenem
égre lobogjon szennyesem
ha perbe fognak is érte
a gyanútlan istenek

apámnak
naponta joghurtot és Borszékot viszek egyet
én még nem hallottam szájából a Hiszekegyet
ezámházám
egyre nagyobb a tavalyi inge

(Kajántó alatt virít
sok-sok kikerics
transzközép nyárnak
ott nyoma sincs)

megint átlátott rajtunk a kórházablak

aki (el)hunyt kicsit hazudott
én (el)bújtam kicsit mint
zöldág zöldlevelecske
öntöttvas-galamb

rendhagyó falukrónika (2)

A PÁVA SZÉPSÉGE
ISTEN DICSŐSÉGE –
mondta William Blake

megszületésemkor a pávakertből
már hiányoztak a pávák
akkorra már zöldponyvás
autókban ültek az önkéntes pávaúzó
fejüket ingerülten elfordították a
szétdúlt pávakert előtt
bármerre fordultak is
csak rikoltó pávákat láttak
azóta még a nemlétező pávakertek
ellen is tiltakoznak
vadorzó hitükkel vékonyra szeletelik
az éjszaka álmát
a faluban úgy tudják hogy a pávakertek
szétdúlói között pávaszeműek is voltak.

SZÜLETÉSEDDDEL NEM KEZDŐDÖTT EL SEMMI
AKKORRA ÉRT VÉGET VALAMI –
mondta apám

Erdélyi Tibor

A Népművészet Mestereinek kiállítása Kecskeméten – I. rész

Elismeréssel kell díjazzuk a programkészítőket az a szándékát, hogy a Kecskeméti Népzenei Találkozó a népzene mellett egyre több más művészeti megnyilatkozásnak – így a képzőművészetnek is – keretül szolgáljon. A most nyíló kiállítás alkotóinak természetesen életeleme a tánc, hiszen mindenekelőtt táncosként ismerik őket – mármint Karsai Zsigmondot és Erdélyi Tibort –, de ezzel a kiállítással számottevően gazdagodik a paletta, érzékelhetjük festői, illetve szoborfaragó tevékenységüket. [Következő számunkban Karsai Zsigmond festményeiből nyújtunk válogatást olvasóinknak ezen összeállítás II. részeként. – A szerk.]

[...] ERDÉLYI TIBOR-nak is jócskán van köze a zenéhez és a tánchoz. 1948-ban, 16 évesen a keleti határ mellől, Uszkáról indult Tibor világot látni, mint a mesebeli gyermek. Az 1948-as árvíz miatt Uszkáról több gyermeket vittek „kényszerűdülésre” Budapestre, és a 16 éves Tibor a gyerekeket visszaszállító egyik teherkocsira felkérkedett, és Budapestre érkezve az Ipari vásárban frissiben megismerkedett az Iparművészeti Múzeum restaurátoraival. Ő náluk lett tanuló – s itt a reneszánsztól a szecessziós bútorokig minden megfordult a fiatal ember keze alatt –, s végül, mint asztalos-restaurátor tett vizsgát.

„Táncos is véletlenül lettem” – emlékezett vissza. – „Uszkán citeráztam a fonóban, dörzsölőben, majd Budapesten a Zalka Máté Kollégiumban citerával kísértem a három párból álló néptáncsoportot, míg egy visegrádi fellépés alkalmával az egyik táncos megbetegedett, s helyette vállaltam a fellépést, mivel a citerázás közben megtanultam a táncot.”

1951-ben a VIT-re utaztak táncolni, 1952-től már az állami Népi Együttes szóló, illetve magántáncosaként dolgozott 28 évig, 1978 decemberéig. De nyugdíjba vonulását követően sem hagyta abba a táncot. Rendszeresen oktat Magyarországon és Japánban is, továbbá eddig több tucat koreográfiát készített.

1985-ben SZOT-díjat és 1990-ben Erkel-díjat kapott.

Erdélyi Tibornak már gyermekként is bicska volt a kedvenc „játéka”. Faragó alkotóként azonban az első bot kifaragásától (amely az egyik koreográfia színpadi kellékének készült) 1953-tól, tehát 52 éve tartjuk számon.

Faragásai teljes stílusegységet és markáns alkotóegységiséget mutatnak. Egységet vé-

lünk felfedezni a csanakoktól a gyökérszéken és -domborműveken keresztül a körplasztikáig. Ízig-vérig formákban, plasztikai nyelven gondolkozó alkotó.

Munkái személyes jellegének, alakuló egyéni stílusának létrejöttét az az elhatá-

jó néhány múzeumának a hatása. Jellemzően számos eredeti plasztikai ötletet tudhat magáénak, de ennek klasszikus példája a negatívban megfaragott Apostolok mester nélkül című szobra.

Faragásainak jelentékeny hányada a születés és a halál gondolata köré rendeződik. Többször ábrázolta az ősz szülőket, de nem ritka a szobraiban az elmúlás gondolatának kifejezése sem. Ebből a körből is kiemelkedik a Sírátó Asszony motívuma, amely több változatban elkészült, kiemelt helyét végül is az uszkai 1992-ben elkészült II. világháborús emlékműben kapta meg.

Számos munkájának a tánc a témája. Például Csárdás, Öregék tánca, a Halálra táncoltatott lány balladája. S látjuk, mit jelent az átélt élmény, hogy mennyire hitelesek ezek a szoborfaragások.

Erdélyi Tibor a Népművészet Mestere kitüntetést 1998-ban kapta meg. Ezt azonban megelőzte, illetve követte számos elismerés: Népi Iparművész lett, az Országos Népművészeti pályázatokon háromszor kapott Gránátalma, később pedig Király Zsigmond-díjat. 1996-ban a Püski Kiadó egy teljes könyvet jelentetett meg faragóművészetéről.

Erdélyi Tibor olyan korszerű magatartást követ, amely egyszerre képes népi, nemzeti és egyetemes kultúrában gondolkodni. Munkáinak színvonala és szemlélete révén egyre több faragása érintkezik, de még inkább azonosul az iparművészet és a szobrászat törekvéseivel.

Kívánom – de feltételezem, hogy valamennyiünk nevében megfogalmazhatom, hogy éljen sokáig egészségben, és alkosson még sok szobrot mindannyiunk örömére.

dr. Bánszky Pál

(Elhangzott a kecskeméti kiállítás megnyitóján, 2005. szeptember 8-án.)

KRISZTUS

rozás is segítette, hogy nem vette kezébe a néprajz irodalmat, nem másolta a „készen kapott hagyományt”. Egyéni hangú művészete a hagyományban gyökerezik, de nyitott a világra.

Az egyetemes művészet számos területén igyekezett folyamatosan tájékozódni. Táncosként bejárta a világot, de a múzeumokat is; a Louvre-tól a New York-i Modern Múzeumig, Egyiptomtól Mexikóig.

Eredeti tehetség. Művészetének szakmai alapozásában, szemléletének alakulásában szerintem döntőnek bizonyult a restauratori pályára való felkészüléstől, a magyar népművészet tanulmányozásán át, a világ

A művész felvétele

Erdélyi Tibor: NOÉ

A művész felvételei

Erdélyi Tibor: GYÁSZ II.

HÉTFŐN

GÓLYAKLUB

*október elejétől minden hétfőn
19.00 órától kifulladásig*

Havonta legalább egyszer
előadások a népi kultúráról
Zenekarok:

Szárma, Kavalkád, Sárkányfű
20.00 órától táncház
ELTE-BTK Gólyavár
Budapest, Múzeum krt. 4-6.
Információ:
Hetényi Milán
Tel.: 06-70-597-5300

CSÜRRENTŐ TÁNCHÁZ

*minden hónap harmadik hétfőjén
19.00-22.00 óráig*

Petőfi Csarnok
1146 Budapest, Zichy M. út 14.
Tel.: 222-5954

ROZSDAMARÓ TÁNCHÁZ

*szept. 26-tól havonta egy hétfőn,
okt. 24., nov. 21., dec. 5.*

Táncitanítás: Lajkó Levente
Tamási Áron Klub, JGYTKF
Szeged, Boldogasszony sgt. 6.
Információ: Nagy Gábor
Tel.: 06-20-337-0418

CALCUTTA TRIO klubja

minden hónap első hétfőjén 19.00 órától
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-0803

GREEN FIELDS

minden hétfőn 19.00 órától
Ír zenész és sztepp tánccs vendégekkel
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868

KLEZMER TÁNCHÁZ

*minden hónap harmadik hétfőjén
19.30-22.00 koncert és táncház*
Játszik a Chagall Klezmer Band
Belépő: 600,- Ft
Ferencvárosi Művelődési Központ
1091 Budapest, Haller u. 27.
Tel.: 215-5741

KEDDEN

MUZSIKÁS GYEREKTÁNC HÁZ

minden kedden 17.00-18.30
Oktató:
Kovács Zsuzsanna és Bakonyi Ernő
Kézművesműhely Gelencsér Valival
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868
Honlap: www.fmhnet.hu

ZSEBI BABA ZENEHÁZA KLUB

minden kedden 17.15-17.45-ig
Belépő: 1.800,- Ft/hó
Játékok, mondókák, élő zenehallgatás,
1-4 éves korú gyermekek részére.
Csokonai Művelődési Központ
1153 Budapest, Eötvös u. 64-66.
Tel.: 307-6191

KISKÖDMÖN NÉPTÁNC SZAKKÖR
ÓVODÁSOKNAK

minden kedden 17.00-18.00 óráig
Vezeti: Dullné Kiss Anikó
Angyalföldi József Attila Művelődési Központ
1133 Budapest, Váci út 88-90.
(Dózsa György úti metróállomástól gyalog)
Tel.: 320-3842

BERKŐ EGYÜTTES, MAGYAR
NÉPZENEI TÁNC-KLUB

minden kedden 21.00 órától
Belépés ingyenes
Pótkulcs Klub
1067 Budapest, Csengery u. 65/B udvar

MAGYAR TÁNC HÁZ AZ ALMÁSSYN

minden kedden 20.00 órától
Muzsikál: heti váltásban a Matokabinde és a
Műhely zenekar
Belépő: 500,- Ft
Almássy Téri Szabadidő Központ
1077 Budapest, Almássy tér 6.
Tel.: 342-0387

MOLDVAI CSÁNGÓ TÁNC HÁZ

minden kedden 19.00-23.00 óráig
Muzsikál a Fakutya zenekar
Arcvonal Irodalmi Kávéház
Budapest, V. ker., Haris köz
Tel.: 06-30/976-8562

FŐISKOLÁS TÁNC HÁZ

kéthetente kedden 20.00 órától
Nyíregyházi Főiskola Hallgatói Centruma
Muzsikálnak:

a főiskola népzene-szerző hallgatói
4400 Nyíregyháza, Sóstói út 31/b
Információ: Juhász Erika
Tel.: 06-30-557-1692

SZERDÁN

MAGYAR TÁNC HÁZ A FONÓBAN

minden szerdán 20.00 órától
Első szerdán: Téka
Második szerdán: Méta
Harmadik szerdán: vidéki zenekarok
A hónap utolsó szerdáján:
Erdélyi zenék klubja a magyarpalatkai
zenekarral
Táncitanítás 18.00 órától Bakonyi Ernővel
Belépő: 1.000,- Ft
Fonó Budai Zeneház
1117 Budapest, Sztrégova u. 3.
Tel.: 206-5300

„Déliab”

Bécsi Magyar Kultúregyesület

7. Bécsi Magyar Táncszalálkozó
2005. november 12. szombat

Közreműködnek:

Berecz András, Muszka Ilonka & György,
Tatros, Csik Zenekar, Ifjú Muzsikás és mások
Helyszín: Collegium Hungaricum
1020 Wien, Holland str. 4.
Tel.: 0043/1/214 05 81

Magyar népzene- és néptáncoktatás

2. szemeszter

Szék – lassú, csárdás, sűrű és ritka legényes,
négyes, porka, hétlépés
Bonchida – csárdás, sebes csárdás,
román forgató

A konzultációk időpontjai:

2005. okt. 15., nov. 19., dec. 12.,
2006. jan. 14. – 10.00 órától 18.00 óráig

3. szemeszter

Szatmár – verbunk, csárdás, friss
Kalotaszeg – legényes, csárdás, szapora
A konzultációk időpontjai:
2006. márc. 18., ápr. 8., máj. 6., jún. 10.
10.00 órától 18.00 óráig

A konzultációk helye:

Universitát für Musik u. Darstellende Kunst

Tanárok:

Blaskó Csaba - hegedű
Gera Attila –fúvolya, duda, tárogató, klarinét
Nagy Zsolt - brácsa
Mohácsi Albert – nagybőgő
Ónodi Béla – tánc
Éliás Eszter – tánc, ének

Érdeklődés:

Fritz Oberhofer
delibab@umiz.at
Tel.: 0043/1/504 85 62

GUZSALYAS GYIMESI ÉS MOLDVAI
TÁNC HÁZ

*szept. 14-től minden szerdán
20.00-01.00 óráig*
Táncitanítás, utána moldvai és gyimesi tánc
Zenélnek: Somos, Szigony és Fanfare
Complexa zenekarok
Belépő: 600,- Ft
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-0803

KOLO TÁNC HÁZ

*minden szerdán
19.30-23.00 óráig táncitanítás, táncház*
Belépő: 600,- Ft
Ferencvárosi Művelődési Központ
1091 Budapest, Haller u. 27.
Tel.: 215-5741

CSÜTÖRTÖKÖN

APRÓK TÁNCBÁZSA

kézművesfoglalkozásokkal
havonta egy csütörtökön zenekaros táncbáza a Pannónia együttesel
 18.00-19.00 óráig tánc és játék, 19.00 órától kézműveskedés
 Belépő: 300,-Ft
A hónap többi csütörtökén táncbáza-foglalkozás
 Belépő: 200,-Ft
 Ferencvárosi Művelődési Központ
 1091 Budapest, Haller u. 27.
 Tel.: 215-5741

TÁNCBÁZSA AZ ALMÁSSY

(moldvai és gyimesi táncok)
minden csütörtökön 20.00 órától
 Muzsikál: heti váltásban a Zurgó, a Somos és a Szigony zenekar
 Belépő: 500,- Ft
 Almássy Téri Szabadidő Központ
 1077 Budapest, Almássy tér 6.
 Tel.: 342-0387

PÉNTEKEN

CSÍK ZENEKAR TÁNCBÁZSA

havonta egy pénteken 17.00-22.00 óráig
 okt. 28-án Szüreti bál,
 nov. 18-án Kunsági bál,
 dec. 17-én „Szép karácsony immár eljő”
 Zenei vezető: Csík János és a Csík zenekar
 Táncoktatók:
 Haránt Eszter, Lukács László, Csíkné Pap Erzsébet, Bedőcsné Szabó Rita, Bedőcs József
 Játékmester: Gulyás László
 Kézműves mester: Berei Andrea
 Belépés díjtalan!
 Erdei Ferenc Művelődési Központ
 6000 Kecskemét, Deák Ferenc tér 1.
 Információ: Lángné Nagy Mária
 Tel.: 06-76/505-880

JÁNOSI EGYÜTTES TÁNCBÁZSA

októbertől minden pénteken
 19.00-24.00 óráig
 Házigazda: Jánosi együttes
 Bukovinai székely táncok tanítása
 Táncoktatók: Farkas Gábor, Riegl Veronika, Kosnás Árpád
 Éneket tanít: Tintér Gabriella
 Magyarok Világszövetsége, Magyarok Háza
 Budapest, Semmelweis u. 1-3.

MÁNE KLUB – Magyar táncbáza

minden pénteken 20.00 órától
 A Magyar Állami Népi Együttes táncosaival, a Méta, a Tükrös és a MÁNE zenekarokkal
 Havonta egy alkalommal hagyományörző táncos és zenész vendégekkel
 Hagyományok Háza,
 Budapest I. Corvin tér 8.
 Információ: Pallagi Pál (06/20-390-4816)
 www.hagyományokhaza.hu

TÁNCBÁZSA CSIDUVAL

szept. 23-tól kéthetente pénteken gyermektáncbáza
 Táncbáza-vezető: Csatai László CSIDU
 Klebersberg Művelődési Központ
 Budapest, II. Templom u. 2-10.
 Információ: Csatai László
 Tel.: 06-30-438-0827

CSÜRRENTŐ TÁNCBÁZSA

minden második és negyedik pénteken
 Felnőtt táncbáza: 19.00 órától
 Fővárosi Művelődési Ház
 1119 Budapest, Fehérvári út 47.
 Tel.: 203-3868

CSÁNGÓ TÁNCBÁZSA

szept. 23-tól kéthetente pénteken
 Muzsikál a házigazda Esztenás együttes
 18.00 órától gyermektáncbáza Sinka Tímea vezetésével
 Belépő: 200,-Ft
 19.00 órától felnőtt táncbáza
 Moldvai és gyimesi táncokat tanít:
 Bernáth Richárd
 Belépő: 400,-Ft
 Nyilas Misi Ifjúsági Ház
 Miskolc, Kossuth utca 15.
 Információ: Tóth Arnold
 Tel.: 30/9737-654

ZURGÓ TÁNCBÁZSA

minden hónap első és harmadik péntekén
 Zenél: Zurgó együttes
 Moldvai csángó népzene és táncok
 Táncot tanít: Zoltán Eszter, Fülöp Attila
 Éneket tanít: Navratil Andrea
 Mesél: Nagy Bercel
 Betáncoló: 500,- Ft
 Helyszín: a XII. Kerületi Művelődési Központ kupolatermék felújítása miatt
 2006. december 16-ig:
 Marczibányi téri Művelődési Központ
 1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a

MAGYAR TÁNCBÁZSA

minden hónap első péntekén 19.30-tól
 Muzsikál az „Üzenet a kertből” zenekar
 Táncoktató: Vas Oszkár
 Belépés ingyenes
 Ifjúsági Ház
 7622 Pécs, Nagy Lajos király útja 13.
 Tel.: 72/330-211

GAJDOS MAGYAR TÁNCBÁZSA

havonta egy pénteken
 Házigazda: Gajdos együttes
 Táncoktató: Barsi Csaba
 Bartakovich Béla Művelődési Központ
 3300 Eger, Knézich K. u. 8.
 Tel.: 36/510-020; 70/315-6212

KEREKES EGYÜTTES TÁNCBÁZSA

három hetente pénteken 20.00 órától
 gyimesi, moldvai csángó táncok
 Táncoktató: Barsi Csaba
 Bartakovich Béla Művelődési Központ
 3300 Eger, Knézich K. u. 8.
 Információ: Lisztóczi Mónika
 Tel.: 36/510-020; 70/315-6212

KOLOMPOS GYERMEKTÁNCBÁZSA

kéthetente szombaton 17.00-18.00 óráig
 Fonó Budai Zeneház
 1117 Budapest, Sztregova u. 3.
 Tel.: 206-5300; 203-1752

BOGLYA TÁNCBÁZSA

minden hónap egy péntekén (nov. 18., dec. 9.) a Művészetek Háza pinceszobájában
 Házigazda: Csollány Csaba, Csollányné Horváth Krisztina
 Művészetek Háza, Szombathely, Fő tér 10.
 Tel.: 94/509-252

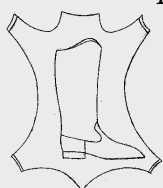
MAGYARORSZÁGI NEMZETISÉGEK

TÁNCBÁZSA indul Szombathelyen drávaminták horvát: okt. 21., román: nov. 4-5.
 Művészetek Háza, Szombathely, Fő tér 10.
 Tel.: 94/509-252

SOMNAKHUNO KHER – ARANYHÁZ

havonta egy pénteken 19.00 órától
 cigány táncbáza, koncertek, előadások, beszélgetések, kiállítások
 Házigazda: Farkas Zsolt
 Fonó Budai Zeneház
 1117 Budapest, Sztregova u. 3.
 Tel.: 206-5300

Néptáncosok, néptánc csoportok és bármely táncműfajt kedvelők!

Különböző táncokhoz készítünk méretre is:

NŐI ILLETVE FÉRFI PUHA- ÉS KEMÉNYSZÁRÚ CSIZMÁT

MENYECSKE CSIZMÁT • NÉPTÁNC BAKANCSOT • KARAKTERCIPŐT

Műhelyünk címe: 8300 Tapolca, Sümegi út 20. (a gimnázium mellett)

Telefon: 06-87/321-304; mobil: 06-30/286-9517, 06-30/224-2105

TANKA TAMÁS és BÁRÁNY SZILVESZTER Népi Iparművészek, a Népművészet Ifjú Mesterei

Modelljeink megtekinthetők és megrendelhetők, árlistánk és méretlapunk letölthető a honlapunkról: www.tankabarany.hu

TÁNCHÁZAK, FOLK-KLUBOK

T'RAKIJÁ TÁNCCHÁZ

minden hónap harmadik péntekén 19.00 órától
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868

TANAC TÁNCCHÁZ

(szerb, horvát, makedon táncok)
minden hónap utolsó péntekén 19.30-tól
Muzsikál a VIZIN zenekar
Táncoktató: Szávai József
Belépés ingyenes
Ifjúsági Ház
7622 Pécs, Nagy Lajos király útja 13.
Tel.: 72/330-211

GÖRÖG TÁNCCHÁZ

minden hónap harmadik péntekén 19.30-tól
Muzsikál a Pírgos együttes
Táncoktató: Szeltner László
Belépés ingyenes
Ifjúsági Ház
7622 Pécs, Nagy Lajos király útja 13.
Tel.: 72/330-211

SZOMBATON

KALAMAJKA TÁNCCHÁZ

minden szombaton
17.00-18.00: Aprók tánca
Vezeti: Fábián Éva
18.00-19.00: Történeti játszóház
Vezeti: Horti Zoltán
19.00-20.30: székelyföldi táncok tanítása
Bohus György és Redő Júlia vezetésével
20.30-21.00: népdalok tanulása Fábián Évával

PRO FOLK

HANGSZEREK, TOKOK,
KELLÉKEK, JAVÍTÁS

Népzenei CD-k teljes választéka

ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY

Cím: 1074 Budapest, Dohány u. 84.
(bejárat az Almássy utcából)

Nyitva: 10-17h, pénteken 10-14h

Tel.: 06.30.9549-903

Tel./fax: 351-3341

E-mail: profolk@tla.hu

Honlap: www.datanet.hu/profolk-bt

21.00-24.00: Kalamajka tánccház

23.00-02.00: Össznépi vigalom
hetente más zenekarral
Tanfolyamok októbertől:
- minden hétfőn buzai táncok oktatása
- minden szerdán jobbágytelki táncok oktatása
Aranytíz Művelődési Központ
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Tel.: 354-3400, 311-2248, www.aranytiz.hu

JÁTSZÓHÁZ ÉS TÁNCCKALÁKA

havonta egy szombaton 14.00-18.00 óráig
(okt. 22., dec. 10.)
Nov. 26-án 14.30-tól a Válaszút együttes
táncörténeti előadása
Kézművesfoglalkozások és tánccház élő zenével
Köbányai Gyerme- és Ifjúsági
Szabadidőközpont, 1105 Budapest, Előd u. 1.
Tel.: 260-5041, 262-2058

SÜLTŰ TÁNCCHÁZ

minden hónap első és harmadik szombatján
19.00-23.00 óráig
Házigazda: Tündik Tamás
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868, www.sultu.hu

KÁRPÁTIA TEAHÁZ

minden hónap első szombatján 20.00 órától
Belépő: 500,-Ft
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-5504

„TÁNCCHÁZ”

havonta egy szombaton
Házigazda: Alba Regia Táncegyüttes
18.00-19.00 Aprók tánca
19.00-20.30 Csikóball
19.00-23.00 Felnőtt tánccház
Muzsikál: Galiba zenekar
„Tánccház”, 8000 Székesfehérvár, Malom u. 6.
Tel.: 22/312-795

APRÓK TÁNCA ÉS JÁTSZÓHÁZ

okt. 15., nov. 12., dec. 10.
16.00-18.00 óráig muzsikál a Mező együttes
Belépő: 300,- Ft
Csokonai Művelődési Központ
1153 Budapest, Eötvös u. 64-66.
Tel.: 307-6191

FLÓTÁS MOLDAVI TÁNCCHÁZ ÉS NÉPZENEI KLUB

havonta egyszer szombaton, 18.00 órától
2005. nov. 5., dec. 10.
2006. jan. 7., feb. 4., ápr. 1., máj. 6.
16.00 órakor aprók tánca,
17.00 órakor moldvai tánccház,
Muzsikál: Flótás együttes
A táncokat tanítja: Krasnyánszki Dóra
Mesél: Virág Ágnes
Lajosmizse Város Művelődési Háza
6050 Lajosmizse, Szabadság tér 12.
Tel.: 06-20/423-9062; 06-30/581-7378

FALKAFOLK TÁNCCHÁZAS HÉTVEGE

2005. december 10-11.

VISEGRÁD

Kirándulás, tánctanítás, esti buli,
másnap ismétlés, új táncok
Táncoktatók:

Tündik Tamás, Csenge Lakatos András

Zenél: Falkafolk együttes

Részvételi díj: 6000,- Ft

Ebben benne van a szállásköltség,

félpanzióval (vacsora-reggeli),

a tanárok és a zenekar költségtérítése

Ebéd (fakultatív): 600,-Ft

Jelentkezés:

Németh Györgynél vagy Tarnai Katinál a
T'Rakija, a Kolo és a Falkafolk tánccházakban

PANNÓNIA KLEZMER BAND

KONCERTJE ÉS TÁNCCHÁZ

minden hónap első szombatján
18.00 órától tánctanítás
19.30-tól koncert és tánccház
Haszid táncok tanulása Rudas Judittal
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868

MASKARADES görög tánccház

nov. 12., dec. 3.
Belépő: 600,- Ft
Csokonai Művelődési Központ
1153 Budapest, Eötvös u. 64-66.
Tel.: 307-6191

FALKAFOLK TÁNCCHÁZ – makedon,

bolgár, román, görög, albán, török táncok
szombaton 19.00 órától
okt. 22., nov. 26.
Angyalföldi Ifjúsági Ház
XIII. Dagály u. 15/A

VASÁRNAP

MEZŐ EGYÜTTES GYEREKTÁNCCHÁZA

minden vasárnap 10.00-12.00 óráig
Belépő: 300,-Ft
Cserepesház
1144 Budapest, Vezér u. 28/b
Tel.: 363-2656

„KÖKETÁNC” GYERMEKTÁNCCHÁZ

minden vasárnap 10.00-12.00 óráig
Sándor Ildikó vezetésével
Közreműködnek: Halmos Kata és Prekler Kata
Muzsikál: Kerényi Róbert és barátai
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-5504

SIRTOS GÖRÖG TÁNCCHÁZ

minden vasárnap 18.00-22.00 óráig
Almássy Téri Szabadidő Központ
1077 Budapest, Almássy tér 6.
Tel.: 342-0387

Táborról táborra Erdélyben

Élmények, emlékek Gyimesközéplokról, Kalotaszentkirályról, Kommandóráról és Vajdaszentiványról

Volna mit tanulni román szomszédainktól – gondoltam magamban, amikor a brassói hegytetőn a kivilágított, kétembernyi magasságú BRAŠOV feliratot olvastam, illetve a még épülő aradi ortodox Szentháromság-templom istentiszteletéről kiszűrődő, több száz ember együttrezgését kifejező tiszta énekhangot hallgattam. Ahol a néptáncsoportok fesztiváljain ezek tapsolnak, a nemzetállamot követendő példának tartják, s a határon túl élő románoknak minden gond nélkül biztosítják az állampolgárságot, minden ember büszkén gondolt hazájára, múltjára, nyelvére, ott nem kell félni a hagyományok kihalásától. Közös nyelvünk, a néptánc és a népzene sokat segíthet nekünk, magyaroknak is ennek az „egészséges életszemléletnek” a megvalósításában. Ilyen lépést jelentett például az idén először megrendezett szenterzsébeti cigányfesztivál és tábor, ahová inkább a csoportok és a szakemberek látogattak el. Most következék öt beszámoló olyan magyar néptánc-táborokról, ahol saját hagyományait büszkén őrző táncosok-zenészek segítségével egy-egy hétre megvalósul a csoda: a hagyományok örömteli felidézése, átélése.

GYIMESKÖZÉPLOK

A gyimesi táborba előzetesen bejelentkezettek egy részét az árvíz híre elriasztotta, így „csak” körülbelül kétszáz résztvevője volt az erdélyiek és a magyarországiak számára is a legolcsóbbak közé tartozó tábornak. A polgármesteri hivatal és a főszerző, dr. Szalay Zoltán mellé idén a Csángó Ifjak Középloki Közössége is felsorakozott, hogy minél sikeresebben készítsék elő és bonyolítsák le a tábort.

A gyimesi táncok tanítását László Csaba és Bodó-Bán János végezték párjaikkal, a felcsíki elsajátításában pedig Imre Béla „Béci” segítette az érdeklődőket a sportpálya deszkából ácsolt, árnyékot is biztosító színpadán. Márdirosz Ágnes és Simon Katalin tanították az énekeket. Az előadók közül többen is távol maradtak – közülük „igazolása” csak Pávai Istvánnak volt: júliusban ugyanis ikrei születtek, mely öröndetes eseményhez ezúton is gratulálunk.

Külön élményt jelentett a három primás együttműködése: jó volt látni, hogy Zerkula János, Antal „Finác” Zoltán és Tímár Viktor tökéletesen megértették egymást! A gálaműsorban meghallgathattuk a tanítványokat is, akik nagy számban és jó stílusban játszották el az egész hét alatt tanultakat. Furulyázásra az esti táncok moldvai muzsikáját biztosító Fabatka vezetője, Ségercz Ferenc tanította a jelentkezőket. Csillag Gyuri átütő erejű, felnőtt éneke és a gyimesközéploki Ordások hagyományörző táncegyüttes is nagy tapsot kapott. A felcsíki zene „szolgáltatásából” különleges lendülettel vette ki részét Duduj Rozi néni, aki mellett idén már fiatal primások muzsikáltak.

A meghívott adatközlők közül többen is elmaradtak az esti táncokból – a magas vízállás utáni szép idő miatt a mezőn kellett behozniuk az elmaradást. Ők télen szoktak mulatni, amikor a kemény munka miatti fáradtság nem veszi el az erejüket – ezek szerint érdemes lenne egy téli néptánc-tábort is szervezni?

Gyimesközéplokon már négy éve megnyílt a Csángó Panzió, szállást-ellátást kí-

nálva az idelátogató magasabb komfort-hoz szokott vendégeknek. Így a „VIP személyeknek” (politikuskoknak, gazdasági vezetőknek) is megfelelő ellátást tud már biztosítani minden gyimesi rendezvény, így a tánc-tábor is. A kultúrház épületében egyébként már teleház is működik – egyelőre a képek kezeléséhez még túl lassú internet-kapcsolattal.

Szalay Zoltán egy szakmai tanácskozást is beillesztett a tábor programjába, amelyen a tánc-házak, táborok, táncsoportok helyzetét, a hagyományörzésben betöltött szerepét vitatták meg az érdeklődők. Megállapították, hogy olyan népzenei képzése lenne szükséges, akik a szakmai felkészültség mellett nagy műveltséggel és „küldetés-tudattal” is szolgálnák a csíki falvak táncsoportjait – rajtuk múlik ugyanis, fognak-e még korunk sok csábításának, a nyugati divathullámoknak kitett fiatalok a jövőben táncolni! A visszatérülés szerencsére már megindult – a Hargita Együttes táncosai aktívan közreműködnek ebben. Nem a tanterv szerinti órákon, „kötelezően” – hanem szabadidőben, jókedvből, a remek társaság végett. A „világjáró” setéptatakiak nemzetközi útjai és sikerei ugyancsak ösztönző erővel hathatnak a fiatalokra. Mára már több mint tizenöt csoport működik Gyimesben és Csíksban.

A kevésbé tehetségesnek is érdemes tanítani egyszerűbb lépéseket, közösségformáló játékokat, énekeket – közben ugyanis a maga szintjén mindenki örömmel szórakozhat, a profizmus megkövetelése nélkül. A gyerekeket és szüleiket a bálakon lehet közös programra (és együttes bulizásra) készíteni. Ezzel kapcsolatban jó hír, hogy Gyimesközéplokon minden szombaton serke-tánc van.

Ötleként az is felmerült, hogy a megélhetési okokból lagzikon „villanymuzsikát” játszó zenészeket pályázati támogatással lehetne rávenni, hogy Zerkula Jánostól eredeti gyimesi anyagot tanuljanak. Az ősei választását elkötyavetyélő, modern életformára vágyó felcsíkieket is rá kellene döbbsenteni:

mekkora (szellemi és anyagi) érték van még birtokukban.

Az utolsó órában vagyunk, de a hagyományörzés szerencsére nincs kiveszőben – ezzel az optimista megállapítással zárult az eredetileg tudományos konferenciának indult megbeszélés. Bizonyítja ezt a több mint hatszáz, nemrég „felgyűjtött” dallam-változat, aminek jelentős részét a helyi fiatalok is ismerik. Némely hagyományos táncalkalmak (fonók, bálók) száma ugyan csökken, de a lakodalmak, keresztelők, katonabúcsúztatók szerencsére még szinte mindegyik család életében fontos szerepet játszanak.

KALOTASZENTKIRÁLY

A kalotaszegi néptánc-tábor a leglátogatottabbak közé tartozik. Ebben az is közrejátszik, hogy a magyar határhoz közel helyezkedik el, közúton és vasúton egyaránt jól megközelíthető. A hét közepéig már több mint háromszáz résztvevőt regisztráltak, így akadt dolga bőven Németh Ildikónak és Szép Gyulának, a tábor főszerzőinek.

Öröndetes volt látni, hogy Péntek Ferenc „hazai” anyagot, a Felszrege jellemző lennhangsúlyos táncot tanított a gyermekeknek. A kezdő, középaladó és haladó csoportok a közismertebb nádamenti táncok lépéseit tanulhatták Muszka „Bene” Györgytől és Ilonkától, Both Józseftől és Zsuzsától, illetve Marha Istvántól és feleségétől.

Sokunknak nagyon hiányzott a nemrég elhunyt Fodor „Neti” Sándor primás: sokan emlékeztünk rá a kultúrház fölötti kocsmában, ahol gyakran muzsikált, csak úgy, jókedvből a „tábori munka” után. Türei Lengyel László énekes viszont idén is derekasan kivette a részét az esti mulatságokból.

Az öreg zenészgeneráció kihalása után felmerült a kérdés: virtuóz, ám stílusban már nem egészen népi zenészeket, vagy inkább „szürkébb”, de a hagyományörzőktől tanult tánc-házak muzsikosokat hívnak-e a táborba. A sztárok helyett idén nagyrészt aláza-

Kommandó, 2005.
fotó: Henning János

tos fiatalok húzták a talpalávalót a tanításon – a közönség teljes meglepedésére.

A tehetséges erdélyi zenészek egy részének természetesen megnő az önbizalma, ha Kolozsvárra vagy Budapestre kerülnek, ahol szélesebb körben is elismerést kapnak. Az igazán nagyokban azonban megmarad az az alázat, ami az eredeti feladatból – a táncos kiszolgálásából – fakad. Régen ugyanis a táncosok fizették (vagy kergették el) a zenészeket, szolgáltatásuk színvonalától függően. Amikor Muszka György „Bene” és felesége esti örömcárdása közben a figyelmetlen (mentségére legyen mondva, hogy fiatal) prímás „lehúzta”, az egész napi tanítás után az önfeladott szabad táncban kikapcsolódni vágyó táncmester csak ennyi jegyzett meg: „Inaktelkén ezért verés jár”. Szó ami szó, igaza volt. Hiába no, a jó zenésznek a technikán kívül a táncosok lábára is illik odafigyelni...

KOMMANDÓ

A kommandói cigányfolklor tábortanban örkői és szászcsávási táncokkal ismerkedhetnek azok, akik a hozzávetőleg húsz kilométeres földúton Kovászna felől megközelítették a hegyek lábánál fekvő települést. A szászcsávási haladókat Kiss István és felesé-

ge tanította. Demeter Erika az énektanításból is kivette a részét. Orza Călin párjával, Lőrincz Hortenziával a komolyabb előképzettséget igénylő örkői cigánytáncok elsajátítását segítette. Miközben a szülők önfeladottan táncoltak, gyermekeikkel Gábor Éva játszott, énekelt és táncolt.

A táborok közül az ellátás szempontjából is kiemelkedik a kommandói tábor: az ételek minősége és mennyisége ugyanis eléri nagymamáink házi kosztjának a finomságát. A korlátozott számban rendelkezésre álló faházak pedig egyszerre biztosítják az ágyban alvás kényelmét és a közelséget az éjszakai „közösségi élethez”.

Külön élményt jelentett a kirándulás az ezer méter feletti Lakóca tetőre és a felmászás függőleges létrán a fémvázak kilátó tetőjére – no meg a hatvanas évekre emlékeztető, füstölő teherautó, amely a hegy lábáig vitt bennünket. A moldvai árvíz miatt az oda tartó akcelerátókat (gyorsvonatokat) „kivették”, így Csíkszereda felől s felé igen lassúvá vált a nyári közlekedés – a Kommandó környéki földutak teherautóhoz képest azonban a személyvonatok is expressz módjára közlekednek...

Fontos-e a kasza sebessége? – tette fel a kérdést a néptáncosokkal kapcsolatos beszélge-

tés során Orza Călin. Vagy inkább a belső békénket megtartó, saját tempónkban elvégzett munka öröme a lényeges? Van idő a létezésre Kommandón, ahol az idő szolgálja a parasztot, munkást, s nem fordítva, mint a városban, ahol az információözön nem hagy időt a szemlélődésre – állapíthattuk meg az egyhetes látogatás során. Őseink idejében fontos volt még a meditáció, a Földet az Éggel összekötő állapot, amelyet például a tánc révén is el lehet érni – ezt jelezték számunkra híres festők, szobrászok táncot megjelenítő képei, amelyeket a koreográfus mutatott. A táncot tehát egy különleges imának is tekinthetjük. S az egyik legjobb örkői táncos, Rémusz tekintete sem a közönségre néz a színpadon, hanem figyelme inkább befelé fordul. Ő egyébként minden nap egy jót szokott táncolni a munkába indulás előtt, s a „napi edzés” kiváló kondícióban tartja. A jó táncos gyakran improvizál – mégsem hibázik. Tudja, hogy a túlzott gyorsaság gyengíti a dinamikát, s a gravitációt is kihasználva az időt a saját ízlése szerint tölti ki.

VAJDASZENTIVÁNY

A vajdaszentiványi tánc- és zenei táborba menet egy román fiatalember vett fel ben-

nünket (számítva a vasúti jegy körülbelül felét kitevő „utazási hozzájárulásra”). A Dacia kuplungja azonban Csíkszeredát elhagyva felmondta a szolgálatot. Nosza, leintettünk a zárva lévő szerviz előtt egy másik Daciát. Székely emberek ültek benne, akik azonnal nekiálltak a javításnak. Kerítették Bowden(-huzal)t és hozzá „szupportot”, kiemelték a régít a még forró motor mellől. Húsz perc múlva már mehettünk is. S amikor megkérdezte sofőrünk, mennyivel tartozik, csak tíz új lejt (hózzávetőleg hétszáz forintot) kértek...

Antal Áron, Fitos Dezső, Hajdú Flórián, Kádár Ignác, Varga János most is teljes erőbedobással törekedtek a kezdők és haladók megnyerésére. Ezt a célt különösen segítette, hogy az esti-éjszakai mulatságokban is elsősorban szentiványi és sárpataki zene szólt.

Idén a mezőpaniti és mezőmadarasi táncanyagot is tanulhatták a táborlakók, Varga János és Hajasi Akio jóvoltából. A fiúk kedvét a katonanóták tanulása közben idén egy kis pálinkával is segítették a rendezők. Horváth Elek bácsi egészsége nem engedte meg, hogy a táborban is muzsikáljon, így otthonában – az egykori Elekes kocsmá mögött – fogadta hegedős tanítványait. Horváth Mihály, Tóni Árpád és zenésztársaik – Istennek hála – még jó erőben muzsikáltak végig az egész hetet.

A programban szerepelt még Székely János marossárpataki emlékművének felava-

tása és az elmaradhatatlan Hagyományőrző Fesztivál. A tájékoztató anyagban külön felhívás jelezte, hogy a táborlakók „fényes bódében” (a fémlemezekkel burkolt faházban) vegyenek italt, ételt, cigarettát – ezzel ugyanis az idej és jövő évi táborot támogatják. Az erdélyi viszonylatban is olcsó árak miatt időnként hosszabb sorok kígyóztak a szabadtéri büfé előtt, jelezve, hogy az alacsony árszint (s így nagyobb forgalom) több nyereséget hozhat, mint az alkalmi magas árak (ahogy ez más rendezvényeken szokás).

Minek alszik, aki nem bírja? – szóltak oda az egyik alkalommal csúfondárosan az egész éjszakát átmulatók a sátrak felől érkező, fáradt tekintetű táncosoknak. S mikor már nem látta őket senki, csendesen elvonultak egy délelőtti szunyálásra. Bizony, a természet törvényeit még az „égi rezgéseket közvetítő” zenészek sem tudják kikerülni...

MEZŐTELEGD

Telegden 2005. július 11-16. között folytatódott az a hagyományőrző kezdeményezés, amelyet néhány éve Tasnádon, a gyermekek részére rendezett néptánc-táborban ismerhettünk meg.

A rendezvény hiánypótló, hiszen a Bihar, Szilágy és Szatmár megyei táncsoportok fiataljainak immár nem kell több száz kilométert utazniuk a székelyföldi tánc-táborokba, hogy kulturált körülmények között

tanulhassák és gyakorolhassák távoli vidékek táncait.

Idén a Bihar megyei községben, Mezőtelegden a kezdő táncosok részére somogyi, a középaladóknek széki, a haladóknek pedig szilágyi táncokat tanítottak. Szoboszlai Gáspár István református lelkész nemcsak a helyet biztosította a református parókián, hanem a hangosításról is gondoskodott a tánctanítások során, majd kapcsolódásként könnyűzenét is „sugárzott” az esti táncpartykon. Az eredmény nem is maradt el: a fiatalok ugyanolyan lelkesedéssel járták a csárdást, mint a keringőt, a lassút és a modern táncokat. Nagy Albert és Gombos András táncoktatók Szegedről érkeztek. Pedagógiai felkészültségük és rutinjuk révén gyorsan meg tudták szeretetni a gyerekekkel a környező régiók táncait. A fiatal táncos jelöltek a batikolás, a babakészítés és a gyöngyfűzés titkaiba is beavatódtak.

A micskei Görböc táncosaiban felmerült az ötlet, hogy legközelebb a micskei Baranyi-kúria vagy a Timoteus-ház is otthont adhatna hasonló rendezvénynek, hiszen az elszállásolás, az ellátás feltételei adottak: rendelkezésre áll megfelelő minőségű oktatóterem és – ha lekaszálják a fűvet – több sportpálya is, a szomszédos Kislázon pedig ott a termálvizes fürdő, melynek gyógyvize a tánc-tól elgémberedett végtagokat könnyedén segít ellazítani.

Záhonyi András

Kommandó, 2005.
fotó: Henning János

Hitelesség és újraalkotás

Beszélgetések a magyarszentbenedeki pontozóról – II. rész

A folkMAGazin legutóbbi számában a „Tedd ki a pontot!” IX. Nemzetközi Legényesverseny zsűrijének két tagja – Varga Zoltán és Fügedi János – beszélt tapasztalatairól, most Farkas Zoltán „Batyú”, táncművész, koreográfus és zsűritag, valamint Balla Zoltán, a verseny győztese mondja el véleményét.

– Milyen kapcsolatod volt korábban a versenyfeladatul választott táncsal? – kérdeztem Farkas Zoltánt.

– 1971-től a Balettintézet néptánc tagozatára jártam, Timár Sándor és Györgyfalvai Katalin voltak a mestereim. Ott született az ismeretségem a pontozóval, többek közt Karsai Zsiga bácsi révén, akitől egyenes kézből kaptuk ezeket a táncokat. Mestereim is jártak hétvégeken Erdélybe gyűjteni, s az, amit hoztak, már a következő héten, „azon frissiben” bekerült az oktatásba. Később visszajutottam ehhez az anyaghoz hol a tanítás, hol a koreografálás kapcsán, ami mindig gyarapodással, egy kis kutatómunkával járt. Voltam is ezen a vidéken, Dombor nevű faluban gyűjtöttem, két-három nagyon jól táncoló bácsit sikerült fölvenni, akiknek a táncát megtanultam, táncolom és tanítom is.

– Vincze Ferencet ismerted-e?

– Magyarországi tartózkodása idején találkoztam vele, beszélgetünk, láttam a táncát, még a nyolcvanas években. Most, hogy már gyakran falura lebontva ismerjük egy-egy vidék anyagát, érdekes megfigyelni a jelenséget, hogy ki, kinek a táncát szereti és tanulja meg, választja ki koreografálásra, alkati adottságainak megfelelően, aszerint, hogy a nyugodtabb stílust vagy a virtuózabbat, vehemensebbet kedveli-e inkább. Én szerettem mindig a gyors, virtuóz, érdekes, kreatív, kicsit megfejthetetlen, de átalakítható, magamra szabható táncokat. Nemcsak megtanultam, de magamban tovább érleltem azokat, s elmélyedve bennük, mindig hozzá is tettem valamit. Ebből kijött valami új dolog egy folyamat révén, amit újraalkotásnak lehet nevezni.

– Milyennek láttad az idejű versenyfeladatot?

– Rendkívül finom, nagyon érzéki tánc a magyarszentbenedeki pontozó. Ez jól megfigyelhető a sarokkoppantásokat követő kettős bokázók megvalósításában, s az ebből kialakuló motívumsorokban, a zenéhez való illeszkedés pontosságában. Nagyon fontos az a dinamikai hangsúly, amit a második bokázó kap, de az egész tánc tele van hasonlóan finom mozzanatokkal, akár a lábörzést, akár a hátravágót vesszük vagy a csapásrendszert, ami rendkívül virtuóz. Ide tartoznak a légiés, féltápon való tánckezdések is, valamint a kéz által végzett csettintések, amelyek ritmikai alapot szolgáltatnak az egész folyamathoz.

– Olvastad-e Fügedi János cikkét, amit a versenyéről írt?

– Nagyon fontos volt számunkra az ott kifejtett szempontrendszer, a hitelesség igénye, mert tudományos alapot adott a zsűrizéshez. Ehhez járult a másik oldal, amit Varga Zoltánnal képviselünk, az esztétikai, a táncos szempont, s úgy érzem, ebből a kettős nézőpontból helyes kép alakulhatott ki a versenyzőkről. Szembeállításuk, egybevetésük azért lényeges, mert nagyon pontos, nagyon hiteles előadásból is születhet nézhetetlen, teljesen unalmas produkció.

– Mi az, ami számít ennek a másik oldalnak a szempontjából?

– Például az, hogy milyen a táncos megjelenése, tartása, kiállása, előadásmódja. Régebben próbálták egzaktan meghatározni, milyen az ideális táncos alkat, de nincs erre általánosan érvényes szabály. Láttam New York-ban egy 86 kilós spanyol nőt táncolni, kint lógott a hasa, látszott rajta a vakbél-operáció forradása, ez tartott 20 másodpercig, aztán szilfid rózsaszállá alakult át a szememben

a tánc miatt. Egy picit köpcös ember a színpadon úgy meg tud nyúlni, hogy mint fantasztikus jelenség marad meg az emlékezetben. Míg ott vannak a magas, szép, jó megjelenésű táncosok, akikre tíz másodperc után azt mondod, ebből elég. Ez nem alkat kérdése, hanem a belső kurázié. A tánc arról szól, hogy a táncos tud-e a táncával valamit mondani, van-e valami elképzelése róla, van-e benne valami belső tűz. Ez az, ami igazán számít, nem az, hogy ilyen vagy olyan alkat.

– Milyen benyomást tettek rád a versenyzők?

– Egy általános megfigyeléssel kezdeném. Úgy láttam, hogy nagy többségük a csapásos motívumoknál mindig sietett a zenéhez képest. Rengeteg nyolcados és tizenhatodos ritmusú taps van a táncban, de a tapsvégződés erőssége valahogy nem jött ki. A hangsúlyokkal volt probléma, a lezárást nem emelték ki megfelelően, így a ritmus kellemetlenül monotonná, egyenletessé vált. Másik megfigyelés: ez a tánc rendkívül egyenes tartást, s a földtől elrugaszkozdó mozgást kíván. Ha ez megvalósul, akkor a lábcsavarások, ugrások, hátsó ollók pontosak lesznek. Itt most viszont földharcos volt az egész, túlságosan lenyomták a mozgásokat. Van persze ilyen is a táncban, de éppen ez a kettősség, a belőlük adódó változatosság és színesség az, ami fontos. Voltak táncosok, akik egyszerűen megtanulták a figurákat és eltáncolták, tulajdonképpen lemásolták a táncot. Mások viszont elmélyedtek az anyagban, s megnézték, mitől olyan ez, amilyen, mitől lesz ez szentbenedeki pontozó, miben különbözik a többi pontozótól és legényestől. Ezáltal meg tudták ragadni a tánc ízét, zamatát. Ha idáig eljut a táncos, akkor már automatikusan jön, hogy hozzáteszi a magáét, tehát újraalkot. A másolásban ez nem lehetséges. Amikor az értékelés során kifejtettük ezt a szempontot, megdöbbenő volt látni, hogy a táncosok nem is értik, miről van szó. Úgy tűnik, mintha mennyiségi szemlélet érvényesülne, mindenki csak nyerni akar, díjat akar, s ha véletlenül nem kap, akkor megsértődik a zsűrire, nem ért vele egyet, kivonul a teremből. Hiányzik a kritikai észrevételek megértésére, megfontolására való hajlandóság, az, hogy saját teljesítményüket a kapott bírálatokkal egybevetve ártértékeljék s egyáltalán a hallottakon elgondolkodjanak.

– Lehet, hogy szokatlan számukra ez a megközelítés? Más zsűrikben nem érvényesül ilyen következetesen az újraalkotás szempontja?

– Nem tudom. Engem mindenütt, ahol zsűrizek, az érdekel, hogy miként lesz valamiből új dolog, stílusos, élményt adó jelenség, nem pedig múzeumi tárgy, bebetonozott mozgásrendszer, úgy természetesen, hogy közben a hitelesség és a mívség is megőrződjön.

– Talán a felkészülés módján kellene változtatni, több segítséget nyújtva a táncosoknak?

– Korábban meg kell hirdetni a jövő évi feladatot, közvetlenül az előző verseny befejezése után, s egyben kiemelni azokat a szempontokat, mozzanatokot is, amikre figyelni érdemes. Egyrészt a hitelességet a kötelező táncban, másrészt az elmélyedést, a saját egyéniség megmutatását a szabadon választottban. Mindezen túl azonban érdemes elgondolkodni a szakmai háttér, a néptánc-oktatás helyzetén is. Érzésem szerint nem történt minőségi áttörés ezen a téren. Nagyon sokan eljutottak már odáig, hogy megnézik a gyűjtött anyagokat, s a filmekről úgy-ahogy leszedik, lemásol-

ják a figurákat, de igazában nem tudják ezt helyesen kezelni, nem tudják, hogy mit kell nézni. Nem beszélve arról, hogy amit az adatközlő a filmen táncol, érdemes egybevetni azzal, amit a bálban, a lakodalomban táncol. A kamera előtt mindenki megpróbálja a legjobbat kihozni magából, a legtöbbet adni; olyan különlegességeket csinál – hogy maradandó legyen –, amit egyébként soha nem látni nála. Össze kell hasonlítani az állandó és a változó elemeket, a különféle helyzetekben való megjelenést, s ebből kiemelni azt, ami fontos és ami tanítható. Az oktatás reformjára lenne szükség, onnan kezdve, hogy megtanuljuk, miként kell értelmezni a különböző mozgásokat. Ez vezethetne el az egyhelyben topogó néptáncmozgalom megújulásához. Nem elég másolni, értelmezni kell az archív anyagokat, ettől újul meg a dolog, s születnek érdekes, színes táncos-egyénségek.

– *Kiket tudnál kiemelni a versenyzők közül?*

– Molnár Pétert, a megjelenését, az eleganciáját, a könnyedséget, amellyel előadta rendkívül kemény és dinamikus táncát. Balla Zoltánnál a rendkívüli, mások által meg nem közelített hitelességet értékeltem, nagyon pontos volt, de az előadásmódja kissé görcsösre sikeredett, nem tudott igazán lazává, szabaddá oldódni. Almási Zoltán nagyon jó táncos adottságokkal rendelkezik, ez hozta be őt a harmadik helyre. Érdekes jelenség volt Kis István, aki „a jég hátán is meg kell élni”, „a mindent a kedves vevőért” mentalitást képviselte. Az értékeléskor skizofrén módon a hitelességről beszélt, archaikus kifejezésmóddal szólalt meg, s nagyon szép volt, amit mondott, de amit csinál az ennek pontosan az ellenkezője. „Mit szeretnél? Nagyobbat csapjak? Nagyobbat csapok. Nagyobbat kiabáljak? Nagyobbat kiabálok.” Ez a kettő valahogy nem áll össze: vagy csendben maradok, s azt csinálom, amit most; vagy pedig a mondottakhoz igazítom a táncot.

– *Többen kifogásolták a Csombor zenekar játékát...*

– Olyan zenekart kell választani, amelyik ismeri az adott tájegység zenéjét, s jó minőségben tudja játszani. Nem árt, ha több dallam is

szerepel a program során. A próba a táncosnak csak arra való, hogy tudja: elképzeléséhez képest a zenekar gyorsabban vagy lassabban játszik-e. A produkció indulásakor viszont kommunikálni kell a zenekarral, vezényelni, irányítani kell azt, míg be nem áll a megfelelő tempó, s ha később változtatás szükséges, úgyszintén. Olyan zenekart kell tehát megfogadni, amelyik figyeli ezeket az instrukciókat, s képes az együttműködésre a táncosokkal. Befejezésül egy általános megjegyzés: ezek a versenyek, az általuk képviselt értékek valahogy nem tudnak kilépni egy bűvös körből, nem kapnak megfelelő publicitást, nem válnak igazán ismertté, belterjesek maradnak. Talán segítene ezen, ha a visegrádi együttműködés keretében rendeznénk egy nagy, a televíziók által is közvetített fesztivált, ahol találkozoznának a régió legjobb táncosai.

*

– *Hogyan kezdődött táncos pályafutásod? – kérdeztem Balla Zoltánt.*

– Kunszentmártonban kezdtem el táncolni, 1971-ben, 12 évesen, az akkor alakult helyi táncsoportban. Édesapám korábban mindig mondogatta: téged fiam semmi sem érdekel igazán, semmihez nincs kitartásod. Hát a táncsal megváltozott a helyzet, egész eddigi életemben megmaradtam mellette. 1975-ben beiskoláztak egy „C” kategóriás néptánc-oktatói tanfolyamra, Jászberénybe. Veszprémbe tanultam tovább, két évig a Vegyipari Egyetemen, majd átiratkoztam a jászberényi Tanítóképző Főiskolára, s a Jászság Népi Együttes tagja lettem. A főiskolán testnevelés speciálkollégiumra szakosodtam, s később táncosként és tánctanárként nagyon sok hasznát láttam az akkor szerzett anatómiai, tréningelméleti ismereteknek. 1990-ben elvégeztem a Táncművészeti Főiskolát is. 1986-ban a Kodály Kamara Táncgyűttes tagja lettem. Ennek megszűnésével átmentem a Budapest Táncgyűtteshez, ahol tánckarvezetőként dolgoztam 1998-ig. Ezeket a különféle szinteken mindenhol nagyon komolyan vettem a dolgomat. Ahogy érettebb, felkészültebb lettem, mindig megtalált a sors egy olyan együttesrel, ahol

Balla Zoltán a 2004-es Táncháztalálkozón
Kanyó Béla felvétele

tovább fejlődhettem. 39 évesen aztán arra gondoltam, addig kell váltani, amíg tart a lendületem. Elszegődtem a fóti Népművészeti Szakközépiskolához, amelynek művészeti vezetője és néptánc-tánára vagyok.

– *Úgy tudom, van egy másik szenvedélyed is.*

– Kisgyerek korom óta, amikor csak ló közelébe kerültem, mindig úgy éreztem, tudok lovagolni. Ha túrkevei nagyapámat mentünk látogatni, első utunk nem a szobába vitt, hanem az istállóba, s ha be voltak fogva a lovak, már dobott is fel a hátára. A nyári szüneteket mindig vele töltöttem, segítettem a munkájában. Amikor 1996-ban idejöttünk Galgahévízre lakni, együttesvezetőt kerestek szolgálati lakással, vettem egy saját lovat, a telek alkalmas volt a tartására. Nagyon örülök, hogy leköltöztünk vidékre, ez az én közegem, ahol otthon érzem magam. Bekapcsolódtam a lovas hagyományörzésbe, s nyaranta feleségemmel és egy kialakult baráti körrel „betyár tábor” szervezünk iskolásoknak.

– *Hogy ismerkedtél meg a pontozóval?*

– Kunszentmártonban tánctanárunk, az államis Gyurján József tanított nekem egy lőrincrévi pontozót, Karsai Zsiga bácsi táncát. Amikor ez történt, a már említett „C” kategóriás tanfolyamon ott járt Falvai Karcsi bácsi, aki nagy ismerője Zsiga bácsi pontozójának, tőle is ezt tanultuk. Ezt a kettőt összeötvöztem, s ez volt az én szólótáncom, ha valahol a táncsoportunk fellépett. Később Erdélyben, Királyfalván – ez is a pontozó vidékéhez tartozó falu – jártam lakodalomban. Figyeltük az öregeket, filmezgettünk, igyekeztünk beírni a nevünket a gyűjtők közé, mint akkoriban mindenki. 1981-ben egy székelyudvarhelyi táncdísztalálkozón láttam meg a szentbenedeki táncosokat, „Ferike bácsi”-ékat. Annyira szimpatikus volt az ember, meg a tánca is, hogy elmentünk Szentbenedekre. Évekig többször is jártam nála, egyszer pedig vendégül láthattam Magyarországon. Hosszú ideig, kitaróan figyeltem a mozdulatait, amíg megértettem, miről is van szó valójában. Egy alkalommal kis szobában táncolt, a hajópadló nem volt aládúcolva, s nagyon mozgott, akkor éreztem meg, hogy máshova teszi a hangsúlyokat, mint ahogy én gondoltam. Máshol dobbant, máshol löki meg jobban a földet, nem ott, ahol nagyobbat dobban, hanem ott, ahol nagyobbat lök. Elég sok ilyen élményem van „Ferike bácsi”-ről. Koreográfiákban és a Táncművészeti Főiskolán írt szakdolgozatomban (Egy szentbenedeki táncos szerkesztési elvei a pontozóban) gyümölcsöztettem tapasztalataimat. Ez utóbbiban Vincze Árpád volt a főszereplő, nem „Ferike bácsi”, mert 1983-ban volt egy súlyos balesete. Sokáig feküdt kórában, ekkor már kevésbé volt vidám, mogorvább lett. Egyébként nagyon kedves, szelíd ember volt, egy rosszat nem tett volna senkinek. A műtét után találkoztunk egy alkalommal, s Feri bácsi elmesélte, beépítették a „vasat”, nem táncolhat többet, mert az akkor lemászik onnan. Mutatta a csizmáját, hogy ő azt már soha többet nem veheti fel. Reggel, mikor filmeztünk volna, szépen megborotválkozott, s eltűnt. Kísírta magát a kukoricásban, majd két-három óra múlva előjött, és mégiscsak táncolt. Végül is nemcsak Árpád bácsival, de a többi jó szentbenedeki táncossal is készítettem interjúkat, s abból szerkesztettem össze a szakdolgozatot. Beadtam a Martin György Alapítvány pályázatára, ahol ösztöndíjat nyertem vele.

– *Milyen tánc a pontozó?*

– Nekem nagyon testhez álló tánc, alkati adottságok miatt. Feszés, kemény, szűk mozdulatokkal. Bár hivatásos táncosként meg kellett csinálni sok mindent, nekem nem az volt az igazi elemem, amikor artistaként iszonyú magasságokba kell ugrálni. A pontozóban nem erre van szükség, hanem belső lüktetésre. Belső feszültségtől izzó, pontos, energikus tánc ez, amiben a lendületemet, az energiáimat jól ki tudom használni. Ahogy „Ferike bácsi” mondta, itt abba a tíz-tizenegyhány pontba bele kell sűríteni azt, ami ak-

kor bennem feszül, az erőt, mindent. Ezzel a tömör szerkesztéssel ez nekem így nagyon szimpatikus.

– *Ez a te táncod?*

– A közelmúltban három versenyt írtak ki, ahol pontozó volt a feladat: Karsai Zsiga bácsi, Jakab Józsi bácsi és Vincze Ferike bácsi táncát. Voltam olyan szerencsés, hogy mind a hármat megnyertem, tehát mondhatom, hogy ez az én táncom. Ha megkérdeznék, melyik táncot szeretem a legjobban, melyikben találtam meg magam leginkább, akkor azt felelem, hogy a pontozóban. Minden táncnak van valami belső lényege, amit meg kell fejteni, ha ez nem történik meg, akkor csak olyan a tánc, mintha. Akár egy karácsonyfa-dísz, vékony külső héj az egész, s belül nincsen semmi. Én a közepétől kezdve építem fel a táncot, úgy rakódnak egymásra a rétegek, mint a gyöngynél. Ha ilyen módon dolgozok, akkor nem tudhatok rengetegféle táncot igazán jól. Szerencsére a pontozóhoz kerültem olyan közel, hogy elkezdhettem ezt a belülről való építkezést. Kölyökként, majd aktív táncosként, s most visszavonultan elég sok aspektusból tudtam megvizsgálni. Nincs ez még lezárva, de most már valamilyen fokon az enyém. Más tánchoz nem kerültem ennyire közel.

– *Hogyan készültél fel?*

– Egy ilyen versenyhez kell, hogy az ember bírja kondícióval, minthogy már nem vagyok aktív táncos, bár tanítok és vezetek együtteseket. El kezdtem többet futni, kicsit felpumpáltam magam. Azt vettem észre, jó vagyok én még, emlékszik a szervezetem arra, amikor ezt úgy istenigazából csináltam. Megnéztem a rendelkezésre álló felvételeket is, a szabad tánchoz kellett egy kis frissítés. Aztán nem árt a versenyhez egy jó csizma, meg kellett talpaltatni a régit, ami túl jól sikerült. Olyan keményre lett talpálva, hogy nem nagyon éreztem vele a földet, nem hajlott. Nem mindegy, hogy a talpnak melyik részével, hogyan támaszkodik az ember, a teljesen merev talpú csizma nem engedi meg a súlypont játékot a féltalp, a magas féltalp és az alacsony féltalp között. Egy kicsit ez is megzavart.

– *Miként láttad a saját táncodat a versenyen? Mennyire tudtad megvalósítani az elképzeléseidet?*

– Nem volt felhőtlen a dolog. Korábban a versenyt úgy bonyolították le, hogy kihúztuk a sorszámot, s aztán az ember foglalkozhatott magával, gyakorolhatott a zenekarral. Az idén is ott volt a zenekar kora reggeltől, de én kicsit elszámítottam magam, mert míg összevártunk mindenkit, s kihúztuk a számokat, addigra a zenekar már befejezte a táncosokkal való próbát. Így én a selejtezőn találkoztam a zenekarral először, akkor, amikor kiléptem a színpadra. Kicsit gyorsabb tempót szerettem volna kérni, de ez nem igazán működött, ezért volt közöttünk egy kis feszültség. Végül is megoldottuk. Ha már így alakult, hogy én lettem a nyertes, nem mondhatok mást, mint hogy megoldottuk. Több idő kellett volna előtte. Amikor az ember odamegy a versenyre, s három kötelező folyamatot tart a fejében, azt akarja próbálni, amit kihúzott, s nem akármelyiket, hadd ülepedjen egy kicsit. Így volt ezzel mindenki. Nekem hiányzott az egymásra hangolódás a zenészekkel, s ez rányomta a bélyegét az egész versenyre. Úgy kellene ennek működni, hogy én is tagja vagyok a zenekarnak, mint táncos. Az én pattintásom éppúgy eleme a zenének, mint a hangszerek hangja. Kérdezz-felelek játék kellene, hogy legyen. Így van ez az olyan zenészekkel, akikkel az ember összeszokott. Papp István „Gázsá”-val sokat szerepeltem együtt, az én dobbantásomra az ő hegedűhúzása válasz volt, s ha én jobban dobbantottam, akkor ő már gyorsabban is húzta, folyamatos párbeszéd, kommunikáció működött közöttünk. Én ebből az érzésből indultam ki, hogy ennek így kell működni. Végül is rájöttem, jobb, ha ráülök a zenére, s akkor kevesebb energiámba kerül a dolog. Lelkileg is fárasztó volt, hogy én húzom a zenét.

– Egyébként elégedett voltál magaddal?

– Nem. Tudom, hogy ennél jobban pontozok. Ez a verseny terhe-
sebb volt feszültségekkel, mint az eddigié, úgy egyáltalán. Nehéz
megmondani, miért. Korábban a többiekkel mindig jókat beszél-
gettünk, majd felkészültünk, s táncoltunk egyet. Most nem ala-
kult ki ez a légkör. Akadtak, akik foggal-körömmel csak a nyérés-
re hajtottak. Ilyen világra szóló nagy sértődések sem voltak eddig
azok közt, akik nem jutottak a döntőbe, a kihirdetéskor vagy az
eredményhirdetés után, az értékelésen.

– Tudtad-e figyelni a többiek produkcióját?

– Nehéz a váltás, amikor az ember nézőből lesz táncos, ezért nem
szoktam végignézni másokat, amikor rövid idő múlva én is tán-
colok. Megvan az a veszély is, hogy nézőként, állva, az izmok le-
merevednek, ülve pedig túlságosan lenyugszanak. Mátyás István
„Mundruc” mondta: a legényest úgy kell táncolni, hogy az em-
ber legyen kicsit mérges. Pontozót nem biztos, hogy mérgesen, de
mindenképpen felpörgetett lelkiállapotban kell táncolni, ami nem
akkor születik meg, amikor keresztbe tett lábbal ülünk a nézőtér
egy fotelben. Szerettem volna látni a többieket, be-bekukkantot-
tam, de most mégis inkább magamra, a saját versenyzésemre kel-
lett koncentrálnom.

– Volt-e valaki, aki tetszett neked?

– A táncot nem lehet elválasztani az embertől, aki táncol. Hiába
ügyes valaki, ha nagyobb arcot érezek a tánca mögött, mint amek-
kora illenék. Hiába ügyes a lába, ritmikailag pontos a zakatolása,
ha az egészen átsugárzik egy akaratos személyiség, egy nagyobb arc,
egy két számmal nagyobb mellény, mint ami kellene. Galát Petit
és Dudás Danit éreztem magamhoz közelebb állónak, emberileg
és táncukban is, és ez kifejezésre jutott a gálaműsorban, ahol velük
együtt álltam ki. Vannak a pontozóban olyan technikai elemek,
amit sokan nem figyeltek meg vagy nem tudtak megcsinálni. Ilyen

a súlypont és a támasztó lábak játéka, hogy mikor melyik láb
van a súly: gyakran azon a láb, amelyet forgatunk. A súlyt hor-
dó láb tehát soha nem statikus, az is mozog, s nagyon gyakoriak
a félsúlyok, a háromnegyedsúlyok, a negyedsúlyok, amikor van is
meg nincs is a láb súly. Ezzel egy kicsit játszani kell, ezért érde-
kes, milyen a csizma, hogy az átmenet gördülékeny legyen. Ezt a
fiatal srácok általában látszólagos megoldásokkal hidalják át. Vé-
gig úgy éreztem, én voltam a legidősebb versenyző, sok mindent
tudnék nekik mondani, amit ki kellene javítani.

– Molnár Pétert, Almási Zoltánt láttad-e táncolni?

– Részekben, mert a próbákon, meg úgy be-bekukkantottam.
Mind a ketten nagyon ügyesek, de más felfogásban táncolnak.
Amikor kihirdették a helyezéseket, azt gondoltam, szemléletváltás
van a pontozó megítélésében, s nem biztos, hogy azt tartják érté-
kesnek, amit én. Nem láttam a versenyprogramjukat, lehet, hogy
a zsűri által meghirdetett szempontoknak ott eleget tettek. Dudás
Danit, Galát Petit viszont mindenképpen helyezetteknek éreztem,
bár őket sem láttam igazán, tehát lehet, hogy valamivel túllőttek a
célon.

– Elhangzott a versennyel kapcsolatban, hogy sok volt az erőből elő-
adott produkció.

– A pontozó erős, dinamikus, de nem erőszakos tánc. Lehetőséget
ad arra, hogy beletegyük az erőnket, de van benne humor, finom-
ság is, mint majdnem minden táncban. Az olyan táncnál, amely
arról szól, hogy ki az erősebb, s ki tud nagyobbat csapni a csizmá-
jára egymás után harmincszor, ott valami sántít a felfogással. Úgy
kell felépíteni a pontozót, hogy legyen benne fokozás, és a lezárás
ki tudjon emelkedni, de a fokozáson belül sem egyenletes a gör-
be. Megfigyeltem ezeket az embereket, kicsi távolságból iszonya-
tos erővel csapnak a csizmájukra, nagyon szűk mozgás eredménye
egy nagyon nagy dinamikájú ütés. Úgy indul az egész, mintha

Elmélkedés Fügedi János cikkéről

A korondi Lőrincz Lajos bátyánk mon-
dotta volt egyszer egy kerekasztal-beszél-
getés félén az éppen hozzászólni készülő
fiatalembernek, miután az ifjú azzal vá-
gott neki beszédének, hogy „én nem ér-
tek hozzá de elmondanám a véleménye-
met”, hogy „hát, ha nem ért hozzá, ak-
kor üljön is le”.

Ez a kis történet jut eszembe elolvas-
va Fügedi János „Pontozó a legényesver-
senyen” című cikkét, amelyben oly nagy
szakértelemről, hozzáértésről tett bi-
zonyosságot, hogyha hozzá szeretnék szól-
ni, bizony elég erősen fel kellene köt-
nöm a gatyámat, vagy esetleg üljek visz-
sza én is a székembe. Jelen soraimmal jel-
zem, hogy makacs székeltem még-
is az állva maradást választottam, és en-
gedelmükkel elmondanám véleménye-
met, annál is inkább, mivel a cikk író-
ja tanújelét adta vitázási szándékának.

Mindenek előtt szeretném jelezni:
minden tisztelem és elismerésem a tu-
domány és a tudományos munkát végző
embereké, s mondandómat nem a hoz-

zájuk való felnövésem, erőfitogtatás érde-
kében, hanem a saját tapasztalataim meg-
osztása miatt fogalmazom meg, remélve,
hogy a tisztelt érdeklődő számára is hasz-
nosíthatóvá válik.

Véleményem szerint Fügedi János re-
mekül írta le a pontozót, és elemezte a ve-
le szorosan kapcsolódó formabeli, műkö-
désbeli jelenségeket. Mindezt – a négy ol-
dal ellenére is – tömören sikerült elénk
tárnia, és gondolom, még így is csupán
ízeltőnek szánta abból a rendkívül izgal-
mas és hálás feladatkörből, amit a nép-
táncosok tudományos munka jelent.
Teljes mértékben osztozom azzal a szo-
morú megállapításával, hogy: „... a tánc-
pedagógia lenne azon a színvonalon, hogy
észrevegye és tudatosítsa ezeket a részle-
teket, ha módszereket dolgozna ki taní-
tásukra, ha mentené az értékeket, amíg
még menthetőek. Ha nem elégedne meg
a mozdulatok legnyilvánvalóbb, közhely-
szerű előadásaival, hanem egy-egy tánc
megismerésében elmélyülve a forma tit-
kait fűrkészné...”.

Abban is egyetértek, hogy „...az eredeti
táncosok nagyon is tudatában vannak
előadásaik részleteivel...”, hogy a tánc-
ban minden egyes mozdulatnak, gon-
dolatnak megvan a maga helye és érte-
me, funkciója, s hogy „... e technikák
táncok alapelemei...”. De, véleményem
szerint, ezek önmagukban nem képesek
előadásaik sajátos ízét és különlegességét
megadni. Az értelem, a tudat, a racio-
nalitás nem tudja felvenni a mindenség
szerepét. Nem tudja biztosítani a fenn-
maradást, az életet. Hiszen akkor elég
lenne egy kellő adattal, logikai sémával
feltöltött számítógép, robot, amely elő-
adná a különböző táncokat típusra, fa-
lura, sőt előadó egyéniségekre lebont-
va. És fokozatosan újabb és újabb ver-
ziókkal töltenék fel, ami miatt esetleg
életségűvé tetszeleghet (hiszen változik
időről-időre ugyebár), de nem nehéz el-
képzelnünk annak látványát, hogy milyen
ürességet hordozna magával.

E tudatosság összekuszált hálójából
fura módon tudatossággal kikászálódva
(hogy Fügedi állításait megerősítsem)
láthatjuk, hogy igenis a technikai tudás
mellett szükség van valami másra is: ar-

egy simogatás lenne, s odavágnak egy hatalmasat a végén, majd visszafogás következik, hogy utána a gerincmotívum megint fel-fele íveljen, egy csúccsal lezáródva. Nagyon fontosak a bokázók, a dobantások. A pontozó-vidék az eleve bokázó-vidék, ilyen sűrűn, ilyen gyorsan, páros lábbal vagy egy lábbal bokázókat sehol máshol nem csinálnak. Van egy alapzakatolás, amit többek között ezzel kell kitölteni, s kis dobantásokkal, koppantásokkal. Az a kunsztjuk, hogy hihetetlenül kis távolságú mozgásokat tudnak hihetetlenül nagy intenzitással végezni. Nagy a gyorsulás, rövid távon erős a mozdulat. Nagyon könnyű odavágni az egyik lábamat a másikhoz, bokázni egyet úgy, hogy meglendítem egy fél méterre, s akkor puffan egyet. De itt ezt úgy kell megcsinálni, hogy két centiméterem van rá. Erre a szűk, precíz, pontos zakatolásra csak kevesen voltak képesek. Rá kellett jönni, honnan indul a mozdulat, mi vezérli, a test melyik része indítja. Ha egy táncot úgy tanulok meg, hogy minden a lábfő, a térd, s a talpam, akkor csak a külsejénél járok. Van olyan mozdulat, amit csípőből vagy farból indít el a táncos. A lábkörök, amik a legényesben látványos, nagy, tökéletes körök, itt kicsit sutának hatnak, mert nem az alsó láb-szár vezeti a mozgást, hanem a láb felső része, a medenceöv izmai indítják, s a lábszár csak mint az ostornak a sudara csapódik ezzel. Nyilván sokkal precízebben meg lehet csinálni a lábkört, ha a lábujjamra koncentrálok, de itt farból indítom el, csak hagyni kell, hogy csapódjon. Így egészen másképp hat, de éppen ez a pontozó sajátossága. Ugyanúgy, mint az elől-hátul koppantó figurák, vagy a féltalpas „csikktafosó”, vagy a rikának nevezett sarkos mozgás, amikor a felsőtest mozdulatával dobja fel kicsit magát a táncos, hogy a következő koppantással leérjen a földre. Nem az elrugaskodásban van a lényeg, éppen ellenkezőleg, arról van szó, hogy a láb ne segítsen, s a karom mozgásával dobáljam magam arrébb. Karsai Zsiga bácsi mondta, hogy a pontozóban nagyon sok a ló-

dobogásszerű ritmus, köztük van olyan is, ami nem hallatszik ki. Zsiga bácsi jellegzetes kezdő figurájában például úgy van elrejtve, hogy a féltalpa, a talpa és a bokázó koppantásai kiadják, ugyanígy a hátravágásban. Nem hallatszik ki belőle, de az izmok játékában ott kell lenni egy plusz dinamikának, hogy az a kis szökkenés, amit Feri bácsi is csinál, megjelenjen. Ha a mozgást nagyjából megnézem, akkor az egy hátravágó egyenletes ta-ta vagy titi-titi ritmus-sal, de van ott még egy tizenhatod is, ami csak egy izomfeszítésben jelenik meg.

– *Milyen tanulságot lehet az egészről levonni?*

– Nem lenne rossz, ha a hozzám hasonló öregebb rókák is felvállalnák ezt a versenyt, mert talán itt nem arról van szó, hogy mit hitetek el magamról. Többnyire kiáll egy fiú, felkészült táncos, rá szabott koreográfiával, pontosan elhelyezett csujogatókkal, hangleleti elemekkel, megszerkesztett táncsal, de hát az egy műsor. Ez pedig nem műsor kellene legyen, hanem az, amiről beszélünk: belülről kifelé épített tánc.

– *Ilyen körülmények között, amikor megjelenik a felhívás januárban, s áprilisban már ki kell állni?*

– Nem kell mindenkinek minden versenyre elmenni. Én sem mentem el Árus Feri bácsi verbunkjára, mert azzal nem foglalkoztam annyit, hogy felvállaljam. Azok menjenek el egy adott kiírásra, akik már addig is foglalkoztak azzal az anyaggal. Ez nem úgy működik, hogy megkapom a videót, s akkor kezdem el megtanulni a táncot.*

dr. Nagy Zoltán

* Szerzői megjegyzés az utolsó bekezdéshez: ha a versenynek az a célja, hogy népszerűsítse az adott táncanyagot és segítse a tánc hagyomány továbbélését, akkor mégsem hagyatkozhat néhány specialistára. Szélesebbre kell tárnai a kaput, kellő időben közzétenni a versenyfelhívást, lehetőséget adva ezzel az elmélyültebb felkészülésre.

ra, hogy megteremtsük és megélhessük a tánc és táncolás örömét, szépségét, vagyis, hogy élővé tegyük.

És mi az az egyéb? No, ezt szeretném én is megtalálni, és ehhez kapóra jött a cikkben említett közönségdíjas, valamint a másik két táncos előadása.

Itt is leszögezném, hogy nem kívánom sem egyik, sem másik táncos fölött az ítélkező bíró szerepét felvenni, nem is vagyok abban a helyzetben – egyszerűen csak a gondolataim összefogása érdekében szeretném mégis felhasználni kísérleti alanyokként, illusztrációként. Ezúton is elnézést kérek tőlük. Tisztelettel kérem, ne vegyék magukra, hisz' a gondolataimról van csupán szó, és nem az abszolút igazságról.

Az én szememben, Fügedi észrevételeit is használva, egyfelől valóban két igencsak helyre tett mozdulatokat előadó táncos, másfelől pedig egy esetlegesen nem annak a mércének megfelelni vágyó, azt nem is teljesítő táncos jelenik meg. És én nem helyezném őket a nyertes – vesztes, jó – rossz, hiteles – nem hiteles kategóriába, hanem az erényeiket, a kéznújtásaikat fogadnám el. Hiszen

amit nem tudott az egyik nyújtani, megkaphattuk a másiktól. Például az élni akarást, életerőt elsősorban az igencsak leírt táncostól kaphattuk. És ezt semmiképp nem nevezném erőfeszítésnek, giccseknek, paródiának, hanem forrásnak, energiasugárzóknak, amiből csak úgy árad a szeretet, az öröm, amivel minket szeretne megszólítani. Velünk közösen ünnepelni. Az is igaz, hogy ez nem teljesen felhőtlen, mint ahogyan az sem, ahogyan a másik két táncos is kitarukozott. Hiszen nem éreztem, hogy a pontozóra való ráérzésen és annak megértésén kívül bármit is szeretnének velünk. Velünk, mint nézőkkel. Értünk és értük. Mintha csak úgy meglennének magukban, és kész. Miért az egész? A versenyért? A figurákért? A ritmusért? Az eszközökért? Bármennyire is szépek azok, ha nincs kivel megosztani. Mit ér a tudomány önmagában? Szeretném elhinni és megélni, hogy a tudomány nem a tudomány fejlődéséért van, hanem értünk. Magunkért. A földön való boldogulásunkért. Az élet örömeért. Hát nem erről szól a tánc? A muzsika? Az emberi élet?

Nem elég érezni és érteni, meg is kell szólítani egymást, és nem elég megszólíta-

ni, de tudni is kell, mit szeretnénk. És figyelniük kell egymásra, akkor érthetjük meg egymást és kerülhetünk kapcsolatba egymással, ami úgy az előadó művészetben, mint a hétköznapi életben bizony híján van. Hát nem ez az átmenet, újratemtendő érték?

A táncos-zenész-néző közti süketek párbeszédét kellene felváltani egy igazi, a felelősségünk közös tudatában lévő beszélgetésre, ami által találkozás, együtt-lét jöhet létre. És ehhez valóban a figurák mögé kell nézni. Megtalálni, honnan jönnek. Mit akarnak kifejezni. Fel kell fedezni a magunkban rejtőzködő forrást. Onnan jöhet az életerő. És az igaz jel, amivel valóságosan kapcsolódhatunk.

És ezt tudták, tudják még a nagy öregeink és közösségük, Vincze Ferenc, Jakab József és a többiek. Ezt kell átvenni tőlük, a tudomány segítségével is. Megtanulni kifejezni magunkat, de nem csak úgy bele a nagyvilágba, hanem célirányosan a jelen lévő személynek, személyeknek, s megtanulni befogadni, átérzeni, együtt lenni, közösséggé, „ne adj Isten” közösséggé válni.

Szász József

A magyar nyelvterület legnagyobb részén ismerték és használták a hatlyukú furulyát, melynek különlegessége, hogy szélhasító nyílása nem a hanglyukak oldalán van, hanem a hátulso oldalon. A számunkra mindennapos, közkeletű furulyaféle azonban egyáltalán nem szokványos a nemzetközi porondon. Sőt. Az egész földkereket áttanulmányozva azt tapasztaljuk, hogy ez a furulyatípus kimondottan a Kárpát-medencére jellemző, itt mindenütt megtaláljuk, míg Európa más térségeiben ismeretlen. Kelet felé Moldváig nyomon követhető, és szórványként előbukkan még Bulgáriában is. Elterjedési területének legnagyobb része tehát a magyar nyelvterülettel esik egybe, emellett a történelmi időkben a magyarral rokon kultúrájú népcsoportok környezetében bukkan fel. (A bulgárokról tudhatjuk, hogy elszlávosodott hunok, Moldvában pedig a csángó-magyarokon kívül ma román nyelven beszélő besenyő, kun, úz, jász és egyéb rokon kultúrájú népek élnek.)

Mindezek alapján bátran nevezhetjük magyar furulyának ezt a hangszert, amihez hasonló sehol máshol nem találunk a földkereken.

Blockflöte

Európa népei az úgynevezett blockflöte típusú furulyaféle különböző változatait használják. Ezekben a szélhasító nyílás minden esetben az elülső oldalon van a hangnyílásokkal együtt. Az európai furulyák szélhasítója rendszerint fekvő téglalap alakú, míg a magyar furulyáké négyzet, vagy álló téglalap-forma.

Döntő különbség közöttük a megszólaltatás módjában és a hangképzés lehetőségeiben mutatkozik. A hátul elhelyezett szélhasító lehetővé teszi, hogy a zenész fúvás közben alsó ajkával módosítsa a nyílás méretét, illetve a befújt levegő irányát, aminek eredményeként két szólamban, oktáv vagy

A mi furulyánk

Magyar furulyák elől- és hátulnézetben

kvint párhuzamban is megszólaltatható a hangszert. Tovább színesíti ezt a hangzást az a régi hagyomány is, hogy játék közben a furulyás dűnnyögő hangot hallat, ami a zenét ritmikusan kíséri. Ez így már három szólam egyszerre, ami nem kis bravúr. Ez a szokás olyan mélyen gyökerezik, hogy sok hagyományörző furulyás nem is tud e nélkül játszani. Kodály Zoltán így ír erről: „Sajátos szokása a furulyásoknak, különösen Erdélyben, hogy játék közben belemorognak, beledűnnyögnek a furulyába valami mély hangot. Mivel ez a felső hangok tisztaságát zavarja, fonográfba vételkor igyekeztünk őket rávenni, hogy hagyják el. Nehezen vagy sehogyan sem sikerült elérni, annyira megszokták. [...] Ez a hang a furulya hangjaival kombinációs-hangokat hoz létre, úgyhogy gyakran tisztán hallani egy harmadik szólamot.” (Kodály Zoltán: Magyar népzene. Budapest, 1960, 60. o.)

Mindezek arra utalnak, hogy a magyar furulya és annak játéktechnikája, valamint hangzása az Európában ismert furulyafélektől függetlenül alakult ki, nagy valószínűséggel itt helyben a Kárpát-medencében. Létrejöttében – mint majd látni fogjuk – szerep jutott az Európa-szerte használatos dugós furulyáknak is, amelyek az ókori kultúrák termékei. A görögöknél még mindenütt használt pánásip a római hagyományokban már nem található. Helyette annak modernizált változata, az orgona terjedt el. (A pánásip úgy alakítható át orgonává, hogy a csövek végébe dugót tesznek, amelyek oldalából kivágtak egy kis részt,

ahol a levegő a cső oldalán vágott nyílás pereme felé áramlik. A csövekhez pedig bilentyűs szerkezettel vezetik a fújtott levegőt. Valójában tehát minden egyes orgonásip egy-egy dugós furulya. Ez adta a mintát a blockflöte kialakulásához, nem pedig azok a prehistorikus csontfurulyák, amelyeket máig a blockflöte előzményének vélnék.)

Furulya szavunk – szláv szomszédaink szerint – szláv eredetű, a hazai nyelvészek viszont vándorszónak tartják, ami hozzánk román közvetítéssel került. Azt is hozzátesszük még, hogy hangutánzó eredetű (A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. Akadémiai Kiadó, 1984 /1/ 991-992. o.). Túl azon, hogy kijelenthetjük: a furulya szó nem hangutánzó (semmilyen hangszert nem ad ki ilyen hangot!), az is valószínű, hogy a hangszert kialakulása jócskán megelőzi a viszonylag új keletű szláv és román nyelvek megjelenését.

A furulya név a hangszert megszólaltatásának módjára utal, ezt ugyanis fújni kell. Az első szótag a levegő mozgását idéző (hangfestő) „fú” elemet adja, aminek változata fúj szavunk is. A szókezdő f hang azok közé a mássalhangzóink közé tartozik, amelyeket sokáig ki lehet tartani, hasonlóan a zöngés hangokhoz (s, sz, z), amelyek tetsszóleges hosszúságban megszólaltathatók.

Bronzkori csontfurulya Üllőről

A légmozgást idéző „fú” szócska már abban az időben létezett, amikor az ember megismerkedett a tűzzel. Fújva el is oltathatjuk a lángot, de fel is szíthatjuk a tüzet. Az előbbi esetben egy rövid, intenzív fúvás kell, a másodikban hosszantartó, erősödő fúvás. Ilyenkor azt mondjuk: fűűűű, erre a láng fellobban, melegebb lesz, fűtünk.

Ahogy a mozgó levegő megidézője ez az f hang, úgy annak hiányát is ezzel fejezzük ki. Nagy melegben, ha áll a levegő, fullasztó a hőség, fűledt meleg van. Aki nem jut levegőhöz, megfullad vagy vízbe fűl, és az sem kap levegőt, akit fojtogatnak.

Furulya szavunk tehát a levegő mozgására utaló fú szócskából képzett tiszta magyar kifejezés. Régebbi alakja talán fú-rá, vagy fúj-rá lehetett, aminek változata a fujera vagy fujara, ma is él a felvidéken.

A dugós furulyák elterjedését megelőző időkben származnak azok a sajátos megszólaltatású hangszerek, amelyekkel a magyar nyelvterület keleti és nyugati végein találkozhatunk.

Csilinkán játszó csángó asszony

A moldvai csángók hangszere a csilinka fűzfakéregből készült hosszú csövű dugó nélküli felhangfurulya. Félhold alakú szélhasítóját ugyanúgy készítik, mint a gyermekjátékként országosan elterjedt fűzfásipokét, vagy más néven fűzfatilinkókét. A különbség az, hogy a csilinkába nem tesznek fából faragott dugót, hanem a zenész a saját nyelvét használja dugóként, azzal irányítja a befújt levegőt a szélhasító peremére. (Megjegyezzük, hogy a csilinka, tilinka és ehhez hasonló névalakok valóban a hangszer hangját utánozzák.)

Hosszúfurulya sípnyílása

A nyugati végeken, a Dunán túl az ötlükű hosszúfurulyát találjuk, amelynek szélhasítója szintén félhold formájú. Itt ugyan faragott fadugót használnak, de azt a készítőik következetesen nyelvnek nevezik. Ez világosan utal arra, hogy korábban a fadugó helyett a játékos a maga nyelvét dugta a furulya végébe, hasonlóan a moldvai csilinka megszólaltatásához. Kapoli Antal, a híres dunántúli faragó-pásztor így mesélte Madarassy Lászlónak: „... A felső, fejté-

gébe tölgyfa gyömbérből (fagyöngy) faragott és zsiliplikkal ellátott nyelvet dugtam, de előbb, a zsilipliktól egy mutatóujj íznyi távolságra a furugla oldalára holdlikat vágtam.” (Sárosi Bálint: Hangszerek a magyar néphagyományban. Planétás kiadó, Budapest 1998. 89-91. o.)

A magyar furulyahagyomány kezdeteit – ezek szerint – a nyelvűgős furulyák jelzik. Európa népei előtt ez a hangszertípus ismeretlen, a furulyákról szóló írásokban és hangszer-enciklopédiákban hiába is keresnénk ilyeneket. Mégsem egyedülálló ez a hagyomány, hiszen megtaláljuk északon élő finnugor nyelvrokainknál is. Ennek alapján egy norvég kutató egyenesen finnugor furulyatípusként könyvelte el a nyelvűgős furulyákat. Mint írja: „furulyatípusunknak már az uráli egység felbomlása, egyes kutatók feltevése szerint i.e. 4000 előtt léteznie kellett.” (Ernst Emsheimer: Egy finnugor furulyatípus? A vízimadarak népe. 1975. 107-125. o.) Később visszavonta állítását, arra hivatkozva, hogy szláv népeknél is megtalálható a nevezett furulyaféle. Ez a visszavonulás elhamarkodottnak tűnik, és bizony hadilábon áll a logikával is. Az említett „szláv népek” ugyanis éppen a szlovákok, akik – mint tudjuk – évezrede vagy még annál is régebben élnek együtt velünk a Felvidéken.

Az azonban kétségtelen, hogy nem a hideg, messzi havas országok lakóinak, finn-

Hosszúfurulyán játszó zenész ábrázolása dunántúli mángorlóról

ugor nyelvrokainknak találománya a nyelvűgős furulya, hanem annak az őskori kultúrának terméke, amelynek emlékei a Bükk hegységben található Istállóskő barlangjából kerültek elő.

Kozák József
(Folytatása következik)

APRÁJA * APRÁJA * APRÁJA

XII. Kerületi Művelődési Központ

1124 Bp., Csörsz u. 18.

Tel.: 319 9854; www.csorsz.hu

– *Három székláb* –

A Kaláka együttes koncertje

2005. október 26. szerda, de. negyed 10-kor

Jegyár: 750,- Ft, 20 fő feletti iskolás és

óvodás csoportoknak 650,- Ft

Kaláka Zenebolt – tel: 267-5331

– *Arany és kék szavakkal* –

Herczku Ágnes lemezbemutató koncertje

2005. október 29. szombat, 20 óra

Az eMeRTon-díjas énekesnő koncertje, kiváló zenészekkel, a magyar népzene és líra válogatott gyöngyszemeivel.

Közreműködik:

Gombai Tamás, Pál István „Szalonna”,

Karacs Gyula, Doór Róbert,

Unger Balázs és Agócs Gergely

Verset mond: Papp János

Belépődíj: 900,- Ft

*

Marczibányi Téri Művelődési Központ

1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.

Tel.: 212-0803, 212-2820; fax: 212-4885

www.marci.hu; e-mail: marci@marci.hu

Kaláka koncert

2005. október 29. szombat, 19 óra

Akusztikus koncert felnőtteknek

Tabulatúra régizene-együttes klubja

2005. október 31. hétfő, 19 óra

Középkori reneszánsz muzsika

korhű hangszereken, egy csésze tea mellett

vendég: Musica Historica együttes

Kárpátia teaház

minden hónap első szombatján 20 órától

A koncerten moldvai népzene,

a táncházban moldvai csángó tánczene szól.

Az együttes tagjai: Palya Bea, Bolya Mátyás,

Bolya Dániel, Buzás Attila, Eredics Dávid,

Jakabffy Balázs, Nyíri László

*

Néprajzi Múzeum

www.neprajz.hu

- *Huska, a rajzoló gyűjtő* (október 30-ig)

- *Magyar népi ékszerek* (október 30-ig)

- *Sámándobok és kőjaguárok – Ecuadori ősi*

művészet (október 23-ig)

- *A cifraszűr* (Új virtuális kiállítás)

*

Hagyományok Háza

Horvát est

2005. október 28. péntek, 17 óra

Időszaki fotókiállítás nyílik, majd

Dr. Eperjessy Ernő tart néprajzi előadást.

Az esti műsorban fellépnek Szávai József

és táncosai, az alsó- és felsőszentmártoni

hagyományörzők, Végh Andor és

barátainak együttese, Kricskovic Antal és

együtttese. Utána horvát táncház budapesti

és pécsi horvát hagyományörzőkkel.

A magyar cimbalom utazó nagykövete

Beszélgetés Balogh Kálmánnal

Balogh Kálmán közkedvelt figurája a hazai népzenei életnek, amit az is bizonyít, hogy hány zenekarral, énekessel lépett fel, készített lemezt. Hangszerének minden bizonnyal legelismertebb játékos a népzene területén. De nem csak az autentikus zene érdekli, hanem szívesen kalandozik el más zenei műfajokba, más népek zenéjébe – leginkább saját együttesével, a Gipsy Cimbalom Banddel, ahogy arról önálló koncertjeiken, lemezeiken, s legutóbb a Művészetek Palotájában megrendezett Keréknyomok című nemzetközi műsoron is meggyőződhetnek a nézők. S ki hinné, már legalább harminc éve részese a hazai népzenei életnek!

– Légy szíves, mesélj először családi háttéréről, zenei tanulmányaidról!

– Miskolcon születtem, ott is éltem egészen tizenennyolc éves koromig. Egy nővérem van, kis család voltunk. Hat éves koromig az Egyetemváros mellett laktunk, akkor beköltöztünk egy lakótelepre. Ott volt az általános iskolám, onnan jártam a Bartók Béla Zene-művészeti Szakközépiskolába cimbalom szakra. Amikor azt elvégeztem, akkor jöttem Pestre. Anyai ágon nagyon sok zenész rokonom volt. Az anyai ág is Balogh nevű, de másik család, nem rokonai az apainak. Anyai nagyapám brácsás volt, de anyai nagyanyám is tudott kicsit hegedülni. Nagyapám testvérei, rokonai között több zenész volt, köztük a híres miskolci Balogh János, aki Pesten elvégezte az Akadémiát, s „Professzor” volt a ragadványneve. A bátyja Miskolcon volt híres prímás. Apai nagyapám erdélyi származású volt, nagyon jól hegedült és énekelt, ismerte a kottát. Ő nem is volt cigány származású, félig magyar, félig zsidó volt, de cigányokkal muzsikált. Nagyon szerettük mulatóságokba, lakodalmakba hívni. Sajnos én már nem tudtam tőle zenét tanulni.

– A zene mennyire volt jelen a család életében? Otthon is muzsikáltak?

– Sajnos én nagyon elszakadtam ettől a zenész környezettől. Mikor beköltöztünk a lakótelepre, ott szinte az egyetlen cigánycsalád voltunk. Apám se volt zenész, én se annak készültem, valamilyen mérnök szakmára gondoltam. Nem is nagyon hallottam cigányokat muzsikálni, legfeljebb ritkán étteremben, de az nem is nagyon hatott rám. Az a fajta – akkor még erős – vendéglői cigányzene, ami a reformkor verbunkos zenéjén alapszik, s romantikus, szentimentális muzsika, engem már nem fogott meg. Viszont a nagybátyám, Balogh Elemér, aki világhírű cimbalmos volt, és akivel egy pesti kirándulás alkalmával találkoztunk, megmutatott nekem egy dallamot a cimbalmán, és én azt elég könnyen leutánoztam. Ezen ő elcsodálkozott, s mondta a szüleimnek, hogy tehetséges vagyok, mert jó a kézgyűességem, és hamar felfogtam, mit kell játszani. Az ő tanácsára kezdtek taníttatni a szüleim zenére. Először alapszintű oktatásban részesültem úgy, hogy 12 éves koromtól két év alatt elvégeztem négyet Budapesten, Szöllös Beatrix tanárnőnél. Ez úgy történt, hogy apám felhozott minket minden pénteken a nővéremmel, aki szintén elkezdett cimbalmozni tanulni. A középiskolai zenei tanulmányokat már Miskolcon folytattam a konzervatóriumban, azaz egy zenei szakközépiskolában. Ott korábban nem

oktattak cimbalmot, gyakorlatilag a kettőnk kedvéért indították be a cimbalom tanszakot, Gerencsér Ferenc tanár úr vezetésével.

– Hogyan kerültél kapcsolatba az autentikus népzenevel és a tánc-házmozgalommal?

– Vavrincez András jött le Miskolcra, mint bányamérnök hallgató, s ott csinált zenekart, táncházat. Az Avas Táncegyüttesbe is járt hegedülni. Én tőle kaptam az első indíttatásokat, az első felvételeket az autentikus népzenevel kapcsolatban, majd együtt muzsikáltunk a Nyekergő együttesben. Akkor én már középiskolás voltam, s már a találkozásunk megelőzően is cimbalmoztam az Avasban, ahol kezdetben még feldolgozásokat játszottunk kottából. Az Andrással való találkozás 1975 táján lehetett. Ekkortájt már voltak táncmuzsikus-képző tanfolyamok, s egy ilyenre én is jelentkeztem, meghozta brácsára, mert a cimbalmot nem tudtam volna magammal vinni. Közben az Avas Táncegyüttesrel jártam az országot, fesztiválokon találkoztunk a Bartók együttesrel és másokkal. Az Avas akkortájt a legnagyobb miskolci együttes volt, és

sorra nyertük a minősítéseket. Arra már nem tudok visszaemlékezni, hogy táncmuzsikusban hol voltam először, de például a táncmuzsikus-képzőben minden este volt táncmuzsikus.

– Táncosként is kipróbáltad magad?

– Nagyon könnyen tanultam táncolni. 11-12 éves koromban én már kísértem a táncosokat, s a legényes kivételével magam is kipróbáltam a táncokat. Egy hónapig be is álltam táncolni az Avasba, de a zenélés mindig jobban érdekelt. Jó ritmusérzésem és megfigyelőképességem révén viszont bármikor be tudok állni a páros-táncokba, lánctáncokba, s még egy-két pontozó figurát is tudok.

– Miként kerültél egyáltalán az Avasba, ha a szűkebb családban nem volt kapcsolatod ilyenfajta táncokkal, s akkortájt még cimbalmon is klasszikus zenét tanultál?

– Ez véletlenül alakult így. A szomszédunkban lakott Stoller Antal koreográfus későbbi felesége, aki az Avasban táncolt, s mikor hallotta, hogy mi a nővéremmel állandóan cimbalmozunk, rávett minket, hogy menjünk el vele az együttesbe. Ott még nem volt cimbalmos, mert az amatőr zenészeket gyengén fizették.

– Nem okozott problémát a váltás a klasszikusról a népzene?

– Nem. Nyilván volt valami a véremben. Tőlem nem volt idegen a népzene. Nem hatott rám a popzene, a vendéglői cigányzene se nagyon, a népzene viszont azonnal. Kezdetben még hangszertel kották voltak. Ha egy együttes megvett egy koreográfiát, akkor megkapta hozzá a kottákat, így én a cimbalomét. Ez így egy átme-

net volt a klasszikus és az autentikus zenélés között. Megírt zenék voltak, de népi feldolgozások. Ez egy jó iskola volt. Kottából játszottunk, majd megtanultuk kívülről a darabokat.

– Gyűjtöttél-e valaha? Erdélyben jártál-e a népzene tanulmányozása céljából?

– Olyan módszeresen, ahogyan sok táncmuzsikus, én soha nem gyűjtöttem. Olyan értelemben igen, hogy a hetvenes évek közepén már találkoztam cimbalmosokkal, megfigyeltem őket, esetleg magnóra vettem a játékokat, néha még le is jegyeztem. Ugyanakkor sok gyűjtéshez hozzájutottam, főleg András révén. Erdélybe is viszonylag későn jutottam ki. Székre először a Météával mentem ki 1991-ben, amikor megnyertek egy népzenei versenyt.

– 1977-ben fejezted be a „konzit”. Utána Pestre jöttél...

– Igen, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanárképző karára, szolfézs-ének-cimbalom szakra. Attól kezdve, hogy azt 1980-ban elvégeztem, szabadúszó voltam. Egészen addig, amikor négy évvel ezelőtt a Budapest Táncegyüttes zenekarának tagja lettem.

– Nem jelentett hátrányt, hogy – ellentétben a legtöbb táncmuzsikus – te olyan későn jutottál ki Erdélybe, s nem láttad, hallottad személyesen a legjobb falusi zenészek játékát?

– Valami helyzeti előnyöm volt nekem. Nem tudom, hogy a felmenőimtől, különösen nagyapámtól örökölt gének vagy a zenei tanulmányok segítettek, de ha nekem egy népzenei darabot elkezdett játszani Andris, akkor én tudtam, hogy azt miként kell kísérni.

– A legutolsó lemezedet, az Aromát hallgatva, azon tűnődtem, hogy vajon ez miként működik, mert nyilván van egy született tehetség, fantasztikus ritmusérzéked, de ahhoz, hogy moldvai és olténiai román, görög, bolgár, macedon dallamok különleges ritmusvilágában tudjál játszani, nincs szükség külön zenei tanulmányokra ezeken a területeken?

– Egyrészt sokat segített az, hogy amikor az Avas Táncegyüttesel elkezdtem utazgatni bel- és külföldi fesztiválokra, ott rengeteg zenei élmény ért. Sokféle méretű és hangzású cimbalmot láttam, különböző zenei stílusokat hallottam. Ez nekem akkora ösztönző erő volt! Bár láttam azerbajdzsáni, kínai stb. cimbalmosokat is, azt azért éreztem, hogy a Kárpát-medencén belül van egy egységes kultúra. De még a Kárpát-medencén kívüli dolgokkal is van egy bizonyos rokonság. Tehát nem lehet azt mondani, hogy nem értesz például egy olténiai román zenét. Bár elég törökösnek hangzik, de ha jó füled van, hallod, hogy például ez egy oláhosnak a román változata. Én a magyar mellett a balkáni zenéket is nagyon megszerettem, s elkezdtem ezeket tanulni, de főleg hallgatni. Már gyermekkoromban is sok zenét hallgattam, megfigyeltem, sőt próbáltam lejegyezni. És ezt szeretetből, érdeklődésből csináltam, nem kényszerből. Később aztán láttam, hogy a különböző zenék között számos kapcsolódási pont van. Aztán a zenei tanulmányaim során ehhez jött egy műveltség, meg kellett tanulnom zenét lejegyezni. Ha egyszerre nem megy, akkor ott a magnó, a lassítás, számtalanszor vissza lehet játszani. A lejegyzés olyan, mintha mikroszkóppal néznél bele a zenébe, s a látottakat alkalmazni is tudni kell, meg el is kell tudni felejteni. Voltak dolgok, amiket ezerszer is vissza kellett játszani, lassítva is.

– Mire egy ilyen darab előadásra kerül, úgy tűnik, mintha lazán, könnyedén menne a játék. De ezek szerint egy párperces zeneszám visszahallgatása, majd begyakorlása hosszú-hosszú órák kemény munkájának eredménye...

– Valóban, szívós munka áll mögötte, amit senki nem tud megúszni, ha egy bizonyos szintre el akar jutni. A mai fiataloknak az információkhoz való hozzájutás területén van valami előnyük, de egyébként ezt nekik is ki kell kínálnia magukból. Én is most már vagy tíz éve nem foglalkozom lejegyzéssel, de most megint lehet, hogy lejegyzek valamit, s akkor újabb dolgokra jövök rá.

Balogh Kálmán

Napjaink egyik legismertebb cimbalmosa, aki sokat tett a cimbalom népszerűsítéséért. Szerete a világon muzsikált, nemcsak népzene-szakkal, hanem szimfonikus és jazz zenekarokkal, kortárs együttesekkel. Mint népzene-szakkal kezdte pályafutását. Szinte valamennyi magyar autentikus zenét játszó együttesrel muzsikált már. Többek között a Jánosi, Ökrös, Teka, Méta, Mákvirág, Muzsikás, Vizöntő, Zsarátnok, Vasmalom, Fonó és Üsztürü együttesekkel. Németországban több hónapig turnézott Kuti Sándorral és Budai Sándorral az André Heller által rendezett Magneten Cigány Show-val, aminek ő volt a zenei igazgatója.

A kortárs zene is hatással volt rá. Együtt muzsikált a Miskolci Új Zenei Műhellyel, a 180-as csoporttal, Márta Istvánnal. Muzsikált különböző jazz formációkkal is, mint például BDS Collection (Szakcsi Lakatos Béla, Babos Gyula, Dés László), Improvocation (Arnie Somogyi, Tony Lakatos), Quartett B (Borbély Mihály), Dresch Quartett, Archie Shepp, Vukán György, Lakatos Ágnes, Budapest Ragtime Band. Szerete a világban különböző szimfonikus zenekarokkal játszott a Kodály Hány János szivett. Többek között a brooklyni, a philadelphiai, a maiami, a tallini és a madridi szimfonikusokkal.

1959-ben született Miskolcon. 11 éves korában ismerkedett meg a cimbalommal. Első tanára nagybátyja, Balogh Elemér volt. Később Szöllös Beatrix, majd a főiskolán Gerencsér Ferenc tanítványa volt. 1980-ban végzett a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Tanárképző szakán, Cimbalom-szolfézs-énektanári diplomát szerzett.

Fontosabb külföldi turnék:

1998. Lisbon World Expo (P); 1999. Carnegie Hall (Philadelphia Orchestra-val együtt), New York, Bottomline, New York, Cedar Cultural Center, Minneapolis, Madison, Cultural Center, Chicago (US), International Cimbalom Festival, Turnhout (B); 2000. Festival International de Jazz de Montreal, Festival d'été de Québec, Citizen Blues Festival, Cebron Flats, Ottawa (CA), International Gypsy Festival, Tilburg (NL), Grezenlos Musikfestival, Murnau (G), Pro Helvetia, Kulturbrugg-Festival, Rorbis-Freinstein (CH), Festival di Torrecchiara, Milano, Bologna; 2001. Orteguiera (Sp), L'année Hongroise in France: Festival Paris Quartier d'Été, Paris, Festival d'Île de France, Cabaret Sauvage, Paris, Teatre de la Ville (F), Heidelberg, Hackbrett Festival - München, Fellbach (G), 6th Klezmer and Gypsy Music Festival, Verona, Inerolo - Arcipelago Estate, Teatro Civico, Dalmine (I); 2003. Orient Express Project in Theatre Bobigny, Paris (F), De Doelen, Rotterdam (NL), Haus der Kultur der Welt, Berlin (G), Montreal, Ottawa, Toronto, Vancouver, Calgary (CA) Boston, Pittsburgh, Cleveland (US) Ann Arbor, Chicago, Madison, Seattle, Portland, Santa Cruz, Berkeley, San Diego, Los Angeles, Las Vegas, Phoenix, Austin, Dallas, Washington, Philadelphia, Bottom Line, New York (US). 2004. Seattle, California, Texas

– Rólad és zenekarodról gyakran olvasni és magam is tapasztaltam, hogy jellemző rátok mind a verbális, mind a zenei humor. Tudom, hogy a humort magyarázni kicsit képtelenség, de mégis, hogyan határoznád meg a zenei humort?

– Mivel a zene tulajdonképpen érzelmeket fejez ki, egy karakterkülönbséggel is ki lehet fejezni humort. Mi inkább a hasonlóságokra, az áthallásokra szeretnénk felhívni a hallgatóság figyelmét, néha kicsit meglepősen, például szinte észrevétlenül behozzuk az alapját egy másik dallamnak, aztán beúsztatjuk a fődallamot, s a hallgató azt mondja: „Jé, ez szinte ugyanaz!” Mi nem elsősorban karakterjegyeket akarunk kifigurázni, ahogy az a humorban

gyakori, hanem inkább rávilágítani hasonlóságokra. Például hogy milyen könnyű átmenni Duke Ellington keleties hangzású Karavánjából egy szintén keleties jellegű balkáni dallamba. Egy autentikus zenét játszó együtteshez képest a Gipsy Cimbalom Band messze nem az autentikusság szándékával jött létre. Bár kiindulásul, ha például játszunk egy moldvai „briul” dallamot, akkor először szeretnénk azt a leghűebben, legstílusosabban előadni, hogy az világosan felismerhető legyen, de amikor vesszük a bátorságot, hogy ezt beletegyünk egy másik környezetbe, akkor azok mégis öszszesimulnak. Mi már soha többé nem tudunk visszalépni abba a nyomba, amilyen egy falusi zenészé volt, aki hatvan évig ugyanannak a közösségnek muzsikált, ahol volt egy egységes kultúra, aminek ő a képviselője és alakítója volt. Megtanulhatod egy falusi primás repertoárját nagy munkával, de egy-két hónap múlva már nem egészen úgy fogod játszani, benne leszel te is. Kicsit más lesz a tempód, a hangszíned stb. Mivel nem vagy benne teljesen abban a kultúrában, egy sor dolgot nem önkéntelenül teszel bele a zenédbe, hanem csak egyszerűen megpróbálsz megtanulni. S közben lehet, hogy hiányoznak azok az érzelmi tapasztalataid, amik azt a falusi zenészt inspirálták. Tehát vannak korlátok, ezeket lehet tárgítani, de nem lehet megfordítani a folyamatot.

– Az, hogy saját együtteseddel ezt a fajta zenét játszod, annak az az oka, hogy már nem elégít ki az autentikus népzene minél hübb visszaadása, szeretnéd a saját egyéniségedet beleadni?

– Én nem szeretnék eltávolodni az autentikus zenétől sem, párhuzamosan szeretném a kettőt csinálni. Az egész életem olyan volt, hogy ha egy időre kicsit el is távolodtam valamitől, mindig visszatértem. Egy idő után mindig szükségem van megmerítkezni az autentikus zenében, most megint szeretnék egy újabb tanulási folyamatba belevágni. Nálam soha nem azért következtek be ezek az „eltávolodások”, mert kitaláltam magamnak koncepciókat. Én belenőttem ebbe a zenei világba a klasszikusoktól, a feldolgozókon és az autentikus zenén át a saját élményeimig, hatottak rám a rádióból jövő különböző zenei műfajok és stílusok. Ezek mind a kultúrám részeivé váltak. Egyetlen ember se vonhatja ki magát azon hatások alól, amik őt az életében érik. Persze el lehet határoz-

ni, hogy én nem veszek tudomást egyéb, általam rossznak ítélt hatásokról, és csak székit fogok muzsikálni a következő húsz évben, s én leszek az, aki ezt a zenét a lehető legjobban megtanulja. Ez is egy gyönyörű hivatás, ilyen is kell! Az én igényességem ugyanilyen abban az értelemben, hogy ha autentikus zenét játszom, azt igyekszem a lehető legjobban tenni. De nekem ezzel párhuzamosan van egy másik igényem, készítem, s ha meghalok valamit, amire reflektálnom kell, akkor azt szeretem a saját improvizációim szerint megtenni.

– Eddigi tapasztalataim szerint én is háromféle hozzáállást tapasztaltam. Voltak olyan interjúalanyaim, akik végig kitartottak az autentikus népzene mellett. Aztán akadtak olyanok, akik bár tánc-házaz zenészként kezdtek, későbbi kísérletezgetéseikkel annyira elkanyarodtak a kiindulóponttól, hogy soha többé nem tértek hozzá vissza. S végül van ez a harmadik út, hogy az autentikus és a feldolgozott vagy/és saját zenét párhuzamosan művelik.

– Én nem szeretem azt az egymásra mutogatást, hogy „Ti csak feldolgozni tudtok!”, illetve „Ti meg nem tudtok feldolgozni!”. Bartók Béla egy óriási dolgot tett: kitaposta nekünk az egész utat! Ő nagyon jól látta, hogy a népzene lehet egy az egyben, lehet kicsit felöltöztetve, lehet nagyon felöltöztetve játszani, s lehet olyan zenét csinálni, ami olyan, mint a népzene, de nem az, belőle nő ki, de én csináltam.

– Amiről eddig beszélgettünk, az elsősorban a hangszeres zenére vonatkozik. De mi van a vokális zenével, illetve annak hangszeres kíséretével? A te hangszered egyaránt jó szólóhangszernek és kísérelőhangszernek. Nekem nagyon tetszenek azok a darabok, ahol egy szál cimbalommal kíséred az éneket, mint például Herczku Ági lemezének prologusában és epilógusában. Van arra adat, hogy a cimbalomot régebben is használták egyetlen kísérelőhangszerként?

– Elvileg megvolt ennek a lehetősége. Városból van adatunk erre: Blaha Lujzát rendszeresen cimbalmon kísérték. Falusi felvételeken is megszólal a cimbalom. Ahol volt ilyen hangszer, ott bizonyára használták is a kíséretre, akár magában is. Ugyanúgy városi hangszer, mint a harmonika, amit ha a népzene elkezd használni, teljesen átgyúrja, s az a sajátja lesz. Gondoljunk csak a hegedűre, ami

alapjában véve ugyanaz a négyhúros hangszer, s mennyire különbözően szólal meg a különböző népek zenéjében!

– Az éneklés sem úgy működött a paraszti társadalomban, hogy magának a bandának volt énekese, ahogy az a városi táncmuzikároknál gyakori...

– Az igazi, élő kultúrákban az egy adott közösséghez tartozó emberek ismerik a dalokat, s szinte mind énekelnek. Persze nem mindenki egyformán jó az éneklésben, de valamilyen szinten mindenki tudja, hogy ők énekelnek. Ehhez kapcsolódik aztán a zenélés, mert a nép magának is zenélt, amihez megvoltak az egyszerű népi hangszerek. De amikor olyan mulatságok voltak, mint egy lakodalom, ami kemény hangszeres muzsikálást igényelt, akkor megfogadtak hivatásos zenészeket. Az autentikus falusi zenénél persze nem lehetett gyakori, hogy egy valakit kísértek hangszeren, ez a táncmozgalomban is fokozatosan jött elő. Ehhez kellett olyan énekesek, mint Sebestyén Márta, vagy most például Herczku Ági, s nyilván a hangszeres zenész esetében sem elég már, hogy csak ugyanazzal a három hanggal elvan a zenekarban, hanem el kell jutni egy szintre ahhoz, hogy például egy szál cimbalommal is le tudja kíséreni a dalt. Ma már egyre jobb zenészek vannak minden hangszeren, megvannak az iskoláink, megvannak az elődeink, hagyományaink.

– Egy konkrét felvételnél ki dönti el, hogy milyen kíséret legyen? Az énekes, a zenei szerkesztő vagy rendező, a zenekar?

– Ez mind előfordulhat. A konkrét esetben, Herczku Ági lemezénél Kelemen László volt a zenei szerkesztő, az ő ötlete volt a két dal cimbalomkísérete. A szövegnek olyan hangulata volt, hogy egy hangszert kívánt. Lehetett volna ez más is, például egy brácsa vagy furulya, de a cimbalom egy teljesebb hangzást tud adni, ami az énekesnek is egy stabilabb környezetet jelent.

– Mennyire régi hangszer a cimbalom?

– Azt a fajta magyar cimbalmot, ami négy lábú, pedálos, amin mi játszunk, Schunda Vencel József találta ki 1874-ben. Korábban kisebb, nyakba akasztható volt a cimbalom. De egészen a sumér időkig visszamenően ismerünk példákat a cimbalom különböző fajtáira. Nálunk már az 1500-as évekből van leírás arról, hogy valaki nyakba akasztós cimbalmon játszott, faverókkal ütötte és énekelt hozzá. A kis cimbalom ma is megtalálható Európa számos országában. A magyar cimbalom a Kárpát-medencében vált egyeduralgódóvá. Ez egy nagyon jó hangszer. Főleg a népzeneben és a cigányzenészek kezén lett elterjedt, de már 1897-ben a Zeneakadémián klasszikus zenét is tanítottak rajta.

– Fordításokban különböző megoldásokat látok a cimbalomra, de azok alapján, amit elmondtál, legjobb cimbalomnak hagyni.

– Igen, mert például egy dulcimernek a hangolása is más. Ez a fajta magyar cimbalom Magyarországon kívül csak Erdélyben, a Felvidéken, Ukrajnában, Szerbiában, Morvaországban, Moldvában, Moldáviában, Munténiában és Olténiában van. Bulgáriában is van öt cimbalmos. A más országokban találhatóknak más a kinézete, hangolása, hangja. A játékmód hasonló, de a magyar cigányok kezén jutott el egy olyan fokra, ami eltér a régítől, s általában akik tudtak is játszani például Erdélyben a korábbi stílusban, nem tudtak játszani a cigányok által kifejlesztett újbán. A román cigányok cimbalmozása is nagyon érdekes, ritmikus világ. De ha Kínától Amerikáig megnézem, hány fajta cimbalom van, azt kell mondanom, zenei igényesség szempontjából a magyar a legjobb.

– Neked rengeteg lemezfelvételed van, nagyon sok együttes, énekes lemezein működöttél eddig közre. De mely együttesekben számítottál állandó tagnak?

– Ami a táncgyűtéseket illeti, sokáig voltam a Biharinál, de sokat játszottam a Vadrózsákban, a Vasasban, a Honvédban (itt a

Hegedős együttes egyik alapítója voltam), a Kertészbén, s mint említettem, négy éve a Budapest Táncgyűttesben vagyok. Ami a táncmuzikárokot illeti, már volt szó a miskolci Nyekergőről, aztán jött a Mákvirág, a Hegedős, a Jánosi, az Ökrös, a Méta, a Téka, a Vízöntő, a Vasmalom. Ezek nem mindig voltak szoros kötődések, nem mindenütt számítottam tagnak, de rendszeresen muzsikáltam velük. Tehát hivatalosan nem voltam még tagja például se az Ökrösnek, se a Jánosinak, de rendszeresen hívtak fellépésekre, turnékra, s akkor hívtak mást, ha én nem értem rá. Ez szabadúszó zenészeknél úgy működik, hogy van egy kör, akik szoktak együtt muzsikálni, s aztán telefonos egyeztetés kérdése, hol, kivel lépünk fel.

– Mikor kezdted lemezeken szerepelni?

– Először egy táncmuzikálkozó lemezen volt egy számom. Aztán közreműködtem még a Mákvirág két lemezén 1979-80 környékén. Ezt követte a Jánosi együttes felvétele.

– Nem is kérem, hogy tovább sorold, hiszen nagyon sok lemezen szerepeltél, s a most elkészült honlapodon megtalálhatják az érdeklődők a továbbiakat (www.balogh-kalman.fw.hu). Legalábbis azokat, amiket eddig sikerült felderíteni, mert úgy hallottam, hogy te magad nem vezetesz nyilvántartást ezekről.

– Valóban nem. Engem annyi minden foglalkoztat, talán kicsit szerteágazó is az érdeklődésem; a magam tevékenységének dokumentálására nincs se időm, se késztetésem.

– A lemezekkel kapcsolatban viszont lenne még egy kérdésem. Úgy tűnik, hogy – egy-két neves énekeshez (Sebestyén Mártához, Berecz Andrásához) hasonlóan – sokan hívnak a lemezeikhez. Gondolom, túl azon, hogy ez egyfajta elismerés, az is előfordulhat, hogy e mögött néha az is meghúzódhat, hogy a neved jól jön a borítón... Lehet-e, tudsz-e nemet mondani bizonyos felkérésekre?

– Valóban kerülhet az ember olyan helyzetbe, hogy kényelmetlen visszautasítani ilyen irányú felkéréseket, de mégis meg kell tennie. Kétféle okból kerülhet az ember olyan helyzetbe, hogy nem szívesen vállal egy lemezen való szereplést. Az egyik az, amikor nem tudja vállalni az illető együttes által képviselt színvonalat. Arról van szó, hogy valamennyien amatőrként kezdtük, de aztán voltak, akik profi zenésszé fejlődtek, míg mások esetleg megrekedtek egy szinten. A zenélés egy nagy öröm, s bárkivel szívesen zenélek együtt egy adott alkalomkor. De amikor megörökítjük a zenénket egy lemezen, akkor már meg kell gondolni, hogy ezt kivel tesszed. A másik ok az, amikor az ember azért nem tud eleget tenni egy ilyen felkérésnek, mert nincs elég ideje arra, hogy felkészüljön rá, s ha nem tudom hozni azt a színvonalat, amit elvárnak tőlem, és én is elvárok magamtól, akkor nem szabad belemenni egy időhiány miatt gyorsan összecsapott dologba. Tehát kell tudni időnként nemet mondani!

– Hogyan látod a táncmozgalom jelentőségét és jelenlegi helyzetét?

– Én nagyszerű dolognak életem meg a táncmozgalom, olyan gazdag lettem általa, s annyi embert ismertem meg bel- és külföldön a tánc által, s annyira gazdag emberi kapcsolatokkal gyarapodtam! Láthattam, hány értékes ember kerül ki a táncmuzikárok köréből, s a táncmuzikálkozókon már azt is nyomon követhettem, mint jelennek meg az újabb és újabb generációk. De talán manapság kicsit hiányzik a szellemi vezetés, olyan emberek irányítása, akiknek rálátásuk van az egész mozgalomra, s a népi kultúra vagy általában a magyar kultúra egészére, és a táncmuzikát nem csak egy táncalkalomnak tekintik, hanem valami olyasminek, mint ami annakidején a Kassák volt, ahol a tánc mellett pezsgő szellemi élet is folyt. Azt hiszem, erre ma is lenne igény.

Abkarovits Endre

fotó: Pándi Zsuzsa

Page 3 Fonó Music Hall and Civil Rádió – celebrated 10th anniversary in September. Conversation with Hollókői Lajos – Managing Director of the Fonó since April of 2004. Following a period of serious financial crises, the Fonó tries to stay afloat, resurrect its record label and continue doing business providing a venue for traditional Hungarian folk, jazz and other musics and dances of the world. Hollókői describes something of this process. Interview by K. Tóth László

Page 6 Folk musicians on the rock stage Members the Kormorán Band have gotten together with fiddler Salamon Beáta (Méta Ensemble) and player of various wind instruments, Csávás Attila (Honvéd Ensemble, Bekecs Band), plus Barvich Iván (Sebő Ensemble) to form the KMB Band. KMB toured in Hungary this summer, in July they began recording for a record and will be playing at the Fonó Music Hall on Oct. 11th, Nov. 8th and Dec. 13. Announcement by Kolbe Gábor

Page 8 Cérna Miklós – Hungarian 86 year old story teller – from Oromhegyes [Tresnjevac], Serbia. Mr. Cérna recieved the Hungarian Master of Folk Arts award on August 20th, 2005. Here he tells a little bit about his life. “He has helped a lot of people, young and old with his tales – he is history.” Tömö Margareta – first appeared in ‘Magyar Szó’ 2005 September 1.

Page 11 Europeade 2005 – conversation with Varga Edit – newly appointed as Hungarian Europeade senator. This year the 42nd Europeade was held in the French town of Quimper – a four day meeting of folk tradition preserving groups of dancers, musicians, singers, costume, arriving from every country of Europe. Varga Edit – a tireless, unique figure in the Hungarian folk dance movement. For her: Life is folk dance. Folk dance is life. How many generations of folk dancers have grown up with her, how many groups has she delegated for performances abroad, and how many years has she been serving folk dancers with unbelievable love and humility? Here she discusses the Europeade. Interview by Szigetvári József

Page 14 Székely Folk Ensemble was on tour in Spain, Portugal, Canary Islands for 38 days in 2005. They gave 24 performances and also visited the French Riviera and Italy, arriving back to their home in Transylvanian town of Csíkszereda (Miercurea Ciuc) full of new experiences and perspectives. Tour manager: Miklós Kata. Support for the tour came from the hosting festivals along with the Budapest Székely Circle and four private

Hungarian supporters who escorted the group on tour. Report by Director of the Ensemble, András Mihály

Page 16 Conversation with Novák Ferenc – Folk dance choreographer, ethnographic researcher. ‘Tata’ was born in Transylvania in 1931, he founded the Bihari Children’s Dance Ensemble in Budapest in 1954. He has been artistic director of the Honvéd Ensemble since 1983 and is the recipient of numerous state honours for his life work. “...There are 5 professional folk dance ensembles in Transylvania, 4 in Hungary. For now. Amongst those there are some whose survival is questionable. Thanks to the present cultural politics, there are some cultural institutions that will be unable to pay their employees by the end of the year. The present government is completely... illegally withholding support funding from culture, this will put us out of business.... I’m not crying back the government of before 1989, but at that time, a good deal more money was spent on culture. The powers at that time, compensated for their tomfoolery by supporting the arts....if things keep on like this, I’m moving back to Transylvania.” Interview by Szucher Ervin

Page 18 Poetry by Széki Soós János, initiates a new arts column in FolkMAG. This new column plans to focus each issue on the work of a different artist from the dance house movement circles.

Page 28 Reports on five folk dance-music camps in Transylvania – Summer 2005 – in the villages of Gyimesközéplők (Lunca de Jos), Kalotaszentkirály (Sancaiu), Kommandó (Comandau), Vajdaszentivány (Voivodeni) and Mezőtelegd (Tileagd). Záhonyi András

Page 31 Authenticity and re-creation Conversations about the Pontozó (men’s dance) from Magyarszentbenedek – part II. In the wave controversy following the outcome of the 2005 Legényes Competition held in Budapest in mid April, here are conversations with jury member, Farkas Zoltán “Batyú” and first place winner, Balla Zoltán. Discussion of many aspects of the competition, this particular pontozó, dance and movement in general, communication with the musicians, performance style and of course what is involved in re-creation of the dance of a traditional dancer. Recommendations of the interviewer: the doors to such competitions must be opened up somehow to a wider circle and the dance material to be performed in the competition should be announced and made available to the competitors earlier. Dr. Nagy Zoltán

Page 36 Our Flute – part one Kozák József discusses the wooden flute found in the Hungarian language area. It is unique from European flutes and flutes from other parts of the world in that as a six holed flute, the wind opening rather than being on the same side as the sound holes – is on the back side of the flute. This aspect makes it possible for the flute player to change the position of his lower lip to produce additional sounds in a parallel octave or 5th. According to the tradition, the flute player also more or less growls into the flute, the resultant sound accompanies the rhythm of the tune.

Page 38 Conversation with cymbalom player, Balogh Kálmán Includes information about Kálmán’s family, childhood, his musical training, preferences in music, bands he has worked with, toured with and made recordings with. Interesting observations on cymbaloms of other parts of the world in comparison to Central and Eastern European cymbaloms. Presently he is a full time member of the Budapest Dance Ensemble’s band, while also leading his band, the Gypsy Cymbalom Band. Interviewer: Abkarovits Endre.

Sue Foy

folkMAG^oazin

2005/5., XII. évfolyam, 5. szám
Megjelenik évente hat alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felelős szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:
Bakonyi Erika, Eredics Júlia, Gősi Anett,
Havasréti Pál, Kőrösi Katalin, Széki Soós János

Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.
Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153.
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Tücsi Nyomdaipari és Szolgáltató BT.
Tel./fax: 27/336-809
Porszinter Nyomda, tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány
B.I.C. OTPVHUB 11701004-20171625

Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alapprogram
Népművészeti és Közművelődési Kollégiuma

nka
Nemzeti Kulturális Alapprogram

A művész felvétele

